

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

- Із змінами і доповненнями, внесеними
Указами Президії Верховної Ради Української РСР
від 15 жовтня 1966 року, ВВР 1966, N 41, ст. 258,
від 29 січня 1968 року N 598-VII, ВВР 1968, N 6, ст. 25,
від 24 липня 1970 року N 2913-VII, ВВР 1970 р., N 32, ст. 237,
від 5 червня 1973 року N 1736-VIII, ВВР 1973 р., N 25, ст. 213,
від 15 жовтня 1973 року N 2135-VIII, ВВР 1973 р., N 44, ст. 387,
від 25 квітня 1975 року N 3764-VIII, ВВР 1975, N 19, ст. 249,
від 18 липня 1975 року N 52-IX, ВВР 1975 р., N 30, ст. 371,
від 19 серпня 1977 року N 2422-IX, ВВР 1977 р., N 35, ст. 422,
від 23 січня 1981 року N 1461-X, ВВР 1981 р., N 5, ст. 69,
від 11 січня 1982 року N 2994-X, ВВР 1982 р. N 4, ст. 47,
від 22 червня 1984 року N 7194-X, ВВР 1984 р., N 27, ст. 512,
від 1 березня 1985 року N 8520-X, ВВР 1985 р., N 11, ст. 206,
від 20 березня 1985 року N 8627-X, ВВР 1985 р., N 14, ст. 321,
від 11 березня 1986 року N 1897-XI, ВВР 1986 р., N 12, ст. 255,
від 10 лютого 1987 року N 3546-XI, ВВР 1987 р., N 8, ст. 149,
від 21 серпня 1987 року N 4452-XI, ВВР 1987 р., N 35, ст. 674,
від 24 грудня 1987 року N 5095-XI, ВВР 1988 р., N 1, ст. 5,
від 11 січня 1988 року N 5207-XI, ВВР 1988 р., N 4, ст. 114,
від 25 квітня 1988 року N 5803-XI, ВВР 1988 р., N 19, ст. 480,
від 10 січня 1990 року N 8658-XI, ВВР 1990 р., N 4, ст. 45,
від 19 січня 1990 року N 8710-XI, ВВР 1990 р., N 5, ст. 59,
від 4 травня 1990 року N 9166-XI, ВВР 1990 р., N 20, ст. 313,
від 28 січня 1991 року N 659-XII, ВВР 1991 р., N 8, ст. 54,
Законами України
від 23 квітня 1992 року N 2295-XII, ВВР 1992 р., N 30, ст. 418,
від 17 червня 1992 року N 2464-XII, ВВР 1992 р., N 35, ст. 508,
від 15 грудня 1992 року N 2857-XII, ВВР 1993 р., N 6, ст. 35,
від 3 березня 1993 року N 3039-XII, ВВР 1993 р., N 18, ст. 189,
від 22 квітня 1993 року N 3129-XII, ВВР 1993 р., N 22, ст. 228,
від 5 травня 1993 року N 3179-XII, ВВР 1993 р., N 26, ст. 276,
від 6 травня 1993 року N 3188-XII, ВВР 1993 р., N 24, ст. 259,
від 2 лютого 1994 року N 3906-XII, ВВР 1994 р., N 21, ст. 132,
від 24 лютого 1994 року N 4018-XII, ВВР 1994 р., N 26, ст. 206,
від 1 липня 1994 року N 76/94-ВР, ВВР 1994 р., N 30, ст. 285,
від 27 липня 1994 року N 145/94-ВР, ВВР 1994 р., N 34, ст. 318,
від 14 грудня 1994 року N 287/94-ВР, ВВР 1995 р., N 1, ст. 3,
від 15 лютого 1995 року N 68/95-ВР, ВВР 1995 р., N 11, ст. 66,
від 28 лютого 1995 року N 75/95-ВР, ВВР 1995 р., N 13, ст. 85,
від 2 березня 1995 року N 82/95-ВР, ВВР 1995 р., N 14, ст. 90,
від 5 жовтня 1995 року N 360/95-ВР, ВВР 1995, N 35, ст. 271,
від 31 жовтня 1995 року N 403/95-ВР, ВВР 1995, N 42, ст. 301,
від 2 лютого 1996 року N 27/96-ВР, ВВР 1996 р., N 8, ст. 30,
від 3 липня 1996 року N 269/96-ВР, ВВР, 1996 р., N 38, ст. 175,
від 12 липня 1996 року N 329/96-ВР, ВВР, 1996 р., N 44, ст. 217,
від 17 лютого 2000 року N 1464-III, ОВУ, 2000 р., N 11, ст. 401,
від 21 вересня 2000 року N 1970-III, ОВУ, 2000 р., N 42, ст. 1767,
від 19 жовтня 2000 року N 2056-III, ОВУ, 2000 р., N 46, ст. 1975,
від 21 червня 2001 року N 2540-III, ОВУ, 2001 р., N 25, ст. 1149,

від 7 березня 2002 року N 3083-III, ОВУ, 2002 р., N 14, ст. 704,
від 20 лютого 2003 року N 542-IV, ОВУ, 2003 р., N 12, ст. 512,
від 22 травня 2003 року N 850-IV, ОВУ, 2003 р., N 25, ст. 1173,
від 5 червня 2003 року N 917-IV, ОВУ, 2003 р., N 26, ст. 1262,
від 19 червня 2003 року N 980-IV, ОВУ, 2003 р., N 30, ст. 1527,
від 10 липня 2003 року N 1096-IV, ОВУ, 2003 р., N 32, ст. 1680,
від 11 травня 2004 року N 1701-IV, ОВУ, 2004 р., N 23, ст. 1540,
від 5 квітня 2005 року N 2508-IV, ОВУ, 2005 р., N 18, ст. 944

(З набранням чинності Цивільним процесуальним кодексом України від 18 березня 2004 року N 1618-IV цей Кодекс втратить чинність згідно з Цивільним процесуальним кодексом України від 18 березня 2004 року N 1618-IV)

Положення абзацу п'ятого статті 248³ цього Кодексу визнано таким, що відповідає Конституції України (є конституційним); положення абзаців третього та четвертого статті 248³ - не відповідають Конституції України (є неконституційними)

(згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 23 травня 2001 року N 6-рп/2001)

Положенню абзацу четвертого статті 248³ про те, що судам не підвідомчі скарги "на акти і дії службових осіб... суду, якщо законодавством встановлено інший порядок оскарження" дано офіційне тлумачення

(згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 23 травня 2001 року N 6-рп/2001)

Поняттю "охоронюваний законом інтерес", що вживається в частині першій статті 4 цього Кодексу та інших законах України у логічно-смісловому зв'язку з поняттям "права" дано офіційне тлумачення

(згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року N 18-рп/2004)

(У назві Кодексу та його тексті найменування "Українська РСР", "Українська Радянська Соціалістична Республіка" і "УРСР" замінено найменуванням "Україна" згідно із Законом України від 15 грудня 1992 року N 2857-XII)

(Із статей Кодексу виключено слова "народний" у відповідних відмінках згідно із Законом України від 24 лютого 1994 року N 4018-XII)

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Глава 1 Основні положення

Стаття 1. Законодавство про цивільне судочинство

Порядок провадження в цивільних справах у судах України визначається цим Кодексом.

Законодавство про цивільне судочинство встановлює порядок розгляду справ по спорах, що виникають з цивільних, сімейних, трудових та колгоспних правовідносин, справ, що виникають з адміністративно-правових відносин, і справ окремого провадження. Справи, що виникають з адміністративно-правових відносин, і справи окремого провадження розглядаються за загальними правилами судочинства, крім окремих винятків, встановлених цим Кодексом та іншими законами України.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 2. Завдання цивільного судочинства

Завданнями цивільного судочинства є охорона прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб, держави шляхом всебічного розгляду та вирішення цивільних справ у повній відповідності з чинним законодавством.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
у редакції Закону України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 3. Порядок провадження в цивільних справах

Провадження в цивільних справах у судах України ведеться за цивільними процесуальними законами України, що діють на час розгляду справи, вчинення окремих процесуальних дій або виконання рішення суду.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 4. Право на звернення до суду за судовим захистом

Усяка заінтересована особа вправі в порядку, встановленому законом, звернутись до суду за захистом порушеного або оспорюваного права чи охоронюваного законом інтересу, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

(поняттю "охоронюваний законом інтерес", що вживається в частині першій статті 4 та інших законах України у логічно-смісловому зв'язку з поняттям "права" дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 01.12.2004 р. N 18-рп/2004)

Відмова від права на звернення до суду недійсна.

(Із доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 5. Порухення цивільної справи в суді

Суд приступає до розгляду цивільної справи:

- 1) за заявою особи, яка звертається за захистом своїх прав або охоронюваних законом інтересів;
- 2) за заявою прокурора та інших осіб, які вправі у випадках, передбачених законом, звертатися до суду на захист прав та свобод іншої особи, невизначеного кола осіб або державних чи громадських інтересів.

У справах позовного провадження подаються позовні заяви, у справах, що виникають з адміністративно-правових відносин, і в справах окремого провадження - скарги і заяви.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X; Законом України від 02.03.95 р. N 82/95-ВР; у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 6. Здійснення правосуддя тільки судом і на засадах рівності громадян перед законом і судом

Правосуддя в цивільних справах здійснюється тільки судом і на засадах рівності перед законом і судом усіх громадян незалежно від їх походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин.

(У редакції Указу Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 6¹. Виключена.

(Доповнено статтею 6¹ згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 18.07.75 р. N 52-IX; виключена згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 7. Колегіальний і одноособовий розгляд справ

Цивільні справи у всіх судах розглядаються колегіально або одноособово суддями, обраними у встановленому порядку.

Суддя при одноособовому розгляді справи діє від імені суду.

При колегіальному розгляді справ судді користуються рівними правами з головуючим у судовому засіданні у вирішенні всіх питань, що виникають при розгляді справи і постановленні рішення.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
законами України від 17.06.92 р. N 2464-XII,
від 22.04.93 р. N 3129-XII)

Стаття 8. Незалежність суддів і підкорення їх тільки законові

При здійсненні правосуддя в цивільних справах судді незалежні і підкоряються тільки законові. Судді вирішують цивільні справи на основі закону, в умовах, що виключають сторонній вплив на них.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 17.06.92 р. N 2464-XII,
від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 9. Мова, якою ведеться судочинство

Судочинство провадиться українською мовою або мовою більшості населення даної місцевості.

Особам, що беруть участь у справі і не володіють мовою, якою провадиться судочинство, забезпечується право робити заяви, давати пояснення і показання, виступати на суді і заявляти клопотання рідною мовою, а також користуватися послугами перекладача в порядку, встановленому цим Кодексом.

Судові документи, відповідно до встановленого законом порядку, вручаються особам, які беруть участь у справі, в перекладі на їх рідну мову або на іншу мову, якою вони володіють.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 10. Гласність судового розгляду

Розгляд справ у всіх судах відкритий, за винятком випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної або іншої захищеної законом таємниці.

Закритий судовий розгляд, крім того, допускається за мотивованою ухвалою суду з метою запобігання розголошенню відомостей про інтимні сторони життя осіб, які беруть участь у справі, а також забезпечення таємниці усиновлення.

В закритому судовому засіданні присутні особи, які беруть участь у справі, представники громадських організацій і трудових колективів, які беруть участь в судовому розгляді

відповідно до статті 161 цього Кодексу, а в необхідних випадках також свідки, експерти і перекладачі.

До залу судового засідання не допускаються громадяни, молодші шістнадцяти років, якщо вони не є особами, які беруть участь у справі, або свідками.

Слухання справи в закритому засіданні суду ведеться з додержанням усіх правил судочинства. Рішення судів у всіх випадках проголошуються прилюдно, крім рішень про усиновлення у випадках, передбачених статтею 112 Кодексу про шлюб та сім'ю України.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X; законами України від 12.07.96 р. N 329/96-ВР, від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 11. Вирішення справ на підставі діючого законодавства

Суд вирішує справи на підставі Конституції, інших актів законодавства України, міжнародних договорів України в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Суд у випадках, передбачених законом, застосовує норми права інших держав.

В разі відсутності закону, що регулює спірні відносини, суд застосовує закон, що регулює подібні відносини, а при відсутності такого закону суд виходить із загальних начал і змісту законодавства України.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 12. Нагляд вищестоящих судів за судовою діяльністю

Верховний Суд України здійснює нагляд за судовою діяльністю всіх судів України.

Верховний Суд Республіки Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські суди здійснюють нагляд за судовою діяльністю районних (міських), міжрайонних (окружних) судів відповідно Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя.

Військові суди регіонів, Військово-Морських Сил здійснюють нагляд за судовою діяльністю військових судів гарнізонів.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X; законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII, від 24.02.94 р. N 4018-XII)

Стаття 13. Участь прокурора в розгляді цивільних справ

Прокурор бере участь у розгляді цивільних справ за його заявами про захист інтересів держави або прав і законних інтересів громадян, які за станом здоров'я чи з інших поважних причин не можуть захистити свої права.

Прокурор, який бере участь у розгляді цивільних справ у судах, додержуючи принципу незалежності суддів і підкорення їх тільки закону, сприяє виконанню вимог закону про всебічний, повний і об'єктивний розгляд справ та постановленню судових рішень, що ґрунтуються на законі.

Обсяг і межі повноважень прокурора під час розгляду справ визначаються цим Кодексом.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
у редакції Закону України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 13¹. Виключена.

(Доповнено статтею 13¹ згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 18.07.75 р. N 52-IX;
виключена згідно з Указом Президії Верховної Ради
Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 14. Обов'язковість рішення, ухвали і постанови суду

Рішення, ухвала і постанова суду або судді, що набрали законної сили, є обов'язковими для всіх органів, підприємств, установ, організацій, службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України.

Обов'язковість рішення, ухвали і постанови не позбавляє заінтересованих осіб можливості звернутися до суду за захистом прав і охоронюваних законом інтересів, спір про які судом не був розглянутий і вирішений.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 15. З'ясування судом обставин справи на засадах змагальності

Обставини цивільних справ з'ясовуються судом на засадах змагальності.

Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, користуються рівними правами щодо надання доказів, їх дослідження та доведення перед судом їх переконливості.

Суд, зберігаючи об'єктивність і неупередженість, створює необхідні умови для всебічного і повного дослідження обставин справи: роз'яснює особам, які беруть участь у справі, їх права і обов'язки, попереджує про наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій і сприяє здійсненню їх прав у випадках, передбачених цим Кодексом.

При дослідженні і оцінці доказів, встановленні обставин справи і прийнятті рішення суд є незалежним від висновків органів влади, експертиз або окремих осіб.

(У редакції законів України
від 02.02.96 р. N 27/96-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 15¹. Межі судового розгляду

Суд розглядає цивільні справи не інакше як за заявою (скаргою) осіб, зазначених в статті 5 цього Кодексу, в межах заявлених ними вимог і на підставі наданих сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, доказів.

Кожна особа, яка звернулася за судовим захистом, розпоряджається своїми вимогами на свій розсуд, не порушуючи при цьому прав і охоронюваних законом інтересів інших осіб. Таким правом користуються і особи (за винятком недієздатних і обмежено дієздатних), в інтересах яких заявлені вимоги.

(Доповнено статтею 15¹ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Глава 2 **Склад суду, відводи**

Стаття 16. Склад суду

Розгляд цивільних справ у судах першої інстанції здійснюється в складі трьох суддів або суддею одноособово.

Розгляд справ у апеляційній інстанції здійснюється судом у складі трьох суддів, головуєчий з яких визначається в установленому законом порядку.

Розгляд справ у касаційній інстанції здійснюється не менше як трьома суддями судової палати Верховного Суду України чи колегією суддів судової палати Верховного Суду України у випадках, визначених цим Кодексом.

При перегляді рішення або ухвали за нововиявленими обставинами суд діє в тому ж кількісному складі, в якому їх було ухвалено, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 17.06.92 р. N 2464-XII;
у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 17. Порядок вирішення питань судом

Усі питання, що виникають при розгляді справи, вирішуються суддями більшістю голосів, а при одноособовому розгляді справи - суддею.

При вирішенні кожного питання жоден із суддів не має права утримуватися від голосування. Головуючий голосує останнім.

Суддя, не згодний з рішенням більшості, може письмово викласти окрему думку. Окрема думка приєднується до справи, але в судовому засіданні не оголошується.

Справа з окремою думкою судді, викладеною під час розгляду справи в місцевому суді або в апеляційному суді в першій інстанції, надсилається відповідно голові суду апеляційної або касаційної інстанції після закінчення місячного строку, якщо рішення у справі не було оскаржено або на нього не було внесено окреме подання.

Про справу з окремою думкою члена відповідної судової палати в апеляційних судах або Верховного Суду України доповідають в той самий строк голові відповідного апеляційного суду чи Голові Верховного Суду України.

Справа з окремою думкою голови апеляційного суду в той самий строк надсилається Голові Верховного Суду України.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
законами України від 17.06.92 р. N 2464-XII,
від 24.02.94 р. N 4018-XII;
у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 18. Підстави для відводу суддів

Судді не можуть брати участі в розгляді справи і підлягають відводу (самовідводу):

- 1) якщо вони при попередньому розгляді даної справи брали участь у процесі як свідки, експерти, перекладачі, представники, прокурор, секретар судового засідання;
- 2) якщо вони особисто, прямо чи побічно заінтересовані в результаті справи;
- 3) якщо вони є родичами сторін або інших осіб, які беруть участь у справі;
- 4) якщо вони перебувають в особливих стосунках з особами, які беруть участь у справі;
- 5) якщо будуть встановлені інші обставини, які викликають сумнів у їх безсторонності.

До складу суду не можуть входити особи, які є родичами між собою.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.06.92 р. N 2464-XII)

Стаття 19. Відвід прокурора, експерта, перекладача, секретаря судового засідання

Прокурор, експерт, перекладач, секретар судового засідання не можуть брати участі в розгляді справи та підлягають відводу з підстав, зазначених у пунктах 2, 3, 4 і 5 статті 18 цього Кодексу.

Експерт, крім того, не може брати участі у розгляді справи, якщо він:

- 1) знаходиться або знаходився у службовій або іншій залежності від сторін, інших осіб, які беруть участь у справі;
- 2) провадив ревізію, матеріали якої послужили підставою до порушення даної цивільної справи;
- 3) виявився некомпетентним.

Участь прокурора, експерта, перекладача і секретаря судового засідання у попередньому розгляді даної справи відповідно як прокурора, експерта, перекладача, секретаря судового засідання не є підставою для їх відводу.

Стаття 20. Заяви про відводи

При наявності підстав, зазначених у статтях 18 і 19 цього Кодексу, судді, прокурор, секретар судового засідання, експерт і перекладач повинні заявити про це судові (самовідвід).

З тих же підстав відвід вказаним особам можуть заявити особи, які беруть участь у справі.

Відвід повинен бути мотивований і заявлений до початку розгляду справи по суті (стаття 178 цього Кодексу). Заявляти відвід після цього можна лише у випадках, коли про підставу відводу суд або особа, яка заявляє відвід, дізналися після початку розгляду справи по суті.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.06.92 р. N 2464-XII)

Стаття 21. Заборона повторної участі судді в розгляді справи

Суддя, який брав участь у вирішенні справи в суді першої інстанції, не може розглядати цю ж справу в судах апеляційної і касаційної інстанцій, а також брати участь у її новому розгляді у першій інстанції після скасування попереднього рішення або ухвали про закриття провадження у справі.

Суддя, який брав участь у вирішенні справи в суді апеляційної інстанції, не може розглядати цю ж справу в суді касаційної чи першої інстанції, а також не може брати участь у новому розгляді справи після скасування ухвали чи рішення суду апеляційної інстанції.

Суддя, який брав участь у вирішенні справи в суді касаційної інстанції, не може розглядати цю ж справу в суді першої чи апеляційної інстанції.

(У редакції Указу Президії Верховної Ради
Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 22. Порядок вирішення заявленого відводу

У разі заявлення відводу суд повинен вислухати особу, якій заявлено відвід, якщо вона бажає дати пояснення, а також думку осіб, які беруть участь у справі.

Питання про відвід вирішується судом, який розглядає справу, в нарадчій кімнаті з постановленням ухвали.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
законами України від 17.06.92 р. N 2464-XII,
від 22.04.93 р. N 3129-XII,

від 24.02.94 р. N 4018-XII;
у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 23. Наслідки задоволення заяви про відвід

У разі відводу судді, яким справа розглядається одноособово, справа розглядається в тому ж суді іншим суддею.

У разі відводу судді або всього складу суду, яким справа розглядається у складі трьох суддів, справа розглядається в тому ж суді в складі трьох суддів судьями, які не відведені у справі.

Якщо після задоволення відводів (самовідводів) або за наявності підстав, зазначених у статті 21 цього Кодексу, неможливо утворити новий склад суду для розгляду справи, суд постановляє ухвалу про визначення підсудності справи в порядку, встановленому цим Кодексом.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 17.06.92 р. N 2464-XII;
у редакції законів України від 24.02.94 р. N 4018-XII,
від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Глава 3

Підвідомчість цивільних справ судам

(Назва глави із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 24. Цивільні справи, що розглядаються судами

Судам підвідомчі:

- 1) справи по спорах, що виникають з цивільних, сімейних, трудових і кооперативних правовідносин, якщо хоча б однією з сторін у спорі є громадянин, за винятком випадків, коли вирішення таких спорів віднесено законом до відання інших органів;
- 2) справи, що виникають з адміністративно-правових відносин, перелічені у статті 236 цього Кодексу;
- 3) справи окремого провадження, перелічені у статті 254 цього Кодексу.

Судам підвідомчі й інші справи, віднесені законом до їх компетенції.

Суди також розглядають справи, в яких беруть участь іноземні громадяни, особи без громадянства, іноземні підприємства та організації.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами
Президії Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р.,
від 05.06.78 р. N 1736-VIII,
від 25.04.75 р. N 3764-VIII,
від 19.08.77 р. N 2422-IX,

від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 25. Підвідомчість цивільних справ третейським судам

У випадках, передбачених законом або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, спори, що виникають із цивільних правовідносин, за згодою сторін можуть вирішуватися третейськими судами, в порядку, передбаченому законами України "Про третейські суди" та "Про міжнародний комерційний арбітраж".

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 11.01.88 р. N 5207-XI;
законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII,
від 15.02.95 р. N 68/95-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2540-III;
у редакції Закону
України від 11.05.2004 р. N 1701-IV)

Стаття 26. Підвідомчість кількох зв'язаних між собою вимог

При об'єднанні кількох зв'язаних між собою вимог, з яких одні підвідомчі суду, а інші - арбітражному суду, всі вимоги підлягають розглядові у суді.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Глава 4 Докази

Стаття 27. Докази

Доказами в цивільній справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Ці дані встановлюються такими засобами: поясненнями сторін і третіх осіб, показаннями свідків, письмовими доказами, речовими доказами і висновками експертів.

Стаття 28. Належність доказів

Суд приймає до розгляду лише ті докази, які мають значення для справи.

Стаття 29. Допустимість засобів доказування

Обставини справи, які за законом повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватись ніякими іншими засобами доказування.

Стаття 30. Обов'язки доказування і подання доказів

Кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень.

Докази подаються сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі. У випадках, коли щодо витребування доказів для сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, є труднощі, суд за їх клопотаннями сприяє у витребуванні таких доказів.

(У редакції Закону України
від 02.02.96 р. N 27/96-ВР)

Стаття 31. Обов'язковість вироку для суду, який розглядає цивільну справу

Вирок суду в кримінальній справі, який набрав законної сили, є обов'язковим для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, відносно якої відбувся вирок суду, лише в питаннях, чи мали місце ці дії та чи вчинені вони даною особою.

Стаття 32. Підстави звільнення від доказування

Обставини, визнані судом загальновідомими, не потребують доказування.

Факти, встановлені судовим рішенням, що набрало законної сили по одній цивільній справі, не доводяться знову при розгляді інших цивільних справ, в яких беруть участь ті самі особи.

Факти, які згідно з законом припускаються встановленими, не доводяться при розгляді справи. Таке припущення може бути спростоване в загальному порядку.

Ухвала суду про визнання певної обставини такою, що не потребує доказів, повинна бути мотивована.

Стаття 33. Судові доручення по збиранню доказів

Суд, який розглядає справу, в разі необхідності збирання доказів у іншому місті або районі, доручає відповідному судові провести певні процесуальні дії.

В ухвалі про судові доручення коротко викладається суть справи, що розглядається, зазначаються обставини, що підлягають з'ясуванню, докази, які повинен зібрати суд, що виконує доручення. Ця ухвала обов'язкова для суду, якому вона адресована, і має бути виконана в строк до десяти днів.

Судові доручення виконуються у судовому засіданні за правилами, встановленими цим Кодексом. Особи, які беруть участь у справі, повідомляються про час і місце засідання, проте їх неявка не є перешкодою для виконання доручення.

Протоколи і всі зібрані при виконанні доручення матеріали негайно пересилаються до суду, який розглядає справу.

Якщо особи, які беруть участь у справі, або свідки, які дали пояснення або показання судові, що виконував доручення, прибудуть у суд, який розглядає справу, вони дають пояснення і показання у загальному порядку.

Стаття 34. Строк подачі доказів

Сторони зобов'язані подати свої докази або повідомити про них суд до початку судового засідання в справі. Питання про прийняття доказів після цього строку вирішується судом залежно від обставин справи.

Стаття 35. Підстави забезпечення доказів

Особи, які мають підстави побоюватись, що подача потрібних для них доказів стане згодом неможливою або утрудненою, мають право просити суд під час розгляду справи або суддю як до, так і після подачі заяви забезпечити ці докази.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 36. Способи забезпечення доказів

Суддя забезпечує докази, зокрема: допитом свідків, призначенням експертизи, витребуванням та оглядом письмових і речових доказів.

Про забезпечення доказів суд або суддя постановляє ухвалу, в якій зазначає порядок і спосіб її виконання.

Протоколи і всі зібрані в порядку забезпечення доказів матеріали надсилаються до суду, який розглядає справу.

Стаття 37. Заява про забезпечення доказів

Заява про забезпечення доказів повинна містити:

- 1) суть і форму потрібних доказів;
- 2) зазначення обставин, які підтверджуються цими доказами;
- 3) підставу, на якій просять забезпечити докази;
- 4) справу, для якої потрібні забезпечувані докази.

Стаття 38. Порядок розгляду заяв про забезпечення доказів

Заяву про забезпечення доказів розглядає протягом десяти днів відповідно суд або суддя того суду, в районі діяльності якого належить провести ці процесуальні дії, з повідомленням заінтересованих осіб. Однак неявка їх не перешкоджає розглядові заяви.

У невідкладних випадках, а також у випадках, коли не можна встановити, до кого позивач може згодом пред'явити позов, заява про забезпечення доказів розглядається тільки з участю заявника.

Стаття 39. Оскарження ухвали про забезпечення доказів

Оскарження ухвали про забезпечення доказів не допускається, на неї не може бути внесено окреме подання прокурора.

На ухвалу про відмову забезпечити докази може бути подано скаргу або внесено окреме подання.

(У редакції Закону України
від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 40. Пояснення сторін і третіх осіб

Пояснення сторін і третіх осіб про відомі їм обставини, що мають значення для справи, підлягають перевірці і оцінці поряд з іншими зібраними в справі доказами.

Визнання стороною на суді фактів, якими друга сторона обґрунтовує свої вимоги або заперечення, не є для суду обов'язковим.

Суд може вважати визнаний факт встановленим, коли у нього не виникає сумніву в тому, що визнання відповідає дійсним обставинам справи, не порушує будь-чиїх прав і законних інтересів і не зроблено під впливом обману, насильства, погрози, помилки або з метою приховання істини.

На доказування визнаного в суді факту не поширюються правила, встановлені статтею 29 цього Кодексу, крім випадків, коли факт повинен бути стверджений нотаріально посвідченим документом.

Стаття 41. Показання свідка

Свідком може бути кожна особа, якій відомі будь-які обставини, що відносяться до справи.

Свідок зобов'язаний з'явитись до суду і дати правдиві показання про відомі йому обставини. Свідок має право відмовитися від надання свідчень в установлених законом випадках.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 42. Особи, які не можуть бути свідками

Не можуть бути свідками особи, нездатні через свої фізичні або психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати про них правильні показання.

Не можуть бути свідками також представники по цивільній справі або захисники в кримінальній справі по обставинах, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням обов'язків представника або захисника.

Стаття 43. Зміст заяви про виклик свідка

Особа, що просить про виклик свідка, повинна зазначити його прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання та обставини, що він може ствердити.

Стаття 44. Відповідальність свідка

Якщо викликаний свідок не з'явиться в судове засідання з причин, визнаних судом неповажними, його може бути піддано штрафу в розмірі до одного неоподатковуваного мінімуму доходів громадян і примусовому приводу через органи внутрішніх справ.

За злісне ухилення від явки до суду свідок несе відповідальність за частиною першою статті 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення, а за дачу завідомо неправдивих показань або за відмову від дачі показань - відповідно за статтями 178 чи 179 Кримінального кодексу України.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 20.03.85 р. N 8627-X,
від 04.05.90 р. N 9166-XI;
Законом України від 02.02.96 р. N 27/96-ВР)

Стаття 45. Допит свідків у місці їх проживання або перебування

Свідків, які постійно живуть поза місцем знаходження суду, що розглядає справу, і не можуть з поважних причин з'явитись в судове засідання, може допитати суд в місці їх проживання за дорученням суду, що розглядає справу.

Свідок може бути допитаний судом у місці його перебування, якщо він внаслідок хвороби, старості, інвалідності або інших поважних причин не може з'явитись на виклик суду.

Якщо зазначені вище свідки з'являться у засідання суду, що розглядає справу, їх слід допитати.

Допит свідків у місці їх проживання або перебування провадиться з ініціативи суду, на прохання сторони або інших осіб, які беруть участь у справі, чи самого свідка.

Стаття 46. Письмові докази

Письмовими доказами є: всякого роду документи, акти, листування службового або особистого характеру, що містять в собі відомості про обставини, які мають значення для справи.

Стаття 47. Витребування письмових доказів

Особа, яка порушує клопотання перед судом про витребування від інших осіб письмових доказів, повинна докладно зазначити: який письмовий доказ вимагається, підстави, з яких вона вважає, що письмовий доказ має інша особа, і обставини, які може підтвердити цей доказ.

Письмові докази, що їх вимагає суд або суддя від державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій, а також від окремих громадян, надсилаються безпосередньо до суду.

Суд або суддя може також уповноважити заінтересовану сторону або іншу особу, яка бере участь у справі, одержати письмовий доказ для представлення його суду.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 48. Відповідальність за невиконання вимоги суду подати письмові докази

Державні підприємства, установи, організації, колгоспи, інші кооперативні організації, їх об'єднання, інші громадські організації, а також громадяни, які не можуть подати письмових доказів, що їх вимагає суд або суддя, зобов'язані повідомити про це суд, зазначивши причину. В разі неповідомлення у встановлений для подачі строк, а також в разі неповажності причин відмовлення від подачі письмового доказу суд або суддя можуть накласти на винних службових осіб державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій, а також на громадян штраф до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Накладення штрафу не звільняє відповідних службових осіб і громадян від обов'язку подати письмовий доказ, що вимагається судом.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 20.03.85 р. N 8627-X;
законами України від 02.02.96 р. N 27/96-ВР,
від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 49. Подання витягів з письмових доказів та огляд цих доказів на місці

Якщо подання письмових доказів до суду утруднено, наприклад, через їх численність або внаслідок того, що тільки частина з них має значення для справи, суд може вимагати подання належно засвідчених витягів з них або оглянути їх на місці.

Стаття 50. Подання письмових доказів у оригіналі

Письмові докази, як правило, подаються в оригіналі. Якщо подано копію письмового доказу, суд за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або з власної ініціативи вправі, в разі необхідності, вимагати подання оригіналу.

Стаття 51. Повернення оригіналів письмових доказів

Оригінали письмових доказів, що є в справі, на прохання осіб, які подали їх, можна повернути після того, як рішення суду набере законної сили. Проте в справі залишається засвідчена суддею копія письмового доказу.

Стаття 52. Речові докази

Речовими доказами є предмети, що своїми властивостями свідчать про обставини, які мають значення для справи.

Стаття 53. Витребування речових доказів та відповідальність за їх неподання

Витребування речових доказів та вирішення питань про відповідальність за їх неподання провадиться в порядку, встановленому статтями 47 і 48 цього Кодексу.

Стаття 54. Зберігання речових доказів

Речові докази до набрання рішенням законної сили зберігаються в справі або за окремим описом здаються до камери схову речових доказів суду.

Речі, що не можуть бути доставлені до суду, зберігаються в місці їх знаходження; вони повинні бути докладно описані і опечатані, а в разі потреби - сфотографовані.

Суд вживає заходів до зберігання речей у незмінному стані.

Стаття 55. Огляд речових доказів, що швидко псуються

Продукти та інші речі, що швидко псуються, негайно оглядаються судом з повідомленням про призначений огляд осіб, які беруть участь у справі.

Після огляду ці речі повертаються особам, від яких вони були одержані, або передаються підприємствам, установам чи організаціям, що можуть їх використати за призначенням. Ці підприємства, установи або організації згодом повертають володільцеві предмети того ж роду і якості або їх вартість за державними цінами на час повернення.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 56. Повернення речових доказів

Речові докази після набрання рішенням суду законної сили повертаються особам, від яких були одержані, або передаються особам, за якими суд визнав право на ці речі.

Предмети, що за законом не можуть бути у володінні громадян, передаються відповідним державним підприємствам, установам або організаціям.

В окремих випадках речові докази після огляду та дослідження їх судом можуть бути до закінчення справи повернуті особам, від яких вони були одержані, якщо останні про те просять і якщо задоволення такого клопотання можливе без шкоди для розгляду справи.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 57. Призначення експертизи

Для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань в галузі науки, мистецтва, техніки або ремесла, суддя порядком забезпечення доказів та під час підготовки справи або суд під час розгляду справи може призначити експертизу.

Експертизу провадять на суді або поза судом, коли це потрібно за характером дослідження або коли об'єкт дослідження неможливо доставити до суду.

Призначаючи експертизу та встановлюючи коло питань, що слід поставити перед експертами, суддя або суд повинен з цього приводу врахувати пропозиції сторін та інших

осіб, які беруть участь у справі. Відхилення питань, запропонованих особами, які беруть участь у справі, суд зобов'язаний мотивувати.

В ухвалі про призначення експертизи належить зазначити, з яких питань потрібні висновки експертів і кому доручається провести експертизу.

Експертиза провадиться експертами відповідних установ або іншими спеціалістами, призначеними судом. Експертом може бути призначена будь-яка особа, яка володіє необхідними знаннями для дачі висновку.

Стаття 58. Обов'язки і відповідальність експертів

Особа, яку призначено експертом, повинна з'явитись на виклик суду і дати правдивий висновок щодо поставлених їй питань.

За злісне ухилення від явки до суду експерт несе відповідальність за частиною другою статті 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення, а за дачу завідомо неправдивого висновку або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків - відповідно за статтями 178 чи 179 Кримінального кодексу України.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 04.05.90 р. N 9166-XI)

Стаття 59. Процесуальні права експерта

Експерт, оскільки це необхідно для дачі висновку, має право знайомитися з матеріалами справи, брати участь у розгляді справи судом, просити суд про надання йому додаткових матеріалів.

Експерт має право відмовитись від дачі висновку, якщо наданих йому матеріалів недостатньо або якщо він не має необхідних знань для виконання покладеного на нього обов'язку.

Стаття 60. Висновок експерта

Висновок експерта повинен містити в собі докладний опис проведених досліджень, зроблені в результаті їх висновки і обґрунтовані відповіді на поставлені судом питання.

Якщо експерт під час проведення експертизи встановить обставини, що мають значення для справи, з приводу яких йому не були поставлені питання, він вправі свої міркування про ці обставини включити до свого висновку.

Експерт дає у письмовій формі свій мотивований висновок, який приєднується до справи. Суд має право запропонувати експерту дати усне пояснення свого висновку. Усне пояснення заноситься до протоколу судового засідання, прочитується експертові і підписується ним.

Коли призначено кількох експертів, вони мають право радитись між собою. Якщо експерти прийдуть до одного висновку, вони всі підписують його. Експерт, не згодний з іншими експертами, складає окремий висновок.

Висновок експерта для суду не є обов'язковим і оцінюється судом за правилами, встановленими статтею 62 цього Кодексу.

Незгода суду з висновком експерта повинна бути мотивована в рішенні або ухвалі.

Стаття 61. Додаткова експертиза. Повторна експертиза

В разі необхідності провести додаткові дослідження, а також в разі суперечливості висновків кількох експертів, суд може зажадати додаткового висновку або призначити інших експертів.

Стаття 62. Оцінка доказів

Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному розгляді в судовому засіданні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом.

Ніякі докази не мають для суду наперед встановленої сили.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-ХІІ)

Глава 4-А Запобіжні заходи

Стаття 62¹. Підстави вжиття запобіжних заходів

Особа, яка має підстави вважати, що її права порушені або існує реальна загроза їх порушення, має право звернутися до суду з заявою про вжиття запобіжних заходів до пред'явлення позову.

Стаття 62². Види запобіжних заходів

Запобіжні заходи включають:

- 1) огляд приміщень, в яких відбуваються дії, пов'язані з порушенням прав;
- 2) накладення арешту на майно, що належить особі, щодо якої вжито запобіжні заходи, і знаходиться в неї або в інших осіб.

Стаття 62³. Заява про вжиття запобіжних заходів

Заява про вжиття запобіжних заходів повинна містити:

- 1) назву суду, до якого подається заява;
- 2) точну назву заявника і особи, щодо якої просять вжити запобіжні заходи, їх місце проживання або місцезнаходження, а також назву представника заявника, коли заява подається представником;
- 3) вид і суть запобіжного заходу;

- 4) обставини, якими заявник обґрунтовує необхідність вжиття запобіжних заходів;
- 5) перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви;
- 6) підпис заявника або його представника, якщо заява подається представником.

До заяви про вжиття запобіжних заходів додаються документи, які підтверджують сплату державного мита у встановлених законом порядку і розмірі. Разом з заявою про вжиття запобіжних заходів подаються її копії відповідно до кількості осіб, щодо яких просять вжити запобіжні заходи.

Заявник повинен подати відповідну позовну заяву протягом десяти днів з дня постановлення ухвали про вжиття запобіжних заходів. Після подання заявником позовної заяви запобіжні заходи діють як способи забезпечення доказів або як способи забезпечення позову.

Стаття 62⁴. Порядок розгляду заяви про вжиття запобіжних заходів

Заява про вжиття запобіжних заходів розглядається в порядку, встановленому статтею 38 цього Кодексу, не пізніше двох днів з дня її подання.

У разі обґрунтованої вимоги заявника заява про вжиття запобіжних заходів розглядається лише за його участю без повідомлення особи, щодо якої просять вжити запобіжні заходи.

Суд має право вимагати від заявника додати до заяви будь-який наявний у нього доказ про порушення або загрозу порушення його прав.

Суд може зобов'язати заявника забезпечити його вимогу заставою, достатньою для того, щоб запобігти зловживанню запобіжними заходами, яка вноситься на депозит суду. Розмір застави визначається судом з урахуванням обставин справи, але не повинен бути більшим від розміру заявленої шкоди.

Про вжиття запобіжних заходів суд постановляє ухвалу, в якій зазначає обрані запобіжні заходи, підстави їх обрання, порядок і спосіб їх виконання, розмір застави, якщо така призначена. Копії ухвали надсилаються заявнику та особі, щодо якої мають бути вжиті запобіжні заходи, негайно після її постановлення. У разі постановлення ухвали за участю заявника без повідомлення особи, щодо якої просять вжити запобіжні заходи, копія ухвали надсилається особі, щодо якої вжито запобіжні заходи, негайно після її виконання.

У разі відсутності підстав для вжиття запобіжних заходів, а також невиконання вимог, передбачених частиною третьою цієї статті, суд постановляє ухвалу про відмову в задоволенні заяви про вжиття запобіжних заходів.

Стаття 62⁵. Наслідки подання заяви про вжиття запобіжних заходів, що не відповідає вимогам закону

Суддя, встановивши, що заяву про вжиття запобіжних заходів подано без додержання вимог, викладених у статті 62³ цього Кодексу, або не оплачено державним митом, постановляє ухвалу про залишення заяви без руху, про що повідомляє заявника і надає йому строк для виправлення недоліків.

Коли заявник відповідно до вказівок судді у встановлений строк не виконає всі перелічені у статті 62³ цього Кодексу вимоги та не сплатить державне мито, заява вважається неподаною і повертається заявнику, про що суддя постановляє мотивовану ухвалу.

Стаття 62⁶. Виконання ухвали про вжиття запобіжних заходів

Ухвала про вжиття запобіжних заходів виконується негайно в порядку, встановленому для виконання судових рішень.

У разі забезпечення вимог заявника заставою ухвала про вжиття запобіжних заходів виконується негайно після внесення застави в повному розмірі.

Стаття 62⁷. Відповідальність за невиконання ухвали про вжиття запобіжних заходів

Особа, винна у невиконанні ухвали про вжиття запобіжних заходів або в перешкоджанні її виконанню, за ухвалою суду може бути оштрафована до одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, якщо ці діяння не тягнуть відповідно до закону кримінальну відповідальність. Крім того, заявник вправі стягнути з цієї особи збитки, завдані невиконанням ухвали про вжиття запобіжних заходів.

Стаття 62⁸. Скасування ухвали про вжиття запобіжних заходів

На ухвалу про вжиття запобіжних заходів, постановлену за участю заявника без повідомлення особи, щодо якої вжито запобіжні заходи, остання протягом десяти днів з дня отримання копії ухвали може подати заяву про її скасування.

Подання заяви про скасування ухвали про вжиття запобіжних заходів не зупиняє виконання ухвали про вжиття запобіжних заходів.

Заява про скасування вжиття запобіжних заходів розглядається протягом трьох днів судом, який постановив ухвалу про їх вжиття. Неявка заінтересованих осіб не перешкоджає розглядові заяви.

За результатами розгляду заяви суд постановляє ухвалу про залишення без змін ухвали про вжиття запобіжних заходів або її зміну чи скасування.

Стаття 62⁹. Оскарження ухвал щодо вжиття запобіжних заходів

На ухвалу про вжиття запобіжних заходів, ухвалу про відмову в задоволенні заяви про вжиття запобіжних заходів, а також на ухвалу про залишення без змін ухвали про вжиття запобіжних заходів або її зміну чи скасування може бути подано апеляційну скаргу.

Подання апеляційної скарги на ухвалу про вжиття запобіжних заходів не зупиняє виконання відповідної ухвали. Подання апеляційної скарги на ухвалу про скасування запобіжних заходів або їх зміну зупиняє виконання відповідної ухвали.

Стаття 62¹⁰. Припинення запобіжних заходів

Запобіжні заходи припиняються у разі:

- 1) неподання заявником відповідної позовної заяви у строк, встановлений частиною третьою статті 62³ цього Кодексу;
- 2) відмови судом в прийнятті позовної заяви з підстав, передбачених частиною другою статті 136 цього Кодексу;
- 3) невиконання позивачем вимог, передбачених статтею 139 цього Кодексу;
- 4) постановлення судом ухвали про скасування ухвали про вжиття запобіжних заходів.

Стаття 62¹¹. Відшкодування шкоди, завданої вжиттям запобіжних заходів

У випадку припинення запобіжних заходів або у випадку відмови заявника від позову, або у випадку набрання законної сили рішенням щодо відмови у задоволенні позову особа, щодо якої вжито запобіжні заходи, має право на відшкодування шкоди, завданої вжиттям цих заходів.

У разі внесення заявником застави відшкодування шкоди, завданої вжиттям запобіжних заходів, в першу чергу здійснюється за рахунок цієї застави.

Застава повертається заявникові повністю, якщо суд задовольнив позов заявника, або якщо відповідачем було визнано позов, або якщо судом затверджено мирову угоду сторін.

У випадках, передбачених пунктами 2 - 4 статті 62¹⁰ цього Кодексу, а також під час розгляду справи по суті суд може вирішити питання щодо відшкодування шкоди, завданої вжиттям запобіжних заходів.

(Доповнено главою 4-А згідно із
Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Глава 5 Судові витрати

Стаття 63. Види судових витрат та розмір державного мита

Судові витрати складаються з державного мита і витрат, пов'язаних з розглядом справи.

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать:

- 1) суми, що підлягають виплаті свідкам, експертам;
- 2) витрати, пов'язані з проведенням огляду на місці;
- 3) витрати на розшук відповідача.

Розмір державного мита та звільнення від його сплати встановлюються законодавством України про державне мито.

Суд або суддя, виходячи з майнового стану громадянина, вправі звільнити його від сплати судових витрат у доход держави.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 15.12.92 р. N 2857-ХІІ,
від 02.02.96 р. N 27/96-ВР,
від 19.10.2000 р. N 2056-ІІІ)

Стаття 64. Виключена.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р.,
від 05.06.73 р. N 1736-VІІІ,
від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 10.01.90 р. N 8658-XІ,
від 28.01.91 р. N 659-ХІІ;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-ХІІ;
виключена згідно із Законом України від 02.02.96 р. N 27/96-ВР)

Стаття 65. Ціна позову

Ціна позову визначається:

- 1) у позовах про стягнення грошей - стягуваною сумою;
- 2) у позовах про витребування майна - вартістю відшукуваного майна;
- 3) у позовах про стягнення аліментів - сукупністю всіх виплат, але не більше як за один рік;
- 4) у позовах про строкові платежі і видачі - сукупністю всіх платежів або видач, але не більше як за три роки;
- 5) у позовах про безстрокові або довічні платежі і видачі - сукупністю платежів або видач за три роки;
- 6) у позовах про зменшення або збільшення платежів або видач - сумою, на яку зменшуються або збільшуються платежі чи видачі, але не більше як за один рік;
- 7) у позовах про припинення платежів або видач - сукупністю платежів або видач, що залишилися, але не більше як за один рік;
- 8) у позовах про дострокове розірвання договору майнового найму - сукупністю платежів за користування майном протягом строку, що залишається до кінця дії договору, але не більше як за три роки;
- 9) у позовах про право власності на будинки, що належать громадянам на праві приватної власності, - дійсною вартістю будинку, а для будинків, що належать державним, кооперативним та іншим громадським організаціям, - не нижче їх балансової вартості;
- 10) у позовах, які складаються з кількох самостійних вимог, - загальною сумою всіх вимог, за винятком вимог про відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;

законами України від 06.05.93 р. N 3188-XII,
від 02.02.96 р. N 27/96-ВР)

Стаття 66. Порядок встановлення ціни позову

Ціну позову вказує позивач. Коли зазначена ціна явно не відповідає дійсній вартості стягнутого, то ціну позову встановлює суддя, постановляючи про це ухвалу.

Якщо в момент пред'явлення позову встановити точну його ціну неможливо, розмір мита попередньо визначає суддя з наступним стягненням недоплаченого або з поверненням переплаченого мита відповідно до ціни позову, встановленої судом при вирішенні справи.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 67. Обчислення державного мита при зміні ціни позову

В разі зменшення позовних вимог, відмови від позову, закриття справи за мировою угодою або залишення заяви без розгляду з підстав, передбачених пунктами 3 - 5 статті 229 цього Кодексу, сплачене мито не повертається. В разі збільшення позову, недоплачену суму мита належить внести одночасно з заявою про збільшення вимог. В цьому разі суд може відстрочити сплату мита.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 67¹. Обчислення державного мита у разі вжиття запобіжних заходів

Позовна заява, подана після подання заяви про вжиття запобіжних заходів в порядку, встановленому статтею 62³ цього Кодексу, оплачується державним митом у встановленому законом розмірі, зменшеному на розмір державного мита, оплаченого за заяву про вжиття запобіжних заходів.

(Доповнено статтею 67¹ згідно із
Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 68. Відстрочення та розстрочення сплати судових витрат

Суд або суддя, враховуючи майновий стан громадян, може своєю ухвалою відстрочити або розстрочити сплату судових витрат на строк не більше як до закінчення розгляду справи в суді першої інстанції, проте в усякому разі не більше як на три місяці з дня пред'явлення позову.

Коли у встановлений строк судові витрати не будуть оплачені, стягнення їх провадиться за виконавчим листом.

Суд або суддя може також зменшити розмір судових витрат, що стягуються в доход держави.

Стаття 69. Повернення державного мита

Сплачене державне мито повертається за ухвалою суду або судді у випадках:

- 1) внесення мита в більшому розмірі, ніж потрібно за чинним законодавством;
- 2) відмови в прийнятті заяви;
- 3) повернення позивачу позовної заяви з підстав, передбачених статтею 139 цього Кодексу;
- 4) закриття провадження в справі з підстав, передбачених пунктами 1 і 2 статті 227 цього Кодексу;
- 5) залишення заяви без розгляду з підстав, передбачених пунктами 1 і 2 статті 229 цього Кодексу;
- 6) неподання заявником відповідної позовної заяви у строк, встановлений частиною третьою статті 62³ цього Кодексу.

У випадку, передбаченому пунктом 1 цієї статті, державне мито повертається в розмірі зайво внесеної суми; у випадках, передбачених іншими пунктами цієї статті, - повністю.

Державне мито підлягає поверненню і в інших випадках, передбачених законодавством України.

Державне мито повертається при умові, якщо заяву про повернення було подано суду до закінчення річного строку з дня зарахування суми в бюджет.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X; законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII, від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 70. Виключена.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X, від 11.01.82 р. N 2994-X, від 25.04.88 р. N 5803-XI; законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII, від 28.02.95 р. N 75/95-ВР; виключена згідно із Законом України від 02.02.96 р. N 27/96-ВР)

Стаття 71. Збереження за свідками, експертами і перекладачами середнього заробітку, відшкодування їм витрат, пов'язаних з їх участю у розгляді справи

За викликаними до суду свідками, експертами та перекладачами зберігається їх середній заробіток за місцем роботи. Зазначеним особам, які не є працівниками підприємств, установ і організацій, виплачується винагорода за явку до суду або виконану роботу.

Якщо виконання свідками, експертами і перекладачами процесуальних обов'язків пов'язано з їх перебуванням за межами постійного місця проживання, їм відшкодовуються

витрати, пов'язані з переїздом до місця виклику і назад, наймом житла, та виплачуються добові.

Перекладачам, а також експертам, яких призначено під час підготовки справи або судового розгляду не в порядку службового доручення, за виконану роботу виплачується винагорода.

Розміри і порядок виплат, зазначених у цій статті, визначаються Кабінетом Міністрів України.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р.,
від 23.01.81 р. N 1461-X;
у редакції Закону України від 05.10.95 р. N 360/95-ВР)

Стаття 72. Виключена.

(згідно із Законом України
від 05.10.95 р. N 360/95-ВР)

Стаття 73. Порядок внесення коштів на оплату судових витрат

Кошти, потрібні на оплату свідків і експертів, а також на проведення огляду на місці, вносить наперед сторона, яка порушила відповідне клопотання. Якщо виклик цих осіб або огляд на місці провадиться за клопотанням обох сторін або з ініціативи суду, потрібні для цього кошти вносяться обома сторонами порівну.

Перелічені в цій статті суми не вносяться стороною, звільненою від оплати судових витрат.

Стаття 74. Виплата сум, належних свідкам, експертам і перекладачам

Суми, належні свідкам, експертам і перекладачам, виплачуються судом після виконання ними своїх обов'язків, незалежно від стягнення з сторін сум для оплати свідків і експертів.

(Стаття 74 із змінами, внесеними згідно із
законами України від 15.12.92 р. N 2857-ХІІ,
від 05.10.95 р. N 360/95-ВР)

Стаття 75. Розподіл судових витрат між сторонами

Стороні, на користь якої постановлено рішення, суд присуджує з другої сторони всі судові витрати, хоча б ця сторона і була звільнена від оплати судових витрат на користь держави. Якщо позов задоволено частково, судові витрати присуджуються позивачеві пропорціонально до розміру задоволених судом позовних вимог, а відповідачеві - пропорціонально до тієї частини позовних вимог, в якій позивачеві відмовлено.

Судові витрати, понесені судом, стягуються з кожної сторони пропорціонально до тієї частини позову, відносно якої рішення постановлено проти неї, і зараховуються в доход держави.

Коли сторона, на користь якої постановлено рішення, звільнена від судових витрат, то судові витрати стягуються з другої сторони у доход держави.

В разі відмови в позові позивачеві, звільненому від оплати судових витрат, вони приймаються на рахунок держави.

Якщо суд вищестоящої інстанції, не передаючи справи на новий розгляд, змінить рішення або постановить нове, він відповідно змінює розподіл судових витрат. У разі скасування рішення і закриття провадження у справі чи залишення позову без розгляду суд, який скасував рішення, вирішує питання про повернення судових витрат, пов'язаних з подачею скарги.

В разі закриття справи внаслідок відмови позивача від позову витрати стягуються за ухвалою суду.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 76. Відшкодування витрат по оплаті допомоги адвоката

Стороні, на користь якої постановлено рішення, суд присуджує з другої сторони витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката, який брав участь у справі, в розмірі до п'яти процентів від задоволеної частини позовних вимог, але не більше встановленої таксою суми.

Якщо відповідно до встановленого порядку допомога адвокатом була подана стороні безкоштовно, суд стягує з другої сторони зазначену суму на користь юридичної консультації або в доход держави.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 77. Стягнення винагороди за втрату робочого часу

На сторону, яка недобросовісно заявила безпідставний позов, або розпочала безпідставний спір проти позову, або систематично протидіяла правильному і швидкому розглядові та вирішенню справи, суд може покласти оплату на користь другої сторони винагороди за фактичну втрату робочого часу відповідно до середнього заробітку, але не більше п'яти процентів від задоволеної частини позовної вимоги.

Стаття 78. Розподіл судових витрат при відмові від позову і мировій угоді

При відмові позивача від позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються. Однак якщо позивач не підтримує своїх вимог внаслідок добровільного задоволення їх відповідачем після пред'явлення позову, то суд за проханням позивача присуджує з відповідача всі понесені позивачем по справі судові витрати.

Якщо сторони при укладенні мирової угоди не передбачили порядку розподілу судових витрат і витрат по оплаті допомоги адвоката, суд вирішує це питання відповідно до статті 75 цього Кодексу.

Стаття 79. Відшкодування сторонам судових витрат

При відмові повністю або частково в позові органам прокуратури, а також органам державного управління, профспілкам, державним підприємствам, установам, організаціям, колгоспам, іншим кооперативним організаціям, їх об'єднанням, іншим громадським організаціям або окремим громадянам, які звернулися до суду на захист прав та охоронюваних законом інтересів інших осіб, відповідачеві відшкодовуються з коштів бюджету понесені ним судові витрати повністю або пропорціонально тій частині позовних вимог, в якій позивачеві відмовлено.

При відмові в позові до відповідача, притягнутого судом в порядку, передбаченому частиною третьою статті 105 цього Кодексу, понесені ним судові витрати позивачем не відшкодовуються, а повертаються з коштів бюджету.

В разі задоволення позову про звільнення майна від арешту позивачеві відшкодовуються з коштів бюджету понесені ним судові витрати.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 80. Відшкодування державі судових витрат

Витрати, понесені судом у зв'язку з розглядом справи, і державне мито, від сплати яких позивач був звільнений, стягуються з відповідача у доход держави пропорціонально задоволеній частині позовних вимог.

Якщо відповідача звільнено від судових витрат, то при відмові в позові витрати, понесені судом у зв'язку з розглядом справи, стягуються з позивача в доход держави.

Якщо позов задоволено частково, а відповідача звільнено від сплати судових витрат, понесені судом витрати у зв'язку з розглядом справи стягуються у доход держави з позивача, не звільненого від сплати судових витрат, пропорціонально тій частині позовних вимог, у задоволенні яких відмовлено.

Якщо обидві сторони звільнені від сплати судових витрат, то понесені судом витрати у зв'язку з розглядом справи відносяться за рахунок держави.

В разі оголошення розшуку особи, яка ухиляється від сплати належних з неї платежів, суд стягує з цієї особи витрати по проведенню розшуку в доход держави.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 81. Оскарження ухвал в питаннях визначення ціни позову та судових витрат

На ухвалу в питанні визначення ціни позову, а також в питаннях, пов'язаних з судовими витратами, може бути подана скарга або внесено окреме подання.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Глава 6

Судові штрафи

Стаття 82. Підстави накладення штрафів

За порушення правил цього Кодексу суд або суддя накладає штрафи у випадках і розмірах, передбачених статтями 44, 48, 62⁷, 95, 153, 172, 173, 174 цього Кодексу.

Штрафи, накладені судом на службових осіб державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій, стягуються з їх особистих коштів.

Копія ухвали про накладення штрафу надсилається особі, на яку накладено штраф.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 20.03.85 р. N 8627-X,
від 04.05.90 р. N 9166-XI,
законами України від 19.10.2000 р. N 2056-III,
від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 83. Зняття або зменшення штрафу

Протягом десяти днів по одержанні копії ухвали особа, на яку накладено штраф, може просити суд, що наклав штраф, про зняття або зменшення розміру штрафу. Ця заява розглядається в судовому засіданні з повідомленням особи, на яку накладено штраф. Однак неявка цієї особи не є перешкодою для розгляду заяви.

На ухвалу про відмову суду або судді зняти штраф або зменшити його розмір може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Глава 7

Процесуальні строки

Стаття 84. Види процесуальних строків

Строки, в межах яких вчинюються процесуальні дії, встановлюються законом або призначаються судом.

Стаття 85. Наслідки пропуску процесуальних строків

Право на вчинення процесуальних дій втрачається з закінченням встановленого законом або призначеного судом строку. Скарги і документи, подані після закінчення процесуальних строків, залишаються без розгляду, якщо суд не знайде підстав для продовження або поновлення строку.

Стаття 86. Обчислення процесуальних строків

Строки, встановлені в законі або призначені судом, обчислюються роками, місяцями і днями.

Строк може визначатись також вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати.

Стаття 87. Закінчення процесуальних строків

Строк, обчислюваний роками, закінчується у відповідні місяць і число останнього року строку.

Строк, обчислюваний місяцями, закінчується у відповідне число останнього місяця строку. Якщо кінець строку, обчислюваного місяцями, припадає на такий місяць, що відповідного числа не має, то строк закінчується в останній день цього місяця.

Коли строки визначаються днями, то їх обчислюють з дня, наступного після того дня, з якого починається строк. Якщо кінець строку припадає на день неробочий, то за останній день строку вважається перший після нього робочий день. Перебіг строку, визначеного вказівкою на подію, яка повинна неминуче наступити, починається наступного дня після настання події.

Останній день строку триває до 24 години, але коли в цей строк слід було вчинити процесуальну дію в суді, де службові заняття кінчаються раніше, то строк закінчується в момент припинення цих занять.

Строк не вважається пропущеним, якщо до його закінчення скарга або необхідні для суду документи чи грошові суми здано на пошту.

Стаття 88. Зупинення процесуальних строків

З зупиненням провадження зупиняються і всі поточні, але ще не закінчені по ньому строки. Зупинення строків починається з тієї події, внаслідок якої суд зупинив провадження. З дня відновлення провадження перебіг процесуальних строків продовжується.

Стаття 89. Продовження та поновлення процесуальних строків

Строки, призначені судом, на прохання сторони або іншої особи, яка бере участь у справі, суд може продовжити.

Стороні або іншій особі, яка бере участь у справі, в разі пропуску встановленого законом строку з причин, визнаних судом поважними, суд може поновити пропущений строк.

Питання про поновлення пропущеного строку вирішує з викликом сторін і повідомленням осіб, які беруть участь у справі, той суд, в якому слід було вчинити пропущену процесуальну дію або до якого слід було подати документ, проте неявка цих осіб не перешкоджає вирішенню поставленого перед судом питання.

Одночасно з проханням про поновлення строку належить провести ту дію або подати той документ, відносно якого порушено прохання.

На ухвалу суду або судді про відмову поновити пропущений строк може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Глава 8

Судові виклики і повідомлення

Стаття 90. Судові повістки

Судові виклики і повідомлення провадяться повістками, що надсилаються особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, представникам громадських організацій і трудових колективів за адресою, вказаною стороною, самими цими особами або іншими учасниками справи.

Повістки разом із зворотною розпискою надсилаються рекомендованим листом або через розсильних.

Як виняток, повістку можна видати на руки стороні або її представникові з їх згоди для вручення відповідним особам.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 91. Строк вручення повістки про виклик до суду

Повістка про виклик до суду повинна бути завчасно вручена особі, яка викликається, але у всякому разі не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання.

Стаття 92. Зміст повістки про виклик

Повістка про виклик до суду повинна містити в собі:

- 1) найменування і адресу суду з зазначенням місця, дня і часу явки за викликом;
- 2) назву справи, по якій робиться виклик;
- 3) вказівку, як хто викликається дана особа (як позивач, відповідач, третя особа, свідок, експерт, перекладач);
- 4) вказівку, чи викликається дана особа в судове засідання чи на прийом до судді;
- 5) попередження про наслідки неявки або неповідомлення про причини неявки в судове засідання.

У випадках, зазначених у статті 138 цього Кодексу, з повісткою про виклик відповідача суд направляє йому копію позовної заяви і копії документів, доданих до неї. У повістці, що надсилається відповідачеві, має бути зазначено, що при наявності у нього заперечень проти позову він повинен подати докази на підтвердження своїх заперечень.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 93. Судові повістки-повідомлення

Судові повістки-повідомлення надсилаються особам, які беруть участь у справі, з приводу вчинення процесуальних дій, в яких участь цих осіб не є обов'язковою.

Повістка-повідомлення повинна містити найменування і адресу суду, назву справи, вказівку про те, яку процесуальну дію буде вчинено, місце, день і час її вчинення.

Стаття 94. Порядок вручення повісток про виклик

Повістки про виклик, адресовані громадянам, вручаються їм під розписку. Зворотна розписка з їх підписом підлягає поверненню до суду з зазначенням часу одержання.

Повістка, адресована державному підприємству, установі, організації, колгоспу, іншій кооперативній організації, їх об'єднанню, іншій громадській організації, вручається відповідній службовій особі, яка розписується про одержання її на зворотній розписці.

Коли особа, яка викликається, не буде виявлена у місці проживання, повістку вручають будь-кому з дорослих членів сім'ї, які проживають разом з нею, а при відсутності їх - домоуправлінню або адміністрації за місцем роботи, а в сільських місцевостях - виконавчому комітетові сільської Ради народних депутатів. Службова особа, яка одержала повістку, зобов'язана під свою відповідальність негайно вручити її належній особі.

При відмові адресата одержати повістку, особа, яка її доставляє, робить відповідну відмітку на повістці, яка повертається до суду. Відмітка про відмову одержати повістку стверджується підписом службової особи домоуправління чи виконкому сільської Ради народних депутатів, або представника адміністрації за місцем роботи, або підписами не менше двох громадян.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 95. Обов'язок осіб, які беруть участь у справі, повідомляти суд про зміну своєї адреси та про причини неявки в судове засідання

Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, зобов'язані повідомляти суд про зміну своєї адреси під час провадження справи. При відсутності заяви про зміну адреси повістки надсилаються на останню відому судовій адресі і вважаються доставленими, навіть коли адресат за цією адресою більше не проживає.

За невиконання обов'язку повідомляти суд про зміну своєї адреси під час провадження по справі суд вправі на сторони і інших осіб, які беруть участь у справі, накласти штраф у розмірі до одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Особи, зазначені в частині першій цієї статті, зобов'язані також повідомляти суд про причини неявки в судове засідання. В разі неповідомлення ними суду про причини неявки питання про розгляд справи вирішується за правилами статей 172, 173 цього Кодексу.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 20.03.85 р. N 8627-X;
Законом України від 02.02.96 р. N 27/96-ВР)

Стаття 96. Вручення повістки відповідачеві, місце фактичного перебування якого невідоме

Якщо місце фактичного перебування відповідача невідоме, суд розглядає справу після надходження повістки з підписом службової особи виконкому сільської Ради народних депутатів за місцем знаходження майна відповідача або домоуправління останнього відомого місця перебування відповідача про те, що вручити повістку адресатові не можна через його відсутність.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 97. Розшук відповідача

Якщо місце фактичного перебування відповідача невідоме, суд може оголосити його розшук як з власної ініціативи, так і за заявою позивача.

Якщо невідоме місце фактичного перебування відповідача по справах за позовами про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, суддя зобов'язаний оголосити розшук відповідача.

Розшук відповідача провадиться за ухвалою суду або судді органами внутрішніх справ.

Витрати за розшук стягуються судом на користь держави.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X, від 11.01.82 р. N 2994-X; законами України від 15.12.92 р. N 2857-ХІІ, від 19.10.2000 р. N 2056-ІІІ)

Розділ II ОСОБИ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У СПРАВІ; ЇХ ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ

Глава 9 Загальні положення

Стаття 98. Особи, які беруть участь у справі

Особами, які беруть участь у справі, визнаються: сторони, треті особи, представники сторін та третіх осіб, прокурор, органи державної влади та місцевого самоврядування у передбачених цим Кодексом випадках, особи, які за законом діють на захист прав і свобод інших осіб, а також заявники та інші заінтересовані особи у справах окремого провадження та справах, що виникають з адміністративно-правових відносин.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X; у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-ІІІ)

Стаття 99. Права і обов'язки осіб, які беруть участь у справі

Особи, які беруть участь у справі, мають право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, одержувати копії рішень, ухвал, постанов і інших документів, що є у справі, брати участь у судових засіданнях, подавати докази, брати участь в їх дослідженні, заявляти клопотання та відводи, давати усні і письмові пояснення судові, подавати свої доводи, міркування та заперечення, оскаржувати рішення і ухвали суду, а також користуватись іншими процесуальними правами, наданими їм законом.

Зазначені в цій статті особи зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами.

Стаття 100. Цивільна процесуальна правоздатність

Здатність мати цивільні процесуальні права та обов'язки (цивільна процесуальна правоздатність) визнається за всіма громадянами України незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин, а також за державними підприємствами, установами, організаціями, колгоспами, іншими кооперативними організаціями, їх об'єднаннями, іншими громадськими організаціями, які користуються правами юридичної особи.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 101. Цивільна процесуальна дієздатність

Здатність особисто здійснювати свої права в суді та доручати ведення справи представникові (цивільна процесуальна дієздатність) належить громадянам, які досягли повноліття, а також юридичним особам.

Неповнолітні віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років можуть виступати в суді особисто як сторона лише в справах, що виникають з угод, які вони вправі згідно з законом укладати самостійно, та в справах про відшкодування заподіяної ними шкоди. Притягнення до участі в таких справах батьків, усиновителів або піклувальників неповнолітніх для подання їм допомоги залежить від суду. Якщо справа виникає з угоди, на укладення якої неповнолітнім потрібна згода батьків, усиновителів або піклувальників, суд повинен притягти останніх до участі в справі для захисту інтересів неповнолітніх.

Права та охоронювані законом інтереси неповнолітніх, які не досягли чотирнадцяти років, а також громадян, визнаних недієздатними внаслідок душевної хвороби чи недоумства або обмежено дієздатними внаслідок зловживання спиртними напоями чи наркотичними засобами, захищають в суді їх законні представники - батьки, усиновителі, опікуни чи піклувальники.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.04.2005 р. N 2508-IV)

Глава 10 Сторони

Стаття 102. Позивач і відповідач

Сторонами в цивільному процесі є позивач та відповідач.

Сторонами можуть бути громадяни, а також державні підприємства, установи, організації, колгоспи, інші кооперативні організації, їх об'єднання, інші громадські організації, що користуються правами юридичної особи.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 103. Процесуальні права сторін

Сторони користуються рівними процесуальними правами. Крім прав, зазначених у статті 99 цього Кодексу, позивач вправі протягом усього часу розгляду справи по суті змінити підставу або предмет позову, збільшити або зменшити розмір позовних вимог або відмовитися від позову.

Відповідач має право визнати позов повністю або частково.

Сторони можуть закінчити справу мировою угодою в усякій стадії процесу, вимагати виконання рішення, ухвали, постанови суду.

Особи, які беруть участь у справах, що виникають з адміністративно-правових відносин, і в справах окремого провадження, користуються правами і несуть обов'язки сторін за винятками, передбаченими главами 29 - 39 цього Кодексу.

Суд не приймає відмови від позову, визнання позову відповідачем і не затверджує мирової угоди сторін, якщо ці дії суперечать законіві або порушують чий-небудь права і охоронювані законом інтереси.

Стаття 104. Участь у справі кількох позивачів або відповідачів

Позов може бути пред'явлений спільно кількома позивачами або до кількох відповідачів. Кожний з позивачів або відповідачів щодо другої сторони виступає в процесі самостійно.

Співучасники можуть доручити вести справу одному із співучасників, якщо він не є особою, вказаною в пунктах 1 і 2 статті 116 цього Кодексу.

Особа, в інтересах якої розпочато справу за заявою прокурора, органу державного управління, профспілки, державного підприємства, установи, організації, колгоспу, іншої кооперативної організації, їх об'єднання, іншої громадської організації або окремого громадянина (пункти 2 і 3 статті 5 цього Кодексу), повідомляється судом про це, і вона може взяти участь у процесі як позивач поряд з особою, яка подала заяву.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 105. Заміна неналежної сторони

Суд, встановивши під час розгляду справи, що позов пред'явлений не тією особою, якій належить право вимоги, або не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом, може за згодою позивача, не припиняючи справи, допустити заміну первісного позивача або відповідача належним позивачем або відповідачем.

Якщо позивач не згоден на заміну його іншою особою, то ця особа може вступити в справу як третя особа, що заявляє самостійні вимоги на предмет спору, про що суд повідомляє третю особу.

Якщо позивач не згоден на заміну відповідача іншою особою, суд може притягти цю особу як другого відповідача. При відмові у позові до такого відповідача понесені ним витрати не присуджуються з позивача, а відносяться за рахунок держави.

Після заміни сторони розгляд справи починається заново.

Стаття 106. Процесуальне правонаступництво

В разі вибуття однієї з сторін в спірному або встановленому судом правовідношенні суд допускає у всіх стадіях процесу заміну відповідної сторони її правонаступником. Усі дії, вчинені в процесі до вступу правонаступника, обов'язкові для нього в такій самій мірі, в якій вони були б обов'язкові для особи, яку він замінив.

Глава 11 Треті особи

Стаття 107. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги

Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, можуть вступити в справу до постановлення судового рішення, подавши позов до однієї або до двох сторін. Вони користуються усіма правами і несуть усі обов'язки позивача.

Стаття 108. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог

Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, можуть вступити в справу на стороні позивача або відповідача до постановлення судом рішення, якщо рішення в справі може вплинути на їх права або обов'язки щодо однієї з сторін. Вони можуть бути притягнуті до участі в справі також за клопотанням сторін, прокурора або з ініціативи суду.

Треті особи, які не заявляють самостійних вимог, користуються процесуальними правами і несуть процесуальні обов'язки сторони, крім права на зміну підстави і предмета позову, збільшення чи зменшення розміру позовних вимог, а також на відмову від позову, визнання позову або укладення мирової угоди, вимоги виконання судового рішення, ухвали, постанови суду.

В заявах про притягнення третіх осіб і в заявах третіх осіб про вступ у справу на стороні позивача або відповідача слід точно зазначити, на яких підставах третіх осіб належить притягти або допустити до участі в справі.

Стаття 109. Участь третіх осіб у трудових справах

У справах про поновлення на роботі незаконно звільнених або переведених працівників суд може з власної ініціативи притягти до участі в справі як третю особу на стороні відповідача службову особу, за розпорядженням якої було проведено звільнення або перевід. Встановивши, що звільнення або перевід були проведені з явним порушенням законодавства, суд в тому ж процесі повинен покласти на винну службову особу обов'язок

відшкодувати державному підприємству, установі, організації, колгоспу, іншій кооперативній організації, їх об'єднанню, іншій громадській організації шкоду, заподіяну в зв'язку з оплатою за час вимушеного прогулу або за час виконання нижчеоплачуваної роботи, у розмірі, передбаченому законодавством про працю.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Глава 12

Представництво в суді

Стаття 110. Види представництва

Громадяни можуть вести свої справи в суді особисто або через своїх представників. Особиста участь у справі громадянина не позбавляє його права мати по цій справі представника.

Справи юридичних осіб ведуть у суді їх органи, що діють в межах повноважень, наданих їм законом, статутом чи положенням, або їх представники.

Керівники організацій, які виступають як органи юридичної особи, представляють в суд документи, що посвідчують їх службове становище і повноваження.

Стаття 111. Представництво по справах недієздатних і обмежено дієздатних

Права і охоронювані законом інтереси недієздатних громадян, громадян, які не мають повної дієздатності, та громадян, визнаних обмежено дієздатними, захищають у суді їх батьки, усиновителі, опікуни або піклувальники, які представляють в суд документи, що посвідчують їх повноваження.

По справі, в якій повинен брати участь громадянин, визнаний в установленому порядку безвісно відсутнім, як його представник виступає опікун, призначений для охорони і управління майном безвісно відсутнього.

По справі, в якій повинен брати участь спадкоємець особи, померлої або оголошеної в установленому порядку померлою, якщо спадщина ще ніким не прийнята, як представник спадкоємця виступає опікун, призначений для охорони і управління спадковим майном.

У випадках, передбачених в цій статті, законні представники можуть доручити ведення справи в суді іншій особі, обраній ними як представник.

Стаття 112. Особи, які можуть бути представниками

Представниками сторін і третіх осіб у суді можуть бути:

1) члени органів управління, працівники державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій - в справах цих підприємств, установ і організацій;

2) уповноважені професійних спілок - у справах осіб, захист прав та інтересів яких здійснюється професійними спілками;

- 3) уповноважені організацій, яким їх статутом чи положенням надано право представляти інтереси членів цих організацій, - у справах членів цих організацій;
- 4) адвокати;
- 5) один із співучасників за дорученням інших співучасників (стаття 104 цього Кодексу);
- 6) інші особи, допущені судом, який розглядає справу, до представництва в даній справі.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 10.07.2003 р. N 1096-IV)

Стаття 113. Документи, що стверджують повноваження представників

Повноваження представників сторін і третіх осіб на ведення справи в суді повинні бути стверджені такими документами:

- 1) членів колегіальних органів управління колгоспами, іншими кооперативними організаціями, їх об'єднаннями, іншими громадськими організаціями - витягом з протоколу засідання належного органу управління, що уповноважив вести справу в суді;
- 2) працівників підприємств, установ, організацій - довіреністю від імені підприємства, установи, організації;
- 3) уповноважених профспілок - довіреністю відповідного профспілкового органу;
- 4) адвокатів - ордером, виданим юридичною консультацією;
- 5) інших осіб - довіреністю чи усною заявою довірителя з занесенням її до протоколу судового засідання.

Оригінали документів, зазначені у цій статті, або копії з них приєднуються судом до справи.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 114. Оформлення довіреності на ведення справи в суді

Довіреності від імені державних підприємств, установ, організацій видаються за підписом керівника або іншої уповноваженої ним службової особи і з прикладенням печатки підприємства, установи, організації.

Довіреності від імені колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій видаються за підписом службових осіб, уповноважених статутом (положенням), і з печаткою колгоспу, організації.

Письмові довіреності громадян посвідчуються нотаріально.

Громадяни можуть також посвідчити довіреність на ведення справи в суді на підприємстві, в установі, організації, де вони працюють, або в управлінні будинками, де

вони проживають; військовослужбовці - у відповідній військовій частині; особи, які проживають у населених пунктах, де немає державних нотаріальних контор, - у виконавчому комітеті міської, селищної, сільської Ради народних депутатів; особи, які перебувають на лікуванні, - у відповідному лікувальному закладі.

Довіреності осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, можуть бути посвідчені начальниками місць позбавлення волі.

(У редакції Указу Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 115. Повноваження представника в суді

Повноваження на ведення справи в суді дає представникові право на вчинення від імені особи, яку він представляє, всіх процесуальних дій, крім передачі справи в третейський суд, повної або часткової відмови від позовних вимог, визнання позову, зміни предмета позову, укладення мирової угоди, передачі повноважень іншій особі (передоручення), оскарження рішення суду, подачі виконавчого листа до стягнення, одержання присудженого майна або грошей. Повноваження представника на вчинення кожної із зазначених в цій статті дій повинні бути спеціально обумовлені у виданій йому довіреності.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 116. Особи, які не можуть бути представниками в суді

Не можуть бути представниками в суді:

- 1) особи, які не досягли повноліття;
- 2) особи, над якими встановлено опіку, піклування;
- 3) адвокати, які прийняли доручення про подання юридичної допомоги з порушенням правил, встановлених законодавством України про адвокатуру, а також особи, виключені з колегії адвокатів, у випадку, зазначеному в пункті 6 статті 112 цього Кодексу.

Судді, слідчі і прокурори не можуть бути представниками в суді, крім випадків, коли вони діють як батьки, опікуни, піклувальники або як представники відповідного суду чи органу прокуратури, що є стороною в справі.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X; Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 117. Відповідальність представників за несумлінне ведення справи

Представники сторін та третіх осіб, що є службовими особами, а також члени колегії адвокатів за несумлінне ведення справи відповідають у дисциплінарному порядку або в порядку громадського впливу.

Глава 13

Повноваження прокурора в процесі

(Виключена згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Глава 14

Участь у процесі прокурора, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та осіб, яким за законом надано право захищати права і свободи інших осіб

(Назва глави із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 121. Завдання та форми участі

У випадках, передбачених законом, прокурор, органи державної влади та місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи можуть звертатися до суду із заявами на захист прав і свобод інших осіб.

Прокурор, органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть бути залучені судом до участі у справі або вступати в справу за своєю ініціативою для надання висновків з метою здійснення покладених на них обов'язків. Участь прокурора, зазначених органів у процесі для надання висновків у справі є обов'язковою у випадках, передбачених законом, або коли суд визнає це за необхідне.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 122. Процесуальні права прокурора, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та осіб, яким законом надано право захищати права і свободи інших осіб

Зазначені в статті 121 цього Кодексу органи та інші особи, що порушують справу в суді в інтересах інших осіб, користуються процесуальними правами і несуть процесуальні обов'язки сторони, за винятком права на укладення мирової угоди.

Відмова зазначених органів й інших осіб від поданої заяви або зміна заявлених ними вимог не позбавляє особу, на захист прав та свобод якої подано заяву, права вимагати від суду розгляду справи для вирішення вимоги у первісному обсязі.

Якщо дієздатна особа, в інтересах якої порушено справу, не підтримує заявлені вимоги, то суд залишає заяву без розгляду.

(У редакції Указу Президії Верховної
Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Розділ III ПРОВАДЖЕННЯ СПРАВ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

А. Позовне провадження

Глава 15 Підсудність

Стаття 123. Справи, підсудні районним (міським) судам, військовим судам гарнізонів, регіонів і Військово-Морських Сил

Всі справи, що підлягають вирішенню в порядку цивільного судочинства, крім тих, що віднесені до компетенції інших судів, розглядаються районними (міськими) судами.

Військовим судам гарнізонів як судам першої інстанції підсудні цивільні справи за скаргами військовослужбовців на неправомірні дії і рішення службових осіб і органів військового управління, крім тих, що підсудні військовим судам регіонів і Військово-Морських Сил; справи про захист честі і гідності, сторонами у яких є військовослужбовці або військові організації, інші справи, пов'язані із захистом прав і свобод військовослужбовців та інших громадян, прав та законних інтересів військових частин, установ, організацій.

Військовим судам регіонів, Військово-Морських Сил як судам першої інстанції підсудні справи за скаргами на незаконні дії і рішення військових службових осіб і органів військового управління на рівні військових об'єднань і вище.

Підсудність справ у першої інстанції, що підлягають вирішенню в порядку цивільного судочинства, на особливо режимних об'єктах, розташованих на території України, визначається Верховним Судом України.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України
від 24.02.94 р. N 4018-ХІІ;
від 21.06.2001 р. N 2540-ІІІ)

Стаття 124. Підсудність справ, в яких стороною є районний (міський) суд, військовий суд гарнізону, Верховний Суд Республіки Крим, обласний суд, Київський чи Севастопольський міський суд, військовий суд регіону, Військово-Морських Сил

Цивільні справи, в яких однією із сторін є районний (міський) суд, військовий суд гарнізону, розглядає відповідно Верховний Суд Республіки Крим, обласний суд, Київський і Севастопольський міські суди, військовий суд регіону, Військово-Морських Сил.

Підсудність цивільних справ, в яких однією із сторін є Верховний Суд Республіки Крим, обласний суд, Київський чи Севастопольський міський суд, військовий суд регіону, Військово-Морських Сил, визначає Верховний Суд України.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-Х;
законами України від 24.02.94 р. N 4018-ХІІ,
від 21.06.2001 р. N 2540-ІІІ)

Стаття 124¹. Одноособовий розгляд справ у порядку позовного провадження

Суддя одноособово розглядає всі цивільні справи, підвідомчі суду. Справи по спорах про визначення місця проживання і відібрання дитини, встановлення батьківства, виселення, у разі скасування рішення, постановленого одноособово суддею, розглядаються у колегіальному складі суду.

Якщо в справі об'єднані позовні вимоги, частина яких підлягає колегіальному розгляду, справа розглядається колегіально.

У зв'язку із складністю справи суд касаційної або наглядної інстанції при скасуванні рішення може направити на новий розгляд у колегіальному складі суду також будь-яку іншу справу.

(Доповнено статтею 124¹ згідно із
Законом України від 17.06.92 р. N 2464-ХІІ;
із змінами, внесеними згідно із законами України
від 22.04.93 р. N 3129-ХІІ,
від 02.02.96 р. N 27/96-ВР)

Стаття 125. Підсудність справ за місцем знаходження відповідача

Позови пред'являються в суді за місцем проживання відповідача.

Позови до державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій, що користуються правами юридичної особи, подаються за місцем знаходження їх органу управління.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-Х)

Стаття 126. Підсудність справ за вибором позивача

Позови про стягнення коштів на утримання (аліменти) і про встановлення батьківства, позови робітників і службовців, що впливають з трудових правовідносин, позови колгоспників про оплату праці, позови, що впливають з права автора на об'єкт авторського права чи суміжних прав, винахід, корисну модель, промисловий зразок, раціоналізаторську пропозицію та інші результати інтелектуальної, творчої діяльності, можуть подаватися також за місцем проживання позивача.

Позови про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, можуть пред'являтися позивачем за його місцем проживання чи за місцем заподіяння шкоди.

Позови про поновлення трудових, пенсійних і житлових прав, повернення майна або його вартості, зв'язані з відшкодуванням шкоди, заподіяної громадянину незаконним засудженням, незаконним притягненням до кримінальної відповідальності, незаконним застосуванням взяття під варту як запобіжного заходу, незаконним накладанням адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, можуть пред'являтися позивачем за місцем його проживання або за місцем знаходження відповідача.

Позови про відшкодування шкоди, заподіяної майну громадян або юридичних осіб, можуть пред'являтися також за місцем заподіяння шкоди.

Позови, пов'язані з порушенням майнових прав, що впливають з авторського права та суміжних прав, права на винахід, корисну модель, промисловий зразок, знак для товарів і послуг, зазначення походження товарів, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин можуть пред'являтися також за місцем вчинення порушення.

Позови громадян, що пов'язані із захистом їх прав як споживачів товарів (робіт, послуг), можуть бути подані за їх вибором за місцем свого проживання або за місцезнаходженням відповідача, за місцем заподіяння шкоди або за місцем виконання договору.

Позови, що впливають з діяльності філіалу юридичної особи, можуть бути пред'явлені також за місцем знаходження філіалу.

Позови до відповідача, місце постійного проживання якого невідоме, пред'являються за місцем знаходження його майна, або за місцем його тимчасового проживання чи перебування, або за останнім відомим місцем постійного проживання чи постійного заняття відповідача.

Позови до відповідача, який не має в Україні місця проживання, можуть бути пред'явлені за місцем знаходження його майна або за останнім відомим місцем його проживання в Україні.

Місце знаходження майна та останнє відоме місце проживання чи заняття відповідача повинні бути в кожному випадку достовірно встановлені.

Позови про стягнення збитків, завданих зіткненням суден, а також про стягнення винагороди за допомогу і рятування на морі можуть пред'являтися також за місцем знаходження судна відповідача або порту приписки судна.

Позови про розірвання шлюбу з особами, визнаними в установленому порядку безвісно відсутніми, недієздатними внаслідок душевної хвороби або недоумства, а також з особами, засудженими за вчинення злочину до позбавлення волі на строк не менш як три роки, можуть пред'являтися за місцем проживання позивача.

Позови про розірвання шлюбу можуть пред'являтися за місцем проживання позивача також у випадку, коли при ньому є неповнолітні діти або коли йому за станом здоров'я чи з інших поважних причин виїхати до місця проживання відповідача важко. На бажання подружжя справу можна розглядати за місцем проживання будь-кого з них.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами
Президії Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р.,
від 15.10.73 р. N 2135-VIII,
від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 11.01.82 р. N 2994-X;
законами України від від 15.12.92 р. N 2857-XII,
від 27.07.94 р. N 145/94-ВР,
від 28.02.95 р. N 75/95-ВР,
від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 127. Підсудність справ за місцем виконання договору

Позови, що випливають з договорів, де зазначено місце виконання, або виконати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть бути пред'явлені за місцем виконання.

Стаття 128. Право вибору підсудності

Право вибирати підсудність між кількома судами, яким підсудна справа, має позивач.

Стаття 129. Договірна підсудність

Сторонам надається право встановлювати договірну територіальну підсудність, крім позовів, передбачених статтею 130 цього Кодексу.

Стаття 130. Виключна підсудність

Позови про право на будівлю, про виключення майна з опису належить пред'являти за місцем знаходження цього майна або його основної частини.

Позови про порядок користування земельними ділянками розглядаються районним (міським) судом за місцем знаходження земельної ділянки.

Позови кредиторів спадкодавця, пред'явлювані до прийняття спадщини спадкоємцями, підсудні судові за місцем знаходження спадкового майна або основної його частини.

Позови до перевозчиків, що випливають з договорів перевезення вантажів, пасажирів або багажу, пред'являються за місцем знаходження управління транспортної організації, до якого у встановленому порядку була подана претензія.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 24.02.94 р. N 4018-XII)

Стаття 131. Підсудність кількох пов'язаних між собою справ

Позов до кількох відповідачів, які проживають або знаходяться в різних місцях, пред'являється за місцем проживання або за місцем знаходження одного з відповідачів за вибором позивача.

Зустрічний позов незалежно від його підсудності пред'являється в суді за місцем розгляду первісного позову.

Цивільний позов, що випливає з кримінальної справи, якщо він не був заявлений або не був вирішений при провадженні кримінальної справи, пред'являється в порядку цивільного судочинства за правилами підсудності, встановленими цим Кодексом.

Стаття 132. Наслідки порушення правил підсудності

Якщо суддя визнає, що справа даному судові не підсудна, він повертає позивачеві для подачі до належного суду його позовну заяву з усіма додатками до неї разом з мотивованою ухвалою про причини неприйняття позовної заяви.

На ухвалу про неприйняття позовної заяви з мотивів непідсудності може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

Якщо позовну заяву надіслано до суду поштою або якщо її непідсудність даному судові виявлена не при прийнятті її, суддя повинен негайно повідомити про це позивача та переслати заяву разом з своєю мотивованою ухвалою до належного суду після закінчення строку на подання скарги, внесення подання на цю ухвалу, а в разі подання скарги, подання - після постановлення ухвали про залишення скарги, подання без задоволення.

Забороняється передавати до іншого суду справи, розпочаті розглядом по суті, за винятком випадків, передбачених статтею 133 цього Кодексу.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 133. Передача справи з одного суду до іншого в межах України

Голова Верховного Суду України, його заступники, а також голова Верховного Суду Республіки Крим, обласного, Київського і Севастопольського міських судів, військового суду регіону, Військово-Морських Сил мають право в межах своєї компетенції на клопотання сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, за заявою прокурора або з власної ініціативи витребувати будь-яку цивільну справу, що є у провадженні того чи іншого суду, і передати її на розгляд до іншого суду України.

Суд, у провадженні якого знаходиться справа, додержуючи порядку, встановленого частиною третьою статті 132 цього Кодексу, може передати справу на розгляд іншого суду:

- 1) якщо суд визнає, що даний позов з обставин справи можна зручніше вирішити за місцем проведення найголовніших дій, які підлягають перевірці, або взагалі в іншому суді, а не в суді, обраному позивачем;
- 2) якщо просьба відповідача, місце проживання якого не було відоме, про передачу справи за місцем його дійсного проживання буде визнана такою, що заслуговує задоволення.

Якщо після відсторонення судді замінити його в даному суді неможливо, справа надсилається до Верховного Суду Республіки Крим, обласного, Київського чи Севастопольського міського суду, військового суду регіону, Військово-Морських Сил для передачі на розгляд іншому суду.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 24.02.94 р. N 4018-XII)

Стаття 134. Виключена.

(згідно із Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 135. Недопустимість суперечок про підсудність

Справа, надіслана з одного суду до іншого в порядку, передбаченому статтею 133 цього Кодексу, повинна бути прийнята до розгляду судом, якому вона надіслана.

Суперечки між судами про підсудність не допускаються.

Глава 16 **Пред'явлення позову**

Стаття 136. Прийняття заяв у цивільних справах

Суддя одноособово вирішує питання про прийняття заяви у цивільній справі.

Суддя відмовляє в прийнятті заяви:

- 1) якщо заява не підлягає розглядові в судах;
- 2) якщо заінтересованою особою, що звернулася до суду, не додержано встановленого законом для даної категорії справ порядку попереднього позасудового вирішення справи, зокрема:
 - а) якщо у трудових спорах працівник у передбачених законом випадках не звертався до комісії по трудових спорах, а також до профспілкового комітету підприємства, установи, організації;
 - б) якщо у спорах, що випливають з договору перевозки, у випадках, передбачених законом, заінтересована особа, яка звернулася до суду, не зверталася до транспортної організації з претензією;
 - в) якщо у спорах з підприємствами зв'язку чи Союздруку у випадках, передбачених Статутом зв'язку СРСР, заінтересована особа, яка звернулася до суду, не зверталася до підприємства зв'язку або Союздруку з претензією або коли і зверталася, але ще не минув встановлений строк для одержання відповіді на претензію;
 - г) якщо у спорах з підприємствами, установами та організаціями, які є страхувальниками потерпілого, про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, це питання у передбачених законом випадках не розглядалось профспілковим комітетом підприємства, установи, організації;
 - д) виключено;
 - е) виключено;
 - є) виключено;
 - ж) якщо у спорах про поновлення трудових, пенсійних і житлових прав, повернення майна або його вартості, зв'язаних з відшкодуванням шкоди, заподіяної громадянинуві незаконним засудженням, незаконним притягненням до кримінальної відповідальності, незаконним застосуванням взяття під варту як запобіжного заходу, незаконним накладенням адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, це питання у передбачених законом випадках не вирішувалося у відповідних державних або громадських організаціях;
- 3) якщо є таке, що набрало законної сили, постановлене по спору між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав рішення суду чи ухвала суду про прийняття відмови позивача від позову або про затвердження мирової угоди сторін;

- 4) якщо в провадженні суду є справи по спору між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав;
- 5) виключено;
- 6) якщо між сторонами укладено договір про передачу даного спору на вирішення третейського суду;
- 7) якщо справа не підсудна даному судові;
- 8) якщо заява подана недієздатною особою;
- 9) якщо заяву від імені заінтересованої особи подано особою, яка не має повноважень на ведення справи.

Суддя, відмовляючи в прийнятті заяви, постановляє про це мотивовану ухвалу.

Відмова судді в прийнятті заяви з підстав, передбачених пунктами 2, 7, 8, 9 цієї статті, не перешкоджає повторному зверненню до суду з заявою в тій же справі, якщо буде усунуто допущене порушення.

На ухвалу судді може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 15.10.73 р. N 2135-VIII, від 23.01.81 р. N 1461-X, від 11.01.82 р. N 2994-VIII, від 22.06.84 р. N 7194-X; законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII, від 28.02.95 р. N 75/95-ВР, від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 137. Зміст і форма позовної заяви

Позовна заява подається до суду в письмовій формі.

Позовна заява повинна містити в собі:

- 1) назву суду, до якого подається заява;
- 2) точну назву позивача і відповідача, їх місце проживання або знаходження, а також назву представника позивача, коли позовна заява подається представником;
- 3) зміст позовних вимог;
- 4) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги;
- 5) зазначення доказів, що стверджують позов;
- 6) зазначення ціни позову;
- 7) підпис позивача або його представника з зазначенням часу подання заяви.

Позовна заява про розірвання шлюбу повинна містити в собі, крім зазначеного в пунктах 1 - 7 цієї статті, відомості про рік народження кожного з подружжя, про наявність неповнолітніх дітей, їх прізвище, ім'я та по батькові, при кому з батьків вони знаходяться і пропозиції щодо участі подружжя в утриманні і вихованні дітей після розірвання шлюбу. В позовну заяву може бути також включено вимогу про поділ спільного майна подружжя.

Позовна заява у випадках, коли до її подання постановлялася ухвала про вжиття запобіжних заходів, повинна містити в собі, крім зазначеного в пунктах 1 - 7 частини другої цієї статті, відомості про вжиття запобіжних заходів відповідно до глави 4-А цього Кодексу.

До позовної заяви додаються письмові докази, а якщо позовна заява подається представником позивача - також довіреність чи інший документ, що стверджує повноваження представника.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р., від 23.01.81 р. N 1461-X; Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 138. Подання копій позовної заяви та доданих до неї документів

Позивач повинен подати позовну заяву з копіями відповідно до кількості відповідачів.

Суддя має право, коли він визнає за необхідне, залежно від складності та характеру справи, затребувати від позивача копії всіх доданих до позовної заяви документів відповідно до кількості відповідачів.

Правила цієї статті не поширюються на позовні заяви в трудових справах і в справах про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 11.03.86 р. N 1897-XI)

Стаття 139. Наслідки подання позовної заяви, що не відповідає вимогам закону

Суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог, викладених у статтях 137 і 138 цього Кодексу, або не оплачено державним митом, постановляє ухвалу про залишення заяви без руху, про що повідомляє позивача і надає йому строк для виправлення недоліків.

Коли позивач відповідно до вказівок судді у встановлений строк виконає всі перелічені в статтях 137 і 138 цього Кодексу вимоги та сплатить державне мито, позовна заява вважається поданою в день первісного її подання до суду. Інакше заява вважається неподаною і повертається позивачеві, про що суддя постановляє мотивовану ухвалу.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Глава 17

Зустрічний позов

Стаття 140. Пред'явлення зустрічного позову

Відповідач вправі не пізніше як за три дні до судового засідання пред'явити зустрічний позов.

Прийняття зустрічного позову, пред'явленого після закінчення цього строку, залежить від судді, а якщо його заявлено під час розгляду справи по суті, - від суду.

Суддя, прийнявши зустрічний позов, повинен сповістити про це осіб, які беруть участь у справі.

Стаття 141. Умови прийняття судом зустрічного позову

Суд або суддя повинен прийняти зустрічний позов до сумісного розгляду з первісним позовом, якщо обидва позови взаємно пов'язані та сумісний їх розгляд є доцільним, зокрема, коли вони впливають з одного правовідношення або коли вимоги по них можуть зараховуватися.

Стаття 142. Зміст зустрічної позовної заяви

Зустрічна позовна заява повинна відповідати вимогам статей 137 і 138 цього Кодексу і має бути оплачена державним митом.

Всі недоліки зустрічної позовної заяви слід виправити до розгляду справи, інакше зустрічний позов у даному процесі не розглядається.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-ХІІ)

Глава 18

Підготовка цивільних справ до судового розгляду

Стаття 143. Дії судді по підготовці справи

Після прийняття позовної заяви суддя провадить підготовку справи до судового розгляду, метою якої є забезпечення своєчасного та правильного вирішення справи. При цьому суддя провадить такі дії:

- 1) опитує позивача по суті заявлених ним позовних вимог, з'ясовує у нього можливі з боку відповідача заперечення та, якщо це необхідно, пропонує позивачеві подати додаткові докази, а також роз'яснює йому всі процесуальні права і обов'язки позивача;
- 2) в разі необхідності викликає відповідача для попереднього опиту з обставин справи, з'ясовує можливі з його боку заперечення проти позову, роз'яснює йому всі його процесуальні права і обов'язки.

Суддя з'ясовує у відповідача, якими доказами він може підтвердити свої заперечення. По особливо складних справах суддя може запропонувати відповідачеві подати письмові

пояснення в справі. Виклик відповідача провадиться одночасно з врученням йому копії позовної заяви та поданих позивачем документів;

- 3) вирішує питання про притягнення або вступ у справу співучасників, третіх осіб та опитує допущених до участі в справі третіх осіб відповідно до пунктів 1 і 2 цієї статті;
- 4) вирішує питання про участь у справі прокурора та про притягнення до участі в справі належного органу державного управління або громадської організації (стаття 121 цього Кодексу);
- 5) вирішує питання про допущення до участі в судовому розгляді представника громадської організації чи трудового колективу (стаття 161 цього Кодексу);
- 6) вирішує питання про виклик свідків у судові засідання або про допит їх у порядку, передбаченому статтею 45 цього Кодексу;
- 7) вимагає від державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій, а також від громадян письмові та речові докази або надає особам, які беруть участь у справі, повноваження на право одержання цих доказів для подачі їх до суду, а також за їх клопотанням вживає заходів до забезпечення доказів;
- 8) вирішує з урахуванням думки осіб, які беруть участь у справі, питання про проведення експертизи;
- 9) у невідкладних випадках провадить з повідомленням осіб, які беруть участь у справі, місцевий огляд;
- 10) надсилає іншим судам доручення в порядку, передбаченому статтею 33 цього Кодексу;
- 11) роз'яснює сторонам можливість звернутись для вирішення спору до третейського суду та наслідки такої процесуальної дії;
- 12) вирішує питання про притягнення до участі в справі про розірвання шлюбу з особою, визнаною в установленому порядку безвісно відсутньою або недієздатною внаслідок душевної хвороби чи недоумства, представника органів опіки і піклування для охорони майнових прав відповідача, а також для забезпечення інтересів дітей.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р.,
від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 144. Об'єднання позовів

Позивач вправі об'єднати в одній позовній заяві кілька вимог, зв'язаних між собою.

Суддя вправі постановити ухвалу про об'єднання в одне провадження кількох однорідних позовних вимог за позовами одного й того ж позивача до того ж самого відповідача чи до різних відповідачів або за позовами різних позивачів до одного й того ж відповідача.

Стаття 145. Роз'єднання позовів

Залежно від обставин справи суддя вправі постановити ухвалу про роз'єднання одного або кількох поєднаних в одне провадження позовів у самостійні провадження, якщо їх сумісний розгляд утруднює вирішення справи.

Стаття 146. Строки підготовки справи

Підготовка справи до судового розгляду повинна бути проведена не більше як у семиденний строк, а у виключних випадках по складних справах цей строк може бути продовжений до двадцяти днів з дня прийняття заяви.

Стаття 147. Призначення справи до розгляду

Після закінчення підготовки справи до судового розгляду суддя постановляє ухвалу, в якій зазначає, які підготовчі дії ним проведені, і встановлює час розгляду справи.

Стаття 148. Строки розгляду справ

Після закінчення підготовки справи до судового розгляду призначені до слухання справи повинні бути розглянуті в такі строки:

- 1) трудові справи - в семиденний строк;
- 2) справи про стягнення аліментів і про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, - у десятиденний строк;
- 3) всі інші справи - у п'ятнадцятиденний строк.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 11.01.82 р. N 2994-X)

Глава 19 Забезпечення позову

Стаття 149. Підстави для забезпечення позову

Суд чи суддя на просьбу осіб, які беруть участь у справі, або за своєю ініціативою може вжити заходів до забезпечення позову. Забезпечення позову допускається в усякій стадії справи, якщо невжиття заходів забезпечення може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення суду.

В справах про стягнення аліментів, заробітної плати і відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, суддя, приймаючи такі справи до свого провадження, з власної ініціативи вирішує питання про забезпечення позову.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 11.01.82 р. N 2994-X)

Стаття 150. Повне або часткове забезпечення позову

Залежно від обставин справи суд чи суддя може забезпечити позов повністю або частково.

Стаття 151. Розгляд заяви про забезпечення позову

Заява про забезпечення позову вирішується суддею чи судом, який розглядає справу, в той же день без повідомлення відповідача й інших осіб, які беруть участь у справі.

Стаття 152. Способи забезпечення позову

Позов забезпечується:

- 1) накладанням арешту на майно або грошові суми, що належать відповідачеві і знаходяться у нього або в інших осіб;
- 2) заборонаю провадити певні дії;
- 3) заборонаю іншим особам провадити платежі або передавати майно відповідачеві;
- 4) зупиненням продажу описаного майна, якщо подано позов про право власності на дане майно або про виключення його з опису;
- 5) зупиненням стягнення на підставі виконавчого напису нотаріального органу, коли боржник оспорує цей напис у позовному порядку.

Забезпечення позову шляхом накладення арешту на заробітну плату, доходи колгоспників за працю в колгоспі, пенсію та стипендію, допомогу по соціальному страхуванню, виплачувану при тимчасовій непрацездатності, а також на допомогу, виплачувану касами взаємодопомоги колгоспів, крім позовів про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, про відшкодування збитків, заподіяних розкраданням державного або громадського майна, не дозволяється.

Забезпечувати позови до державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій дозволяється тільки у формі заборони провадити певні дії.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 11.01.82 р. N 2994-X)

Стаття 153. Відповідальність за порушення заходів по забезпеченню позову

Особи, винні в порушенні заборони провадити певні дії, а також провадити платежі або передавати майно відповідачеві (стаття 152 цього Кодексу), за ухвалою суду можуть бути оштрафовані в розмірі до одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Крім того, позивач вправі стягнути з цих осіб збитки, завдані невиконанням ухвали про забезпечення позову.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 20.03.85 р. N 8627-X;
Законом України від 02.02.96 р. N 27/96-ВР)

Стаття 154. Заміна способу забезпечення позову

Суд або суддя може за заявою однієї з сторін і зважаючи на пояснення другої сторони допустити заміну одного способу забезпечення позову іншим, а також допустити кілька забезпечень з тим, щоб загальна їх сума не перевищувала позовної.

При забезпеченні позову, що має грошову оцінку, відповідач може з дозволу суду або судді замість допущеного забезпечення внести в депозит позовну суму.

Стаття 155. Скасування забезпечення позову

Ухвала про забезпечення позову може бути скасована судом, який розглядає справу.

Питання про скасування забезпечення позову вирішується в судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неявка цих осіб не перешкоджає розглядові питання про скасування забезпечення позову.

Якщо в позові буде відмовлено, вжиті заходи по забезпеченню позову зберігаються до набрання рішенням законної сили. Проте суд може одночасно з постановленням рішення або після цього постановити ухвалу про скасування забезпечення позову.

Стаття 156. Виконання ухвали про забезпечення позову

Ухвала про забезпечення позову виконується негайно в порядку, встановленому для виконання судових рішень.

Стаття 157. Оскарження ухвал про забезпечення позову

На ухвалу з питань забезпечення позову може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

Строк на подачу скарги, внесення окремого подання на ухвалу про забезпечення позову, постановлену у відсутності скаржника, починається з наступного дня після того, як йому оголосили ухвалу.

Подача скарги, внесення окремого подання не зупиняє виконання ухвали про забезпечення позову, а також не перешкоджає дальшому розгляду справи. Подача скарги, внесення окремого подання на ухвалу про скасування заходу, що його вжито для забезпечення позову, або про заміну одного виду забезпечення позову іншим зупиняє виконання цієї ухвали.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-ХІІ)

Стаття 158. Права відповідача у зв'язку з забезпеченням позову

Суд або суддя, допускаючи забезпечення позову, може вимагати від позивача забезпечення можливих для відповідача збитків.

Відповідач, в разі відмови в позові, після набрання рішенням законної сили може стягнути з позивача збитки, завдані йому забезпеченням позову.

Глава 20

Судовий розгляд

Стаття 159. Розгляд справ у судовому засіданні

Розгляд цивільної справи відбувається в судовому засіданні з обов'язковим повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Судове засідання провадиться в приміщенні суду, а по найбільш актуальних справах та справах, що мають широкий громадський інтерес, - безпосередньо на підприємствах, будовах, в установах, радгоспах, колгоспах.

Справа про розірвання шлюбу з особою, визнаною в установленому порядку безвісно відсутньою або недієздатною внаслідок душевної хвороби чи недоумства, розглядається в судовому засіданні без виклику відповідача.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р.)

Стаття 160. Безпосередність та усність судового розгляду

Суд першої інстанції при розгляді справи повинен безпосередньо дослідити докази в справі: заслухати пояснення осіб, які беруть участь у справі, показання свідків, висновки експертів, ознайомитися з письмовими доказами, оглянути речові докази. Винятки з цього правила допускаються лише у випадках, встановлених статтями 33 і 45 цього Кодексу.

Розгляд справи відбувається усно і при незмінному складі суддів. У разі заміни одного з суддів у процесі розгляду справи її розгляд має бути проведений з самого початку.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 22.04.93 р. N 3129-ХІІ)

Стаття 161. Виключена.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-Х;
виключена згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-ІІІ)

Стаття 162. Права і обов'язки головуючого

В судових засіданнях районного (міського) суду головує голова суду або суддя, а в судових засіданнях інших судів - голова, його заступник або член суду.

Головуючий керує судовим засіданням, спрямовуючи судовий розгляд на забезпечення повного, всебічного і об'єктивного з'ясування обставин справи, усуваючи з судового розгляду все, що не має істотного значення для вирішення справи, а також забезпечує належний виховний рівень судового процесу.

В разі заперечень будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, свідків, експертів, перекладачів проти дій головуючого ці заперечення заносяться до протоколу судового засідання і питання вирішується всім складом суду.

Головуючий вживає необхідних заходів до забезпечення в судовому засіданні належного порядку.

Стаття 163. Обов'язки присутніх у залі судового засідання

Всі присутні в залі судового засідання при вході до нього суду повинні встати. Рішення суду всі присутні в залі заслуховують стоячи. Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, перекладачі звертаються до суду та дають свої показання і пояснення стоячи.

Відступ від цього правила допускається з дозволу головуючого.

Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, перекладачі, а також всі присутні в залі судового засідання громадяни повинні додержувати в судовому засіданні встановленого порядку і беззаперечно підкорятись відповідним розпорядженням головуючого.

Стаття 164. Заходи щодо порушників порядку в судовому засіданні

Особі, яка порушує порядок під час розгляду справи, головуючий від імені суду робить попередження.

За невідкорення розпорядженню головуючого або порушення порядку під час судового засідання свідок, позивач, відповідач та інші громадяни несуть відповідальність за частиною першою статті 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

В разі невідкорення розпорядженням головуючого з боку прокурора або адвоката їм робиться попередження. При дальшому невідкоренні зазначених осіб розпорядженням головуючого слухання справи за ухвалою суду може бути відкладено, якщо неможливо без шкоди для справи замінити дану особу іншою. Одночасно суд повідомляє про це відповідно вищестоящого прокурора чи президію колегії адвокатів.

При порушенні порядку в судовому засіданні сторонами або третіми особами суд відкладає розгляд справи або видаляє порушників з залу судового засідання на весь час судового розгляду або на частину його. В останньому разі головуючий знайомить особу після повернення її до залу судового засідання з процесуальними діями, вчиненими в її відсутності.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 20.03.85 р. N 8627-X,
від 04.05.90 р. N 9166-XI)

Стаття 165. Відкриття судового засідання

У призначений для розгляду справи час головуючий відкриває судові засідання і оголошує, яка справа розглядатиметься.

Стаття 166. Перевірка явки учасників процесу

Секретар судового засідання доповідає судові, хто з викликаних по справі осіб з'явився в судові засідання, чи вручені повістки та повідомлення тим, хто не з'явився, та які є відомості про причини їх неявки.

Суд встановлює особу тих, хто з'явився, а також перевіряє повноваження службових осіб і представників.

Стаття 167. Роз'яснення перекладачеві його прав і обов'язків

Головуючий роз'яснює перекладачеві його права та обов'язки і попереджає його про кримінальну відповідальність згідно з статтями 178 і 179 Кримінального кодексу України за завідомо неправильний переклад і за відмову без поважних причин від виконання покладених обов'язків.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 04.05.90 р. N 9166-XI)

Стаття 168. Видалення свідків з залу судового засідання

Свідки видаляються з залу судового засідання.

Головуючий вживає заходів, щоб свідки, яких допитали, не зносились з тими, яких суд ще не допитав.

Стаття 169. Оголошення складу суду і роз'яснення права відводу

Головуючий оголошує склад суду, а також прізвища прокурора, експерта, перекладача, секретаря судового засідання і роз'яснює особам, які беруть участь у справі, їх право заявляти відводи.

Підстави для відводу, порядок вирішення заявленого відводу та наслідки задоволення заяви про відвід визначаються статтями 18 - 23 цього Кодексу.

Стаття 170. Роз'яснення особам, які беруть участь у справі, їх прав та обов'язків

Головуючий роз'яснює сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, їх права та обов'язки, про що зазначається в протоколі судового засідання.

Стаття 171. Вирішення судом клопотань осіб, які беруть участь у справі

Клопотання осіб, які беруть участь у справі, про витребування нових доказів та з усіх інших питань, зв'язаних з розглядом справи, вирішуються судом негайно після того, як буде заслухана думка інших осіб, які беруть участь у справі, про що постановлюється ухвала.

Стаття 172. Наслідки неявки в судове засідання особи, яка бере участь у справі

Суд відкладає розгляд справи у разі неявки в судове засідання однієї із сторін або будь-кого з інших осіб, які беруть участь у справі, щодо яких немає відомостей про вручення їм повісток.

Суд може відкласти розгляд справи у разі неявки в судове засідання однієї із сторін або будь-кого з інших осіб, що беруть участь у справі, які повідомлені у встановленому порядку про час і місце судового засідання, з причин, визнаних судом поважними.

У разі повторної неявки в судове засідання, незалежно від причин, позивача або відповідача, яким повідомлено у встановленому порядку про час і місце судового засідання, суд розглядає справу за наявності у справі достатніх матеріалів про права та взаємовідносини сторін. У разі, якщо суд визнає потрібним, щоб сторона, яка не з'явилась, дала особисті пояснення, він відкладає розгляд справи. Викликати позивача або відповідача для особистих пояснень можна і тоді, коли у справі беруть участь їх представники.

У разі неявки в судове засідання позивача без поважних причин за викликом суду відповідно до частини третьої цієї статті або його повторної неявки за викликом суду незалежно від причин суд залишає заяву без розгляду (пункт 4 статті 229 цього Кодексу).

У разі неявки в судове засідання відповідача за викликом суду відповідно до частини третьої цієї статті суд розглядає справу на підставі наявних у справі матеріалів.

У разі неявки в судове засідання без поважних причин осіб, що беруть участь у справі (крім позивача, прокурора, адвоката), відсутність яких потягла за собою відкладення розгляду справи, суд має право накладати на них, а також на службову особу підприємства, установи або організації, з вини якої не було забезпечено явку представника в судове засідання, штраф у розмірі до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Про неявку в судове засідання прокурора або адвоката суд повідомляє відповідно вищестоящого прокурора чи в колегію адвокатів.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р., від 23.01.81 р. N 1461-X, від 20.03.85 р. N 8627-X, від 04.05.90 р. N 9166-XI, Законом України від 02.02.96 р. N 27/96-ВР, у редакції Закону України від 17.02.2000 р. N 1464-III)

Стаття 173. Виключена.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X, від 20.03.85 р. N 8627-X, від 04.05.90 р. N 9166-XI, Законом України від 02.02.96 р. N 27/96-ВР; виключена згідно із Законом України від 17.02.2000 р. N 1464-III)

Стаття 174. Наслідки неявки відповідача в справі про стягнення аліментів

У справі про стягнення коштів на утримання (аліменти) суд може визнати явку відповідача обов'язковою. При неявці відповідача в судове засідання з причин, визнаних судом неповажними, його можна оштрафувати в розмірі до одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян та примусово привести до суду.

При повторній неявці до суду відповідач притягається до відповідальності за частиною першою статті 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 20.03.85 р. N 8627-X,
від 04.05.90 р. N 9166-XI;
Законом України від 02.02.96 р. N 27/96-ВР)

Стаття 175. Наслідки неявки в судове засідання свідків або експертів

Якщо в судове засідання не з'являться свідки або експерти, суд заслуховує думку осіб, які беруть участь у справі, про можливість розгляду справи у відсутності свідків або експертів, які не з'явилися, та постановляє ухвалу про продовження судового розгляду або про відкладення розгляду справи на певний строк. Одночасно суд вирішує питання про відповідальність свідка або експерта, який не з'явився, згідно з статтями 44 і 58 цього Кодексу.

Стаття 176. Відкладення розгляду справи

Суд може відкласти розгляд справи у випадках, передбачених цим Кодексом, а також при неможливості розгляду справи в зв'язку з необхідністю витребувати нові докази або в разі необхідності замінити відведеного суддю.

Суд, відкладаючи розгляд справи, призначає день нового судового засідання, про що оголошує під розписку учасникам процесу, які з'явилися. Тих учасників процесу, які не з'явилися або яких суд заново притягає до участі в процесі, викликають в нове судове засідання повістками.

При відкладенні розгляду справи суд повинен допитати свідків, які з'явилися, коли в судовому засіданні присутні всі особи, які беруть участь у справі. Тільки у виняткових випадках за ухвалою суду свідків можна не допитувати і викликати знову.

В справі про розірвання шлюбу суд може, відклавши розгляд справи, призначити подружжю строк для примирення, який не повинен перевищувати шести місяців.

Новий розгляд справи після її відкладення розпочинається заново.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р.,
від 15.10.73 р. N 2135-VIII)

Стаття 177. Роз'яснення експертові його прав і обов'язків

Головуючий роз'яснює експертові його права і обов'язки і попереджає про кримінальну відповідальність згідно зі статтями 178 і 179 Кримінального кодексу України за відмову від виконання покладених на нього обов'язків або за дачу завідомо неправдивого висновку.

Стаття 178. Початок розгляду справи по суті

Розгляд справи по суті починається доповіддю одного з суддів, після чого головуєчий з'ясовує: чи підтримує позивач свої вимоги, чи визнає відповідач вимоги позивача та чи не

бажають сторони закінчити справу мировою угодою або звернутись для вирішення спору до третейського суду.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 17.06.92 р. N 2464-ХІІ,
від 21.06.2001 р. N 2540-ІІІ)

Стаття 179. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем і мирова угода сторін

Заява позивача про відмову від позову, визнання позову відповідачем і умови мирової угоди сторін заносяться до протоколу судового засідання і підписуються відповідно позивачем, відповідачем або обома сторонами.

Якщо відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем або мирова угода сторін викладені в адресованих суду письмових заявах, ці заяви додаються до справи, про що зазначається в протоколі судового засідання.

До прийняття відмови позивача від позову або до затвердження мирової угоди сторін суд роз'яснює позивачеві або сторонам наслідки відповідних процесуальних дій.

Про прийняття відмови позивача від позову або про затвердження мирової угоди сторін суд постановляє ухвалу, якою одночасно закриває провадження в справі. В ухвалі повинні бути зазначені умови затвердженої судом мирової угоди сторін.

В разі неприйняття судом відмови позивача від позову, визнання позову відповідачем або незатвердження мирової угоди сторін суд постановляє про це мотивовану ухвалу.

Стаття 180. Пояснення сторін та інших осіб, які беруть участь у справі

Після доповіді справи суд заслуховує пояснення позивача та третьої особи, яка бере участь на його стороні, відповідача та третьої особи, яка бере участь на його стороні, а також інших осіб, які беруть участь у справі. З урахуванням конкретних обставин справи суд може встановити інший порядок дачі пояснень сторонами та надати їм право на додаткові пояснення.

Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, можуть ставити запитання один одному.

Головуючий оголошує письмові пояснення сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, а також пояснення, одержані судом в порядку, передбаченому статтями 33 і 36 цього Кодексу.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 06.05.93 р. N 3188-ХІІ)

Стаття 181. Встановлення порядку дослідження інших доказів

Суд, заслухавши пояснення сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, встановлює порядок допиту свідків, експертів та дослідження інших доказів.

Стаття 182. Порядок допиту свідків

Кожний свідок допитується окремо.

Свідки, які ще не дали показань, не можуть бути в залі засідання суду під час розгляду справи.

Перед допитом свідка суд встановлює його особу, вік, рід занять, відношення до даної справи і стосунки зі сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, і попереджає його про кримінальну відповідальність згідно з статтями 178 і 179 Кримінального кодексу України за дачу суду завідомо неправдивих показань і за відмову дати показання.

Свідкам, які не досягли шістнадцяти років, головуєчий роз'яснює обов'язок правдиво розповісти, що їм відомо по справі, але вони не попереджаються про відповідальність за відмову від дачі показань і за дачу завідомо неправдивих показань.

Допит свідка починається з пропозиції головуєчого розповісти все, що йому особисто відомо по даній справі, після чого першим йому ставить запитання особа, за заявою якої викликано свідка, а потім інші особи, які беруть участь у справі. Свідкові, викликаному за ініціативою суду, першим ставить запитання позивач.

Судді вправі ставити запитання свідку в будь-який час його допиту.

Кожний допитаний свідок залишається в залі засідання суду до закінчення розгляду справи. Суд може дозволити допитаним свідкам залишити зал засідання суду до закінчення розгляду справи за згодою сторін.

Свідок може бути допитаний повторно на тому ж або на наступному засіданні за його власною заявою, за заявою сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, або з ініціативи суду.

Суд може призначити свідкам очну ставку для з'ясування причин розходжень в їх показаннях.

Стаття 183. Використання свідком письмових заміток

Свідок, даючи показання, може користуватись письмовими замітками в тих випадках, коли його показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими даними, які важко зберегти в пам'яті. Ці замітки пред'являються судові та особам, які беруть участь у справі, і можуть бути приєднані до справи за ухвалою суду.

Стаття 184. Порядок допиту неповнолітніх свідків

Допит свідків, які не досягли п'ятнадцяти років, і, за розсудом суду, неповнолітніх свідків від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років обов'язково провадиться в присутності педагога або близьких для свідка осіб (батьків, усиновителів, опікунів, піклувальників), якщо вони не заінтересовані у справі.

Зазначені особи можуть з дозволу суду ставити свідкові запитання.

У виняткових випадках, коли це необхідно для встановлення істини, на час допиту осіб, які не досягли повноліття, з залу судового засідання за ухвалою суду може бути видалена та чи інша особа, яка бере участь у справі. Після повернення цієї особи до залу судового засідання їй повідомляють про показання свідка, який не досяг повноліття, і надають можливість поставити запитання свідкові.

Свідок, який не досяг шістнадцяти років, по закінченні його допиту видаляється з залу судового засідання, крім випадків, коли суд визнає за необхідну присутність цього свідка в залі судового засідання.

Стаття 185. Оголошення показань свідків

Показання свідків, зібрані в порядку, передбаченому статтями 33, 36, 45 і 176 цього Кодексу, оголошуються в судовому засіданні.

Стаття 186. Дослідження письмових доказів

Письмові докази або протокол їх огляду, складені в порядку, передбаченому статтями 33, 36 і 189 цього Кодексу, оголошуються в судовому засіданні та пред'являються для ознайомлення особам, які беруть участь у справі, а в необхідних випадках - також експертам і свідкам. Особи, які беруть участь у справі, можуть дати свої пояснення з приводу цих доказів або протоколу.

Стаття 187. Оголошення особистого листування і телеграфних повідомлень громадян

З метою охорони таємниці листування і телеграфних повідомлень особисте листування та особисті телеграфні повідомлення громадян можуть бути оголошені у відкритому судовому засіданні тільки за згодою осіб, між якими це листування і телеграфні повідомлення відбувалися. В протилежному разі таке листування і телеграфні повідомлення оголошуються та досліджуються у закритому судовому засіданні.

(У редакції Указу Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 188. Дослідження речових доказів

Речові докази оглядаються судом, а також пред'являються для ознайомлення особам, які беруть участь у справі, а в необхідних випадках - також експертам і свідкам. Особи, яким пред'явлені для ознайомлення речові докази, можуть звернути увагу суду на ті чи інші обставини, зв'язані з оглядом. Ці заяви заносяться до протоколу судового засідання.

Протоколи огляду речових доказів, складені в порядку, передбаченому статтями 33, 36 і 189 цього Кодексу, оголошуються в судовому засіданні. Особи, які беруть участь у справі, можуть дати свої пояснення з приводу цих протоколів.

Стаття 189. Огляд на місці

Речові та письмові докази, яких не можна доставити в суд, оглядаються і досліджуються за місцем їх знаходження. Про проведення огляду на місці суд постановляє ухвалу.

Огляд на місці провадить весь склад суду з повідомленням про це осіб, які беруть участь у справі, а в необхідних випадках - з викликом експертів і свідків.

Про огляд на місці і проведені при огляді дії складається протокол, що підписується всіма особами, які беруть участь в огляді. До протоколу додаються разом з описом усі складені або звірені під час огляду плани, креслення, знімки тощо. Особи, які беруть участь в огляді на місці, вправі подавати свої зауваження на протокол огляду.

Стаття 190. Дослідження висновку експерта

Висновок експерта оголошується в судовому засіданні.

Для роз'яснення і доповнення висновку експерта йому можуть бути задані запитання.

Першим ставить запитання експертів особа, за заявою якої призначено експертизу, а потім - інші особи, які беруть участь у справі. Якщо експертизу призначено за ініціативою суду, першим ставить запитання експертів позивач. Головуючий може ставити запитання експертів в будь-який час його допиту.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.06.92 р. N 2464-XII)

Стаття 191. Висновки органів державного управління

Висновки органів державного управління, що беруть участь у справі (частина друга статті 121 цього Кодексу), оголошуються в судовому засіданні, після чого суд і особи, які беруть участь у справі, можуть ставити запитання представникам цих органів з метою роз'яснення і доповнення висновку.

Стаття 192. Виключена.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
виключена згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 193. Додаткові пояснення осіб, які беруть участь у справі

Після з'ясування всіх обставин справи та перевірки їх доказами головуючий надає сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, можливість дати додаткові пояснення. Вислухавши додаткові пояснення, суд постановляє ухвалу про закінчення з'ясування обставин справи та перевірки їх доказами і переходить до судових дебатів.

Стаття 194. Судові дебати

Судові дебати складаються з промов осіб, які беруть участь у справі.

У дебатах першому надається слово позивачеві та його представникові, потім відповідачеві та його представникові. Третя особа, яка заявила самостійні позовні вимоги на предмет спору, та її представник виступають після сторін.

Треті особи без самостійних вимог виступають у дебатах після особи, на стороні якої вони беруть участь.

Прокурор, уповноважені органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також особи, яким законом надано право захищати права і свободи інших осіб, виступають у судових дебатах першими.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, притягнені судом до участі в процесі, а також ті з них, які вступили до процесу за своєю ініціативою, виступають в судових дебатах після сторін та третіх осіб.

З дозволу суду промовці можуть обмінятися репліками.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 195. Виключена.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
виключена згідно із Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 196. Поновлення розгляду справи по суті

Якщо суд під час судових дебатів визнає за необхідне з'ясувати нові обставини, що мають значення для справи, або дослідити нові докази, він постановляє ухвалу про поновлення розгляду справи по суті. Після закінчення розгляду справи по суті судові дебати провадяться в загальному порядку.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 197. Вихід суду до нарадчої кімнати для постановлення судового рішення

Після судових дебатів суд йде до нарадчої кімнати для постановлення рішення.

Якщо при постановленні рішення виявиться потреба з'ясувати будь-яку обставину через повторний допит свідків або через іншу судову дію, суд, не постановляючи рішення, відновлює судовий розгляд справи, про що постановляє ухвалу.

Судовий розгляд в цьому разі провадиться виключно в межах з'ясування обставин, що потребують додаткової перевірки.

Після закінчення відновленого судового розгляду, залежно від його результатів, суд відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин і йде до нарадчої кімнати для постановлення рішення або, якщо з'ясування цих обставин в судовому засіданні виявилось неможливим, виносить ухвалу про відкладення розгляду справи.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 17.06.92 р. N 2464-XII,
від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Глава 21

Фіксування судового процесу та протоколи

(Глава із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
законами України від 17.06.92 р. N 2464-XII,
від 15.12.92 р. N 2857-XII;
у редакції Закону України
від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 198. Фіксування судового процесу

Судом здійснюється повне фіксування судового процесу технічними засобами.

Про кожне судове засідання, а також про кожну окрему процесуальну дію, вчинену поза постійним місцем засідання суду першої інстанції, складається протокол.

У протоколі судового засідання відображаються всі істотні моменти розгляду справи в тій послідовності, в якій вони мали місце в судовому засіданні чи при вчиненні окремої процесуальної дії.

У протоколі зазначаються:

- 1) рік, місяць, число і місце судового засідання;
- 2) час початку судового засідання або проведення окремої процесуальної дії;
- 3) назва суду, який розглядає справу, прізвище та ініціали судді, секретаря судового засідання, прокурора;
- 4) справа, що розглядається, повна і точна назва сторін та інших осіб, які беруть участь у справі;
- 5) відомості про явку осіб, які беруть участь у справі, представників, адвокатів, експертів, спеціалістів, перекладачів або їх неявку, причини відсутності та про вручення їм судових повісток;
- 6) відомості про роз'яснення сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, їх процесуальних прав та обов'язків;
- 7) усі розпорядження головуючого та ухвали, постановлені без виходу до нарадчої кімнати, а також відомості про оголошення ухвал, постановлених у нарадчій кімнаті, дані про застосування технічних засобів фіксування судового процесу;
- 8) заяви і клопотання сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, хід їх обговорення;
- 9) основний зміст пояснень сторін, третіх осіб, їх представників та інших осіб, які беруть участь у справі, а також показання свідків, усне роз'яснення експертами своїх висновків і

відповідей на поставлені йому додаткові запитання; пояснення спеціалістів та роз'яснення висновків прокурора або органів державної влади, органів місцевого самоврядування, залучених для цього до справи;

10) подані в судовому засіданні докази, звуко- і відеозаписи, хід дослідження доказів, а у разі, якщо докази не додаються до справи, - номер, дата та зміст письмових доказів, а також ознаки і властивості речових доказів, звуко- і відеозаписів;

11) зміст судових дебатів;

12) відомості про оголошення рішення, ухвали;

13) роз'яснення сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, змісту рішення, ухвали, порядку і строку їх оскарження, права та порядку подачі заяви про виготовлення обґрунтування висновків суду, а також права на ознайомлення з протоколом судового засідання та подачу на нього зауважень;

14) час закінчення судового засідання в даній справі.

Стаття 199. Порядок складання і оформлення протоколів

Протоколи складає секретар у судовому засіданні або при вчиненні окремої процесуальної дії поза засіданням.

Протоколи викладаються письмово.

Протокол повинен бути оформлений в строк не пізніше трьох днів з дня закінчення судового засідання, а протоколи про окремі процесуальні дії - не пізніше наступного дня після їх проведення.

У виняткових випадках по особливо складних справах складення та підписання протоколу може бути здійснено в строк не пізніше десяти днів після закінчення судового засідання.

Стаття 200. Зауваження на протокол судового засідання та їх розгляд

Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, мають право знайомитися з протоколом судового засідання і протягом трьох днів після підписання протоколу подавати свої письмові зауваження з приводу допущених у протоколі неправильностей або неповноти змісту.

Стаття 201. Розгляд зауважень на протокол

Головуючий розглядає зауваження на протокол і в разі згоди із зауваженнями посвідчує їх правильність.

У разі незгоди головуючого з поданими зауваженнями вони розглядаються в судовому засіданні судом, який ухвалив рішення, з повідомленням осіб, які брали участь у справі, про час і місце проведення судового засідання. Розглянувши зауваження, суд постановляє ухвалу, якою посвідчує правильність зауважень або відхиляє їх.

У разі пропуску строку подання зауважень і відсутності підстав для його поновлення головуючий залишає їх без розгляду.

Зауваження на протокол повинні бути розглянуті не пізніше п'яти днів з дня їх подання.

Зауваження на протокол приєднуються до справи, в тому числі, коли їх не було розглянуто у зв'язку з вибуттям головуєчого.

Глава 22 **Рішення суду**

Стаття 202. Законність і обґрунтованість рішення

Рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим. Суд обґрунтовує рішення лише на тих доказах, які були досліджені у судовому засіданні.

Стаття 202¹. Питання, які вирішує суд при ухваленні рішення

При ухваленні рішення суд приймає рішення щодо:

- 1) наявності обставин (фактів), якими обґрунтовувались вимоги і заперечення та якими доказами вони підтверджуються;
- 2) наявності інших фактичних даних (пропуск строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, а також доказів на їх підтвердження;
- 3) правовідносин, зумовлених встановленими фактами;
- 4) правової норми, яка регулює ці правовідносини;
- 5) задоволення позову чи відмови в його задоволенні;
- 6) розподілу судових витрат між сторонами;
- 7) наявності підстав для негайного виконання судового рішення;
- 8) наявності підстав для скасування заходів щодо забезпечення позову.

(Доповнено статтею 202¹ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 203. Зміст рішення

У рішенні суду зазначаються:

- 1) час та місце його постановлення;
- 2) назва суду, що його ухвалив;
- 3) прізвище та ініціали судді та секретаря судового засідання;
- 4) сторони та інші особи, які брали участь у справі;

- 5) вимоги позивача, заперечення відповідача, узагальнений виклад пояснень інших осіб, які брали участь у справі;
- 6) встановлені судом факти і відповідні їм правовідносини;
- 7) наявність порушення прав і свобод, за захистом яких спрямоване звернення до суду, чи невиконання зобов'язань або інші підстави щодо задоволення вимог;
- 8) назва, стаття, її частина, абзац, пункт, підпункт закону, за якими вирішено справу, норми процесуального закону, якими суд керувався;
- 9) висновок суду про задоволення позову або відмову в позові повністю чи частково, вказівка на розподіл судових витрат, строк і порядок оскарження рішення.

За письмовою заявою, що подається протягом десяти днів з дня проголошення рішення, сторони чи іншої особи, яка бере участь у справі, суд у десятиденний строк з дня заявлення вимоги обґрунтовує висновки суду в окремому процесуальному документі, оформленому відповідно до вимог цієї статті.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р., від 23.01.81 р. N 1461-X, від 22.06.84 р. N 7194-X, від 10.01.90 р. N 8658-XI; Законом України від 02.02.96 р. N 27/96-ВР; у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 204. Визначення порядку і строку виконання рішення

Суд, який постановив рішення, може визначити порядок його виконання, надати відстрочку або розстрочку виконання.

Якщо суд на підставі статей 217 і 218 цього Кодексу допускає негайне виконання рішення, він зазначає про це в рішенні.

Стаття 205. Рішення про стягнення грошових сум з юридичних осіб

Суд, постановляючи рішення про стягнення грошових сум з державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій, зазначає в резолютивній частині рішення характер грошових сум, що підлягають стягненню, і з якого рахунка відповідача в банку повинна бути списана присуджена сума.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 206. Рішення про присудження майна або його вартості

Суд, присуджуючи майно в натурі, повинен вказати в рішенні вартість майна, яку належить стягнути з відповідача, якщо при виконанні рішення присудженого майна не буде в наявності.

Стаття 207. Рішення, що зобов'язує відповідача виконати певну дію

Суд, постановляючи рішення, яким на відповідача покладається виконання певних дій, не зв'язаних з передачею майна або грошових сум, може в тому рішенні вказати, що, коли відповідач не виконає рішення протягом встановленого строку, позивач вправі виконати цю дію за рахунок відповідача, стягнувши з нього необхідні витрати.

Якщо зазначені дії можуть бути виконані тільки відповідачем, суд встановлює в рішенні строк, протягом якого рішення повинно бути виконане.

Стаття 208. Рішення на користь кількох позивачів або проти кількох відповідачів

Суд, постановляючи рішення на користь кількох позивачів або проти кількох відповідачів, повинен зазначити, в якій частині рішення стосується кожного з них, або вказати, що відповідальність чи право стягнення є солідарним.

Стаття 209. Порядок постановлення рішення

Суди України постановляють рішення ім'ям України негайно після розгляду справи.

Судове рішення постановляють судді, які входять до складу суду в даній справі, а при одноособовому розгляді справи - суддею, який розглядав дану справу.

Судове рішення постановляється більшістю голосів (стаття 17 цього Кодексу) при колегіальному розгляді справи.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 17.06.92 р. N 2464-ХІІ,
від 21.06.2001 р. N 2540-ІІІ)

Стаття 210. Таємниця нарадчої кімнати

При постановленні судового рішення ніхто не має права бути присутнім в нарадчій кімнаті, крім складу суду в даній справі.

Судді не мають права розголошувати міркувань, що були висловлені в нарадчій кімнаті.

Стаття 211. Викладення рішення

Постановлене рішення викладається в письмовій формі головуючим або одним з суддів при колегіальному розгляді справи і підписується всім складом суду, який бере участь у постановленні рішення.

Поправки в рішенні повинні бути застережені перед підписом суддів.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.06.92 р. N 2464-ХІІ)

Стаття 212. Проголошення рішення

Постановлене судове рішення проголошується прилюдно, крім рішень про усиновлення дітей громадянами України, що оголошуються лише особам, які беруть участь у розгляді справи.

Головуючий роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 12.07.96 р. N 329/96-ВР)

Стаття 213. Виправлення опісок і явних арифметичних помилок в рішенні

Після проголошення рішення суд, який постановив його, не вправі сам скасувати або змінити це рішення.

Суд може з власної ініціативи або за заявою осіб, які беруть участь у справі, виправити допущені в рішенні опіски чи явні арифметичні помилки. Питання про внесення виправлень вирішується в судовому засіданні. Особи, які беруть участь у справі, повідомляються про час і місце засідання, проте їх неявка не перешкоджає розглядові питання про внесення виправлень.

На ухвалу суду про внесення виправлень у рішенні може бути подана скарга або внесено окреме подання.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 214. Додаткове рішення

Суд, що постановив рішення, може за заявою осіб, які беруть участь у справі, чи з власної ініціативи постановити додаткове рішення у випадках:

- 1) якщо відносно якої-небудь позовної вимоги, з приводу якої сторони подавали докази і давали пояснення, не постановлено рішення;
- 2) якщо суд, розв'язавши питання про право, не зазначив точно розміру присудженого стягнення або які дії треба виконати;
- 3) якщо суд не вказав про негайне виконання рішення у випадках, передбачених статтею 217 цього Кодексу;
- 4) якщо судом не вирішено питання про судові витрати.

Питання про постановлення додаткового рішення може бути порушене на протязі десяти днів з дня постановлення рішення.

Суд постановляє додаткове рішення після розгляду питання в судовому засіданні з викликом сторін.

На додаткове рішення може бути подано скаргу, внесено касаційне подання протягом десяти днів з дня його постановлення.

На ухвалу суду про відмову постановити додаткове рішення може бути подана скарга або внесено окреме подання.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 215. Роз'яснення рішення

В разі, коли рішення є неясним, суд, який вирішив справу, на прохання осіб, які брали участь у справі, а також державного виконавця, роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його змісту. Подача заяви про роз'яснення рішення допускається, якщо воно ще не виконане або не закінчився строк, протягом якого рішення може бути пред'явлене до примусового виконання.

Питання про роз'яснення рішення розглядається судом у десятиденний строк з викликом сторін, проте неявка їх не перешкоджає розглядові питання про роз'яснення рішення. На ухвалу суду або судді про роз'яснення рішення може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII,
від 19.10.2000 р. N 2056-III)

Стаття 216. Видача копій рішень сторонам та третім особам

Сторонам та третім особам, притягнутим до участі в справі, які фактично не були присутніми в судовому засіданні при розгляді справи, суд надсилає копії рішення і ухвал про зупинення чи закриття справи або залишення заяви без розгляду протягом п'яти днів з дня їх оголошення.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Глава 23

Негайне виконання судових рішень

Стаття 217. Обов'язок суду допустити негайне виконання рішень

Рішення суду підлягає обов'язковому негайному виконанню в справах:

- 1) про стягнення аліментів - у межах суми платежу за один місяць;
- 2) про присудження робітникові або службовцеві заробітної плати, але не більше як за один місяць;
- 3) про стягнення відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, - у межах суми стягнення за один місяць;
- 4) про поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного працівника;

- 5) про стягнення на користь члена колгоспу оплати за працю в колгоспі, але не більше середнього заробітку за один місяць;
- 6) про примусове виселення з приміщення, яке було предметом іпотеки, і реалізоване відповідно до законодавства.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 11.01.82 р. N 2994-X;
Законом України від 19.06.2003 р. N 980-IV)

Стаття 218. Право суду допустити негайне виконання рішення

Суд, постановляючи рішення, може допустити негайне його виконання у випадках:

1) виключено

1¹) стягнення всієї суми боргу при присудженні платежів, передбачених пунктами 1 і 2 статті 217 цього Кодексу;

2) якщо від затримання виконання рішення може статися значна шкода для сторони, на користь якої постановлено рішення;

3) коли є підстави вважати, що виконання рішення згодом може стати неможливим або утрудненим;

4) примусового виселення з приміщення, яке є предметом іпотеки.

Допускаючи негайне виконання з підстав, передбачених пунктами 2 і 3 цієї статті, суд може поставити позивачеві вимогу забезпечити поворот виконання рішення на випадок його скасування.

Подача скарги або внесення окремого подання на ухвалу суду про негайне виконання рішення не зупиняє виконання цього рішення.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII,
від 28.02.95 р. N 75/95-ВР,
від 19.10.2000 р. N 2056-III,
від 22.05.2003 р. N 850-IV,
від 19.06.2003 р. N 980-IV)

Стаття 219. Недопустимість негайного виконання рішення

Негайне виконання рішення не допускається:

1) виключено;

2) коли негайне виконання може викликати такі зміни у майні, після яких повернути його до попереднього стану, в разі скасування рішення, буде неможливим або дуже утрудненим;

3) у справах про виселення громадян із жилих приміщень, за винятком приміщень, які є предметом іпотеки.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
законами України від 19.10.2000 р. N 2056-III,
від 19.06.2003 р. N 980-IV)

Стаття 220. Стягнення аліментів до постановлення рішення

У позовах про стягнення аліментів суддя, в разі необхідності, до вирішення справи по суті має право, враховуючи майновий стан сторін, постановити ухвалу про те, в якому розмірі один з подружжя повинен тимчасово видавати утримання другому з подружжя, хто з подружжя і в якому розмірі має тимчасово давати кошти на утримання і виховання дітей, а так само, хто з дітей повинен тимчасово видавати і в якому розмірі кошти на утримання батьків.

Ухвала судді виконується негайно.

Глава 24 Зупинення провадження в справі

Стаття 221. Обов'язок суду зупинити провадження в справі

Суд зобов'язаний зупинити провадження в справі у випадках:

- 1) смерті громадянина, якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво, або припинення існування юридичної особи, які були стороною в справі;
- 2) втрати стороною дієздатності;
- 3) перебування відповідача в діючій частині Збройних Сил України або просьби позивача, який перебуває в діючій частині Збройних Сил України;
- 4) неможливості розгляду даної справи до вирішення іншої справи, що розглядається у цивільному, кримінальному чи адміністративному порядку.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 222. Право суду зупинити провадження в справі

Суд може на просьбу сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, а також з власної ініціативи зупинити провадження в справі у випадках:

- 1) перебування позивача або відповідача в складі Збройних Сил України на дійсній строковій службі або притягнення цих осіб до виконання будь-якого державного обов'язку;
- 2) тяжкого захворювання сторони, підтвердженого документами лікувального закладу;

- 3) розшуку відповідача;
- 4) знаходження сторони в тривалому службовому відрядженні;
- 5) призначення судом експертизи.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 223. Оскарження ухвали суду про зупинення провадження в справі

На ухвалу суду або судді про зупинення провадження у справі може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

(У редакції Законом України
від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 224. Строк, на який зупиняється провадження в справі

Провадження в справі зупиняється:

- 1) у випадках, передбачених пунктами 1, 2 статті 221 цього Кодексу, - до вступу в справу або притягнення до справи правонаступника чи законного представника;
- 2) у випадку, передбаченому пунктом 3 статті 221 цього Кодексу, - до повернення сторони зі складу діючої частини Збройних Сил України;
- 3) у випадку, передбаченому пунктом 4 статті 221 цього Кодексу, - до набрання законної сили вироком, рішенням, ухвалою або постановою, від яких залежить вирішення справи;
- 4) у випадку, передбаченому пунктом 1 статті 222 цього Кодексу, - до повернення позивача або відповідача із складу Збройних Сил України або до закінчення виконання ними державного обов'язку;
- 5) у випадку, передбаченому в пункті 2 статті 222 цього Кодексу, - на час хвороби сторони;
- 6) у випадку, передбаченому в пункті 3 статті 222 цього Кодексу, - до закінчення розшуку відповідача;
- 7) у випадку, передбаченому в пункті 4 статті 222 цього Кодексу, - на час знаходження сторони в тривалому службовому відрядженні;
- 8) у випадку, передбаченому в пункті 5 статті 222 цього Кодексу, - на час проведення експертизи.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 225. Обчислення строків позовної давності в зв'язку з зупиненням провадження

Перебіг строку позовної давності починається:

- 1) для справ, провадження в яких зупинено з причин, передбачених пунктами 1, 2 статті 221 цього Кодексу, - з дня зупинення провадження;
- 2) у випадку, передбаченому пунктом 3 тієї ж статті, - з моменту припинення перебування сторони в складі діючої частини Збройних Сил України;
- 3) у випадку, передбаченому пунктом 4 тієї ж статті, - з дня, коли рішення, вирок, ухвала, постанова наберуть законної сили;
- 4) у випадку, передбаченому пунктом 1 статті 222 цього Кодексу, - з дня повернення сторони після відбуття строку дійсної служби в складі Збройних Сил України або після закінчення виконання державного обов'язку;
- 5) у випадку, передбаченому пунктом 2 тієї ж статті, - з часу одужання сторони;
- 6) у випадку, передбаченому пунктом 3 тієї ж статті, - з моменту закінчення розшуку відповідача;
- 7) у випадку, передбаченому пунктом 4 тієї ж статті, - з дня повернення сторони з тривалого службового відрадження;
- 8) у випадку, передбаченому пунктом 5 тієї ж статті, - з дня надходження до суду висновку експертизи.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 226. Відновлення провадження в справі

Провадження в справі відновлюється після усунення обставин, що викликали його зупинення.

Суд, відновлюючи провадження в справі, викликає сторони та інших осіб, які беруть участь у справі, на загальних підставах.

Глава 25 Закриття провадження в справі

Стаття 227. Підстави закриття провадження в справі

Суд закриває провадження в справі:

- 1) якщо справа не підлягає розглядові в судах;

- 2) якщо заінтересованою особою, яка звернулася до суду, не додержано встановленого для даної категорії справ порядку попереднього позасудового вирішення спору і можливість застосування цього порядку втрачено;
- 3) якщо є таке, що набрало законної сили, постановлене по спору між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав рішення суду чи ухвала суду про прийняття відмови позивача від позову або про затвердження мирової угоди сторін;
- 4) якщо позивач відмовився від позову і відмова прийнята судом;
- 5) якщо сторони уклали мирову угоду і вона затверджена судом;
- 6) виключено;
- 7) якщо між сторонами укладено договір про передачу даного спору на вирішення третейського суду;
- 8) якщо після смерті громадянина, який був однією з сторін у справі, спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 228. Наслідки закриття провадження в справі

Провадження в справі закривається ухвалою суду. Якщо провадження в справі закривається внаслідок невідомості справи судам, суд повинен вказати заявникові, до якого органу йому слід звернутись.

В разі закриття провадження в справі повторне звернення до суду по спору між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав не допускається.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Глава 26 Залишення заяви без розгляду

(Назва глави із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 229. Підстави залишення заяви без розгляду

Суд залишає заяву без розгляду:

- 1) якщо заінтересованою особою, яка звернулася до суду, не додержано встановленого для даної категорії справ порядку попереднього позасудового вирішення справи і можливість застосування цього порядку не втрачена;
- 2) якщо заяву подано недієздатною особою;

3) якщо заяву від імені заінтересованої особи подано особою, яка не має повноважень на ведення справи;

4) у випадку неявки в судове засідання позивача за викликом суду без поважних причин або повторної неявки позивача за викликом суду незалежно від причин (стаття 172 цього Кодексу);

5) якщо спір між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав знаходиться на розгляді в іншому суді.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 17.02.2000 р. N 1464-III)

Стаття 230. Наслідки залишення заяви без розгляду

Після усунення умов, що були підставою для залишення заяви без розгляду, заінтересована особа має право знову звернутися до суду з заявою в загальному порядку.

(У редакції Указу Президії Верховної
Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Глава 27

Набрання рішенням суду законної сили

Стаття 231. Умови набрання чинності рішенням суду

Рішення суду, якщо воно не було оскаржене, набирає чинності після закінчення строку на апеляційне оскарження або на апеляційне подання. У разі подання апеляційної скарги рішення суду набирає чинності після розгляду справи судом апеляційної інстанції.

Після набрання рішенням чинності сторони та треті особи з самостійними вимогами, а також їх правонаступники не можуть заявляти в суді ті ж позовні вимоги з тих же підстав, а також оспорювати в іншому суді вже встановлені судом факти.

У випадках, коли справу розглянуто за заявою осіб, визначених пунктом другим частини першої статті 5 цього Кодексу, рішення суду, що набрало чинності, є обов'язковим для особи, в інтересах якої було розпочато справу.

Якщо після набрання чинності рішенням, яким з відповідача стягуються періодичні платежі, зміняться обставини, що впливають на визначення розміру платежів, їх тривалість чи припинення, то кожна сторона вправі шляхом пред'явлення нового позову вимагати зміни розміру, строків платежів або звільнення від них.

Рішення, які не підлягають апеляційному оскарженню, набирають чинності негайно після їх проголошення.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII;
у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Глава 28

Ухвали суду першої інстанції

Стаття 232. Питання, по яких постановляються ухвали

Питання, зв'язані з рухом справи в суді першої інстанції, різні клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення розгляду справи, про зупинення або закриття провадження в справі, залишення заяви без розгляду у випадках, передбачених цим Кодексом, вирішуються мотивованими ухвалами.

Ухвалу постановляє суд у повному складі, а у випадках, передбачених цим Кодексом, - суддя одноособово.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 233. Порядок постановлення ухвал

Суд постановляє ухвали в нарадчій кімнаті, а по окремих нескладних питаннях - порадившись на місці.

Ухвали суду, постановлені в нарадчій кімнаті, підписуються всім складом суду, а при одноособовому розгляді справи - суддею і приєднуються до справи. Ухвали суду, постановлені на місці, заносяться до протоколу судового засідання.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.06.92 р. N 2464-XII)

Стаття 234. Зміст ухвал, постановлюваних у нарадчій кімнаті

В ухвалі зазначається:

- 1) час і місце її постановлення;
- 2) найменування та склад суду, прізвище секретаря судового засідання;
- 3) особи, які беруть участь у справі, і предмет спору;
- 4) суть питання, розв'язуваного ухвалою;
- 5) мотиви, по яких суд прийшов до своїх висновків, і закон, яким керувався суд, постановлюючи ухвалу;
- 6) висновок суду;
- 7) порядок і строк оскарження ухвали.

Ухвала, яка постановляється судом без видалення до нарадчої кімнати, повинна містити відомості, передбачені пунктами 4, 5 і 6 цієї статті.

Стаття 235. Окремі ухвали суду

Суд, виявивши при розгляді цивільної справи порушення законності окремими службовими особами чи громадянами або порушення встановленого порядку розгляду скарг, заяв, звернень державними, громадськими органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, установами, організаціями, підприємствами і їх об'єднаннями, іншими юридичними особами чи інші істотні недоліки в їх діяльності, постановляє окрему ухвалу і надсилає її цим чи відповідним службовим особам, органам, установам, організаціям вищого рівня по відношенню до тих, що допустили порушення законності, або трудовим колективам.

Службова особа, державний або громадський орган, орган місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємство, установа, організація, інша юридична особа, трудовий колектив зобов'язані вжити заходів щодо виконання окремої ухвали і повідомити про це суд у місячний строк.

Якщо при розгляді цивільної справи суд виявить у діях сторони або іншої особи ознаки злочину, він повідомляє про це прокурора або порушує кримінальну справу.

Залишення відповідною службовою особою без розгляду окремої ухвали суду або невжиття заходів до усунення зазначених у ній порушень закону, а також несвоєчасна відповідь на окрему ухвалу тягнуть за собою відповідальність згідно із статтею 185⁶ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X; законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII, від 31.10.95 р. N 403/95-ВР)

Б. Проведення по справах, що виникають з адміністративно-правових відносин

Глава 29 Загальні положення

Стаття 236. Справи, що виникають з адміністративно-правових відносин, розглядувані судом

Суд розглядає справи:

1) по скаргах на неправильності в списках виборців та в списках громадян, які мають право брати участь у референдумі;

1¹) по скаргах на рішення і дії територіальної, окружної (територіальної) виборчої комісії по виборах депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад та заявах про скасування рішення виборчої комісії про реєстрацію кандидата;

1²) по скаргах на рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії, територіальної, дільничної виборчої комісії по виборах Президента України та заявах про скасування реєстрації кандидатом у Президенти України;

1³) по скаргах на рішення, дії чи бездіяльність, що стосуються виборів народних депутатів України;

1⁴) по скаргах на рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії;

1⁵) по заявах про дострокове припинення повноважень народного депутата України у разі невиконання ним вимог щодо несумісництва депутатської діяльності з іншими видами діяльності;

2) по скаргах на дії органів і службових осіб у зв'язку з накладенням адміністративних стягнень;

3) по скаргах на рішення, дії або бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб;

3¹) по скаргах на рішення, прийняті відносно релігійних організацій;

3²) за заявами прокурора про визнання правового акта незаконним;

3³) по скаргах на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби;

4) про стягнення з громадян недоїмки по податках, самооподаткуванню сільського населення і державному обов'язковому страхуванню.

Суд розглядає й інші справи, що виникають з адміністративно-правових відносин, віднесені законом до компетенції судів.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X, від 11.01.82 р. N 2994-X, від 25.04.88 р. N 5803-XI, від 19.01.90 р. N 8710-XI, від 28.01.91 р. N 659-XII; законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII, від 03.03.93 р. N 3039-XII, від 02.02.94 р. N 3906-XII, від 01.07.94 р. N 76/94-ВР, від 31.10.95 р. N 403/95-ВР, від 03.07.96 р. N 269/96-ВР, від 03.07.96 р. N 269/96-ВР, від 21.09.2000 р. N 1970-III, від 19.10.2000 р. N 2056-III, від 07.03.2002 р. N 3083-III, від 05.06.2003 р. N 917-IV)

Стаття 237. Порядок розгляду справ, що виникають з адміністративно-правових відносин

Справи, перелічені в статті 236 цього Кодексу, розглядаються судом за правилами цього Кодексу, з винятками і доповненнями, зазначеними в главах 30 - 32 цього Кодексу.

Справи, перелічені у статті 236 цього Кодексу, вирішуються суддею одноособово. Справи по заявах про дачу висновку з питань наявності підстав скасування рішення про реєстрацію кандидата в депутати та по скаргах на рішення, прийняті щодо релігійних організацій, у разі скасування рішення, постановленого одноособово суддею, а також у випадках, передбачених частинами другою і третьою статті 124¹, розглядаються у колегіальному складі суду.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 17.06.92 р. N 2464-XII,
від 22.04.93 р. N 3129-XII)

Глава 30

Скарги на неправильності в списках виборців та в списках громадян, які мають право брати участь у референдумі

(Назва глави із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 03.03.93 р. N 3039-XII)

Стаття 238. Підсудність справ по скаргах

Скарги на відхилення дільничною виборчою комісією або дільничною комісією з референдуму заяв про неправильності в списках виборців чи в списках громадян, які мають право брати участь у референдумі, подаються до районного (міського) суду за місцем розташування відповідної дільниці.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 19.01.90 р. N 8710-XI;
у редакції Закону України від 03.03.93 р. N 3039-XII)

Стаття 239. Право і строк на подання скарги

Суди повинні приймати на розгляд як скарги осіб, які заявляють про те, що відповідна дільнична виборча комісія або дільнична комісія з референдуму, складаючи списки виборців чи списки громадян, які мають право брати участь у референдумі, допустила щодо них неправильності, так і скарги осіб, які заявляють, що до списку виборців, списку громадян, які мають право брати участь у референдумі, неправильно включена та чи інша особа, яка не має виборчого права чи права брати участь у референдумі, або не включена особа, яка його має.

Скарга може бути подана не пізніше як за п'ять днів до виборів або референдуму.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 19.01.90 р. N 8710-XI;
у редакції Закону України від 03.03.93 р. N 3039-XII)

Стаття 240. Виключена.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,

від 19.01.90 р. N 8710-XI;
Законом України від 03.03.93 р. N 3039-XII;
виключена згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 241. Порядок судового розгляду скарги

Скаргу на неправильності в списках виборців чи в списках громадян, які мають право брати участь у референдумі, суд повинен розглянути у відкритому судовому засіданні не пізніше трьох днів, включаючи і день надходження скарги, якщо вона подана не пізніше дванадцятої години цього дня.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 03.03.93 р. N 3039-XII)

Стаття 242. Особи, які викликаються в судове засідання

В судове засідання для участі в розгляді справи обов'язково викликаються заявник і представник відповідної дільничної виборчої комісії чи дільничної комісії з референдуму.

Якщо скарга стосується неправильного включення або невключення до списку виборців чи до списку громадян, які мають право брати участь у референдумі, не самого заявника, а іншої особи, ця особа також викликається до суду.

Неявка зазначених осіб не перешкоджає розглядові справи.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 19.01.90 р. N 8710-XI;
Законом України від 03.03.93 р. N 3039-XII)

Стаття 243. Рішення суду

Рішення суду по скарзі на неправильності в списках виборців чи в списках громадян, які мають право брати участь у референдумі, є остаточним і набирає законної сили негайно після його проголошення.

Суд негайно видає заявникові копію рішення і одночасно надсилає копію рішення відповідній дільничній виборчій комісії чи дільничній комісії з референдуму.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 19.01.90 р. N 8710-XI;
Законом України від 03.03.93 р. N 3039-XII)

Глава 30-А

Скарги на рішення і дії територіальної, окружної (територіальної) виборчої комісії по виборах депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад і заяви про скасування рішень виборчої комісії

Стаття 243¹. Підсудність справ по скаргах, заявах

Скарги на рішення територіальної, окружної (територіальної) виборчої комісії про відмову в реєстрації кандидата в депутати або на посаду голови Ради, про скасування рішення про реєстрацію кандидата, з питань передвиборної агітації, про визнання виборів недійсними та заяви виборчої комісії про скасування рішення про реєстрацію кандидата у зв'язку з порушенням заборони використання підпорядкованих кандидату і довіреним особам засобів масової інформації для організації агітаційної роботи розглядаються районним (міським) судом за місцезнаходженням відповідної виборчої комісії.

Стаття 243². Подання скарги, заяви

Кандидат або його довірена особа вправі звернутися до суду із скаргою на рішення окружної (територіальної) виборчої комісії про відмову в реєстрації кандидата, про скасування рішення про реєстрацію кандидата, з питань передвиборної агітації у триденний строк після прийняття рішення, а на рішення про визнання виборів недійсними - у триденний строк після обнародування територіальною виборчою комісією підсумків виборів.

На рішення територіальної виборчої комісії з питань, не зазначених у частині першій цієї статті, мають право подати скаргу до суду особи, за скаргами, заявами або зверненнями яких це рішення прийнято, або яких воно стосується, у триденний строк після його прийняття.

Із заявою про скасування рішення про реєстрацію кандидата у зв'язку з порушенням заборони використання підпорядкованих кандидату і довірений особі засобів масової інформації для організації агітаційної роботи вправі звернутися до суду окружна (територіальна) виборча комісія, яка зареєструвала цього кандидата.

Стаття 243³. Порядок судового розгляду скарги, заяви

Скарги на рішення територіальної, окружної (територіальної) виборчої комісії і заяви про скасування рішення виборчої комісії про реєстрацію кандидата розглядаються судом у п'ятиденний строк. При цьому скарги на рішення окружної (територіальної) виборчої комісії про відмову в реєстрації кандидата, про скасування рішення про реєстрацію кандидата, на рішення з питань передвиборної агітації і заяви про скасування рішення виборчої комісії розглядаються не пізніше як за день до виборів.

Стаття 243⁴. Особи, які викликаються в судове засідання

У судове засідання для участі у розгляді справи обов'язково викликаються заявник, кандидат у депутати або на посаду голови Ради, представник відповідної територіальної, окружної (територіальної) виборчої комісії.

Стаття 243⁵. Рішення суду

Встановивши, що відмова в реєстрації кандидата в депутати або на посаду голови Ради, скасування рішення про реєстрацію кандидата, визнання виборів недійсними, вирішення

питання щодо передвиборної агітації чи іншого питання, вимоги заяви про скасування рішення про реєстрацію кандидата не відповідають виборчому законодавству, суд відповідно - задовольняє скаргу, скасовує рішення територіальної, окружної (територіальної) виборчої комісії чи визнає її дії незаконними і зобов'язує останню провести передбачені виборчим законодавством дії, відмовляє в задоволенні заяви.

Якщо буде встановлено, що: кандидат є особою, яка не може бути обраною; рішення про висунення кандидатом прийнято з порушенням встановленого порядку і є неправомочним; кандидат не подав необхідних для реєстрації документів чи документи виявились недостовірними; суб'єкт, який висунув зареєстрованого кандидата, скасував своє рішення; кандидат втратив виборче право або право балотуватись по даному виборчому округу; в ході голосування чи під час підрахунку голосів допущено порушення законодавства про вибори, яке вплинуло на результати виборів; питання щодо передвиборної агітації чи інші питання вирішено відповідно до цього Закону; кандидат чи його довірена особа використовували для організації агітаційної роботи підпорядковані їм засоби масової інформації - суд відповідно відмовляє у задоволенні скарги, задовольняє заяву.

Рішення суду є остаточним і оскарженню не підлягає. Копію рішення суд негайно надсилає заявникові і відповідній виборчій комісії.

(Глава із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 02.02.94 р. N 3906-ХІІ;
у редакції Закону України від 01.07.94 р. N 76/94-ВР)

Глава 30-Б

Скарги на рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії, територіальної, дільничної виборчої комісії по виборах Президента України та заяви про скасування реєстрації кандидатом у Президенти України

(Доповнено главою 30-Б згідно із
Законом України від 03.03.93 р. N 3039-ХІІ)

Стаття 243⁶. Підсудність справ по скаргах, заявах

Скарги на рішення, дії або бездіяльність дільничних і територіальних виборчих комісій розглядаються відповідно Верховним Судом Автономної Республіки Крим, обласними, Київським і Севастопольським міськими судами у складі трьох суддів.

Скарги на рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії, а також заяви Центральної виборчої комісії про скасування реєстрації відповідної особи як кандидата у Президенти України розглядаються Верховним Судом України у складі трьох суддів.

Стаття 243⁷. Подання заяви, скарги

Скарги на рішення, дії або бездіяльність територіальних, дільничних виборчих комісій можуть бути подані в суд кандидатами у Президенти України, їх довіреними особами, уповноваженими особами партій (блоків), а також не менш як двадцятьма виборцями протягом семи днів з дня прийняття відповідною виборчою комісією рішення або вчинення дії.

Скарги на рішення Центральної виборчої комісії про реєстрацію кандидата в Президенти України або про відмову у реєстрації претендента на кандидата у Президенти України можуть бути подані в суд претендентами на кандидата у Президенти України, щодо яких прийнято таке рішення, або уповноваженими особами партій (блоків), ініціативної групи виборців, які висунули даних претендентів, протягом п'яти днів з моменту його прийняття.

Заява про скасування реєстрації відповідної особи як кандидата в Президенти України подається до Верховного Суду України Центральною виборчою комісією в п'ятиденний строк з дня виявлення порушення вимог виборчого законодавства.

Стаття 243⁸. Порядок судового розгляду скарги, заяви

Скарги на рішення, дії або бездіяльність дільничних або територіальних виборчих комісій розглядаються судом протягом трьох днів, а в разі надходження скарги (заяви) менш як за три дні до виборів чи в день їх проведення - негайно.

Скарги на рішення Центральної виборчої комісії про реєстрацію кандидата у Президенти України або про відмову в реєстрації претендента на кандидата у Президенти України, а також заява Центральної виборчої комісії про скасування реєстрації відповідної особи як кандидата в Президенти України розглядаються Верховним Судом України у складі трьох суддів в семиденний строк, але не пізніше як за день до виборів.

Скарги на рішення, дії або бездіяльність дільничних і територіальних виборчих комісій, за винятком скарг на неправильності, допущені при складанні списків виборців, скарги на рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії, а також заяви Центральної виборчої комісії про скасування реєстрації відповідної особи як кандидата в Президенти України розглядаються відповідними судами у складі трьох суддів.

Скарги (заяви), подані з порушенням встановлених законом строків, а також скарги (заяви) щодо порушень Закону України "Про вибори Президента України", які мали місце до дня голосування, але були подані до суду після 24-ої години дня, що передує дню голосування, залишаються без розгляду.

Стаття 243⁹. Особи, які викликаються у судові засідання

Про розгляд у судовому засіданні скарги (заяви) повідомляються заявник, автор скарги, представник відповідної виборчої комісії, інші заінтересовані особи.

Неявка в судові засідання осіб, яких було повідомлено про слухання справи, не перешкоджає розгляду справи.

Стаття 243¹⁰. Рішення суду

Встановивши, що рішення, дії чи бездіяльність відповідної виборчої комісії не відповідають виборчому законодавству, суд відповідно задовольняє скаргу, скасовує рішення комісії чи визнає її дії або бездіяльність незаконними і зобов'язує останню провести передбачені виборчим законодавством дії або відмовляє у задоволенні скарги.

Якщо в процесі розгляду заяви Центральної виборчої комісії буде встановлено, що кандидатом у Президенти України порушено вимоги виборчого законодавства, суд

задовольняє заяву і скасовує рішення Центральної виборчої комісії про реєстрацію кандидата у Президенти України.

Рішення суду є остаточним і оскарженню не підлягає. Копії рішення суд негайно надсилає до виконання заявникові, Центральній виборчій комісії або відповідній територіальній чи дільничній виборчій комісії.

(Глава у редакції законів України
від 01.07.94 р. N 76/94-ВР,
від 21.09.2000 р. N 1970-III)

Глава 30-В

Скарги на рішення, дії чи бездіяльність, що стосуються виборів народних депутатів України

(Доповнено главою 30-В згідно із
Законом України від 02.02.94 р. N 3906-ХІІ;
глава у редакції законів України
від 21.09.2000 р. N 1970-III,
від 07.03.2002 р. N 3083-III)

Стаття 243¹¹. Право на оскарження

Скарги, що стосуються виборів народних депутатів України, можуть бути подані до суду на рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій або їх членів, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, їх посадових і службових осіб, кандидатів у народні депутати України, об'єднань громадян (суб'єкти оскарження).

Скарга на рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій або їх членів може бути подана виборцем, кандидатом у народні депутати України, політичною партією чи виборчим блоком політичних партій в особі керівника або уповноваженої особи партії (блоку).

Скарга на рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, їх посадових і службових осіб, кандидатів у народні депутати України, об'єднань громадян, крім тих, які відповідно до закону, статуту (положення) належать до їх внутрішньої організаційної діяльності або виключної компетенції, що стосуються виборів народних депутатів України, може бути подана суб'єктами, зазначеними у частині другій цієї статті, а також виборчими комісіями.

Скарги на рішення, дії чи бездіяльність, що стосуються виборів народних депутатів України, можуть бути подані до суду у строки, передбачені законом про вибори народних депутатів України.

Скарга повинна містити:

- 1) назву суду, до якого вона подається;
- 2) прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина України або точну назву та місцезнаходження юридичної особи - заявника скарги;
- 3) назву суб'єкта оскарження;

- 4) суть порушеного питання;
- 5) зазначення вимог;
- 6) виклад обставин і зазначення доказів, якими заявник обґрунтовує свої вимоги;
- 7) підпис заявника (представника юридичної особи - заявника) із зазначенням дати.

При надходженні скарги, оформленої без дотримання зазначених вимог, суд ухвалою повертає її заявнику (представнику юридичної особи - заявника) не пізніше як на наступний день після дня надходження скарги.

Строк подання скарги поновленню не підлягає.

Стаття 243¹². Підсудність справ по скаргах

Скарги на рішення, дії чи бездіяльність дільничної виборчої комісії або її членів розглядаються місцевим судом за місцезнаходженням дільничної виборчої комісії; окружної виборчої комісії чи її членів - апеляційним судом за місцезнаходженням окружної виборчої комісії; Центральної виборчої комісії або її членів - Верховним Судом України.

Скарги на рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, їх посадових і службових осіб, кандидата у народні депутати України, на акти та дії об'єднань громадян розглядаються місцевим судом за місцезнаходженням органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, об'єднання громадян чи місцем роботи посадової або службової особи, місцем балотування кандидата у народні депутати України.

Стаття 243¹³. Порядок судового розгляду скарги

Скарга розглядається відповідним судом протягом п'яти днів з дня її надходження, але не пізніше дня, що передує дню виборів, а скарга, подана в день виборів або в наступний за ним день, - невідкладно.

Про день і час розгляду скарги заявник повідомляється невідкладно.

Скарги, подані після закінчення строку оскарження, залишаються без розгляду.

Стаття 243¹⁴. Особи, які викликаються в судове засідання

У судові засідання обов'язково викликаються заявник, суб'єкт оскарження або його представник, а також представник відповідної виборчої комісії.

Неявка до суду зазначених у частині першій цієї статті осіб, якщо їх було оповіщено про місце, день і час судового засідання, не перешкоджає розгляду справи.

Стаття 243¹⁵. Рішення суду

Встановивши, що рішення, дії чи бездіяльність не відповідають закону про вибори народних депутатів України, суд задовольняє скаргу, скасовує рішення або визнає дії чи

бездіяльність неправомірними, зобов'язує суб'єкта оскарження задовольнити вимоги заявника або іншим шляхом поновити порушені виборчі права громадян, права та законні інтереси суб'єкта виборчого процесу, чи зобов'язує суб'єкта оскарження та (або) інший орган, юридичну, посадову чи службову особу здійснити передбачені законами, що регулюють організацію та порядок проведення виборів народних депутатів України, дії, які впливають із факту скасування рішення, визнання оскаржених дій або бездіяльності неправомірними.

Суд відмовляє у задоволенні скарги, якщо встановить, що оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність вчинені відповідно до закону і в межах повноважень, передбачених законом.

Рішення суду підлягає негайному виконанню.

Рішення суду є остаточним і оскарженню не підлягає.

Копія рішення суду після його проголошення негайно видається чи надсилається заявникові, суб'єкту оскарження та відповідній виборчій комісії.

Глава 30-Г

Скарги на рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії

(Доповнено главою 30-Г згідно із
Законом України від 02.02.94 р. N 3906-ХІІ;
глава у редакції Закону
України від 21.09.2000 р. N 1970-ІІІ)

Стаття 243¹⁶. Підсудність справ по скаргах, заявах

Скарги на рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії розглядаються Верховним Судом України.

Стаття 243¹⁷. Подання скарги, заяви

Скаргу на рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії, крім зазначених у главах 30-Б, 30-В цього Кодексу, може бути подано до Верховного Суду України протягом семи днів відповідно з дня прийняття Центральною виборчою комісією рішення, вчинення дії або бездіяльності.

Із скаргою до Верховного Суду України вправі звернутися визначені законом суб'єкти виборчого процесу, права або охоронювані законом інтереси яких було порушено рішенням, дією або бездіяльністю Центральної виборчої комісії.

(Із змінами, внесеними згідно
із Законом України від 07.03.2002 р. N 3083-ІІІ)

Стаття 243¹⁸. Розгляд скарги, заяви

Скарга розглядається судовою колегією у цивільних справах Верховного Суду України протягом десяти днів, а у разі надходження скарги до Верховного Суду України менше ніж за десять днів до виборів розгляд має бути завершено не пізніше як за день до дня виборів.

Стаття 243¹⁹. Особи, які викликаються у судове засідання

У судове засідання для участі у розгляді скарги, заяви викликаються: заявник, представник Центральної виборчої комісії, заінтересовані особи.

Неявка у судове засідання викликаних осіб не перешкоджає розгляду справи.

Стаття 243²⁰. Рішення суду

За результатами розгляду скарги суд постановляє рішення.

При встановленні обґрунтованості скарги суд визнає дії чи бездіяльність Центральної виборчої комісії неправомірними, скасовує рішення і зобов'язує задовольнити вимогу заявника та усунути порушення.

Якщо оскаржувані рішення, дії Центральної виборчої комісії відповідають вимогам закону, суд постановляє рішення про відмову в задоволенні скарги.

Рішення суду є остаточним і оскарженню не підлягає. Копії рішення суд негайно надсилає заявникові і Центральній виборчій комісії для виконання.

Глава 30-Д

Заяви про дострокове припинення повноважень народного депутата України у разі невиконання ним вимог щодо несумісництва депутатської діяльності з іншими видами діяльності

(Доповнено главою 30-Д згідно із Законом України від 03.07.96 р. N 269/96-ВР)

Стаття 243²¹. Підсудність справ по заявах

Заяви про дострокове припинення повноважень народного депутата України у разі невиконання ним вимог щодо несумісництва депутатської діяльності з іншими видами діяльності розглядаються Київським міським судом.

Стаття 243²². Право на звернення з заявою

Із заявою про дострокове припинення повноважень народного депутата України у разі невиконання ним вимог щодо несумісництва депутатської діяльності з іншими видами діяльності звертається Голова Верховної Ради України особисто або на вимогу не менше 25 народних депутатів України.

Стаття 243²³. Порядок судового розгляду заяви

Заяву про дострокове припинення повноважень народного депутата України суд розглядає у семиденний строк.

Стаття 243²⁴. Особи, які викликаються в судове засідання

У судове засідання для участі в розгляді заяви про дострокове припинення повноважень народного депутата України обов'язково викликаються представник заявника і народний

депутат України, щодо якого порушено питання про дострокове припинення повноважень.

Стаття 243²⁵. Рішення суду

Встановивши, що народний депутат України в порушення вимог статті 78 Конституції України має інший представницький мандат або перебуває на державній службі чи займається іншими видами діяльності, що відповідно до закону є несумісними з депутатською діяльністю, суд постановляє рішення про дострокове припинення повноважень народного депутата України.

Якщо заняття діяльністю, несумісною з депутатською, не підтверджується доказами, суд відмовляє в задоволенні заяви.

У мотивувальній частині рішення обов'язково повинно бути зазначено, якою діяльністю, несумісною з депутатською, займається депутат, якими доказами це стверджується і яким законом встановлено несумісництво даної діяльності з депутатською діяльністю, або наведені мотиви, з яких суд визнав заяву необгрунтованою.

Рішення суду може бути оскаржено до Верховного Суду України.

Копії рішення суд не пізніше трьох днів надсилає заявникові і народному депутату України.

З набранням рішення суду законної сили повноваження народного депутата України вважаються припиненими.

Глава 31 Скарги на дії органів і службових осіб у зв'язку з накладенням адміністративних стягнень

Стаття 244. Подача скарги

Постанова про накладення адміністративного стягнення, інша постанова органу (крім суду) чи службової особи у справі про адміністративне правопорушення у випадках, передбачених законодавством про адміністративні правопорушення, може бути оскаржена до суду особою, щодо якої винесено постанову, або потерпілим.

Скарга подається до районного (міського) суду за місцезнаходженням органу чи місцем роботи службової особи.

На постанову може бути подано скаргу протягом десяти днів з дня винесення постанови, а у разі, якщо постанова про даний вид адміністративного стягнення підлягала попередньому оскарженню до вищестоящого органу (вищестоящої службової особи) - протягом десяти днів з дня прийняття рішення по скарзі останніми. У разі пропуску цього строку з поважних причин він може бути поновлений судом за заявою особи, щодо якої винесено постанову.

Особа, яка оскаржила постанову, звільняється від сплати державного мита.

Стаття 245. Витребування судом документів, на підставі яких провадиться стягнення

Суддя, одержавши скаргу, повинен витребувати від відповідного органу чи службової особи справу про накладення адміністративного стягнення.

Стаття 246. Порядок розгляду скарги

Скарга розглядається судом з викликом заявника і, в разі необхідності, представника органу чи службової особи, якими винесено постанову. Неявка їх в судові засідання не перешкоджає розглядові справи.

Суд повинен розглянути скаргу не пізніше як у десятиденний строк з дня її надходження.

Стаття 247. Перевірка обґрунтованості скарги

Розглядаючи скаргу на постанову, суд перевіряє законність і обґрунтованість постанови, зокрема:

- 1) чи накладено стягнення правомочним органом;
- 2) чи є в діях особи, щодо якої винесено постанову, ознаки проступку, за який законом встановлено адміністративну відповідальність;
- 3) чи в межах, встановлених законодавчим актом, що передбачає відповідальність за вчинене правопорушення, накладено стягнення;
- 4) чи не закінчився строк давності для застосування стягнення;
- 5) чи враховано при визначенні заходу адміністративного стягнення характер вчиненого проступку, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

Стаття 248. Рішення по скарзі

Залежно від встановлених обставин суд постановляє одне з таких рішень:

- 1) про відмову в задоволенні скарги, якщо постанова у справі про адміністративне правопорушення є законною і обґрунтованою;
- 2) про скасування постанови і направлення справи про адміністративне правопорушення на новий розгляд, якщо органом чи службовою особою, що її постановили, не були з'ясовані обставини, які мають значення для справи, та якщо справа закрита всупереч закону, або про направлення справи на розгляд правомочного органу чи службової особи, якщо постанову було винесено неправомочними органом чи службовою особою;
- 3) про скасування постанови і закриття справи про адміністративне правопорушення, якщо встановлено обставини, які відповідно до закону виключають провадження у справах про адміністративні правопорушення;

4) змінює стягнення в межах, передбачених законодавчим актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, з тим, однак, щоб стягнення не було посилено, якщо його було визначено без додержання цих меж або загальних правил накладення стягнень за адміністративне правопорушення.

Рішення районного (міського) суду по скаргі на постанову у справі про адміністративне правопорушення є остаточним і оскарженню в апеляційному порядку не підлягає.

Копію рішення в цих справах суд повинен надіслати органу чи службовій особі, постановою яких оскаржувалась.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

(Глава у редакції Закону
України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Глава 31-А

Скарги на рішення, дії або бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб

(Доповнено главою 31-А згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 25.04.88 р. N 5803-XII,
назва глави у редакції Закону України від 05.06.2003 р. N 917-IV)

Стаття 248¹. Право на звернення із скаргою до суду

Громадянин має право звернутися до суду (військовослужбовець - до військового суду) із скаргою, якщо вважає, що рішенням, дією або бездіяльністю органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадової і службової особи порушено його права, свободи чи законні інтереси.

Скаргу в суд може бути подано особою, її представником або на її прохання - уповноваженим представником громадської організації, трудового колективу.

У випадку порушення прав та свобод людини і громадянина скаргу в суд може бути подано Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини щодо особи, яка за станом здоров'я чи з інших поважних причин не може зробити цього самостійно.

До суб'єктів, зазначених у частині першій цієї статті, рішення, дії або бездіяльність яких може бути оскаржено до суду, належать: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові чи службові особи, керівники підприємств, установ, організацій незалежно від їх підпорядкування і форм власності, керівні органи і керівники об'єднань громадян, а також службові особи, які виконують організаційно-розпорядчі, адміністративно-господарські обов'язки або виконують такі обов'язки за спеціальними повноваженнями.

(У редакції Закону
України від 05.06.2003 р. N 917-IV)

Стаття 248². Предмет судового оскарження

До рішень, дій або бездіяльності, що підлягають оскарженню, належать колегіальні і одноособові рішення, дії або бездіяльність, у зв'язку з якими особа вважає, що:

порушено або порушуються її права, свободи чи законні інтереси;

створено або створюються перепони для реалізації нею своїх прав, свобод чи законних інтересів або що вжиті заходи щодо реалізації її прав є недостатніми;

покладено на неї обов'язки, не передбачені законом або передбачені законом, але без урахування конкретних обставин, за яких ці обов'язки повинні покладатися, або що вони покладені не уповноваженими на це особою чи органом;

її притягнуто до відповідальності, яку не передбачено законом, або до неї застосовано стягнення за відсутності передбачених законом підстав, або неправомочною службовою особою чи органом.

Посадові, службові особи чи органи, зазначені в частині четвертій статті 248¹ цього Кодексу, несуть відповідальність за невиконання лише тих обов'язків, які було на них покладено законами або іншими нормативно-правовими актами.

(У редакції Закону
України від 05.06.2003 р. N 917-IV)

Стаття 248³. Скарги на рішення і дії, які не підвідомчі судам

Судам не підвідомчі скарги:

на акти органів законодавчої і виконавчої влади, що підлягають розгляду щодо їх конституційності;

на акти, що стосуються забезпечення обороноздатності держави, державної безпеки, зовнішньополітичної діяльності держави, збереження державної, військової і службової таємниці;

(положення абзацу третього статті 248³ визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 23.05.2001 року N 6-рп/2001)

на акти і дії службових осіб органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури, суду, якщо законодавством встановлено інший порядок оскарження;

(положення абзацу четвертого статті 248³ визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), в частині щодо непідвідомчості судам скарг "на акти і дії службових осіб органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури...", якщо законодавством встановлено виключно позасудовий порядок оскарження, згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 23.05.2001 року N 6-рп/2001)

(положенню абзацу четвертого статті 248³ про те, що судам не підвідомчі скарги "на акти і дії службових осіб... суду, якщо законодавством встановлено інший порядок оскарження" дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 23.05.2001 року N 6-рп/2001)

на акти і дії об'єднань громадян, які відповідно до закону, статуту (положення) належать до їх внутріорганізаційної діяльності або їх виключної компетенції.

(положення абзацу п'ятого статті 248³ визнано таким, що відповідає Конституції України (є конституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 23.05.2001 року N 6-рп/2001)

Стаття 248⁴. Подання скарги

Скаргу може бути подано безпосередньо до суду або до суду після оскарження до органу, службовій особі вищого рівня по відношенню до того органу, службової особи, що постановили рішення чи здійснили дії або допустили бездіяльність.

Скарга подається за місцезнаходженням суб'єкта оскарження.

Подання скарги до суду зупиняє виконання оскаржуваного акта. Про подання скарги суд повідомляє орган державної влади, орган місцевого самоврядування, посадову чи службову особу не пізніше наступного дня після її прийняття.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 05.06.2003 р. N 917-IV)

Стаття 248⁵. Строки для звернення із скаргою

Скаргу може бути подано в суд:

у двомісячний строк, обчислюваний з дня, коли особі стало відомо або їй повинно було стати відомо про порушення її прав, свобод чи законних інтересів;

у місячний строк з дня одержання особою письмової відповіді про відмову у задоволенні скарги органом, службовою особою вищого рівня по відношенню до того органу, посадової, службової особи, що постановили рішення чи здійснили дії або допустили

бездіяльність, або з дня закінчення місячного строку після подання скарги, якщо особою не було одержано на неї письмової відповіді.

Пропущений строк для подання скарги може бути поновлено судом, якщо буде встановлено, що його пропущено з поважних причин.

(У редакції Закону
України від 05.06.2003 р. N 917-IV)

Стаття 248⁶. Розгляд скарги

Скарга розглядається у десятиденний строк у відкритому судовому засіданні з участю заявника (громадянина, який подав скаргу) і службової особи, представника органу державної влади, органу місцевого самоврядування, рішення, дії або бездіяльність яких оскаржуються.

Якщо заявник або службова особа не можуть з'явитися до суду з поважних причин, справу може бути розглянуто з участю їх представників. Неявка в судове засідання з неповажних причин осіб, зазначених у частині першій цієї статті, або їх представників не є перешкодою для розгляду скарги, проте суд може визнати їх явку обов'язковою.

У судовому засіданні можуть брати участь Уповноважений Верховної Ради України з прав людини особисто або через свого представника, а також представники громадських організацій і трудових колективів.

Відмова представника громадської організації чи трудового колективу від скарги, поданої ними на прохання заявника, не є підставою для закриття провадження у справі, якщо заявник вимагає розгляду скарги по суті.

Якщо суд встановить, що особа, рішення, дія чи бездіяльність якої оскаржуються, не працює на попередній посаді, він залучає до участі в справі службову особу, до компетенції якої входить вирішення питання про усунення порушення прав, свобод чи законних інтересів заявника.

Якщо при розгляді скарги буде встановлено, що орган державної влади, орган місцевого самоврядування, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржуються, припинили свою діяльність, суд залучає до участі у справі їх правонаступників, а за їх відсутності - орган, до компетенції якого входить вирішення питання про усунення порушення прав, свобод чи законних інтересів заявника.

Суд, встановивши при розгляді скарги наявність спору про право, який розглядається у порядку позовного провадження, залишає скаргу без розгляду і роз'яснює заявнику його право на пред'явлення позову на загальних підставах.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.06.2003 р. N 917-IV)

Стаття 248⁷. Рішення суду по скарзі

За результатами розгляду скарги суд постановляє рішення.

При встановленні обґрунтованості скарги суд визнає оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність неправомірними і зобов'язує орган державної влади, орган місцевого самоврядування, посадову чи службову особу задовольнити вимогу заявника і усунути порушення, скасовує покладений на нього обов'язок чи застосовані до нього заходи відповідальності або іншим шляхом поновлює його порушені права, свободи чи законні інтереси.

Якщо оскаржувані рішення чи дії було вчинено відповідно до закону, в межах повноважень органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадової або службової особи і права, свободи чи законні інтереси заявника не було порушено, суд постановляє рішення про відмову в задоволенні скарги.

При задоволенні скарги суд може допустити негайне виконання рішення.

Рішення суду по справі може бути оскаржено.

(У редакції Закону
України від 05.06.2003 р. N 917-IV)

Стаття 248⁸. Розподіл витрат, пов'язаних з розглядом скарги

Витрати, пов'язані з розглядом скарги, включаючи й витрати для надання юридичної допомоги, а також витрати, пов'язані з поїздками, покладаються судом на заявника, якщо було постановлено рішення про відмову в задоволенні його скарги, або на орган державної влади, орган місцевого самоврядування, посадову чи службову особу, якщо було постановлено рішення про задоволення скарги заявника.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.06.2003 р. N 917-IV)

Стаття 248⁹. Виконання рішення суду

Рішення суду по скарзі надсилається не пізніше десяти днів після набрання ним законної сили відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадовій чи службовій особі для виконання, а також заявнику.

Про виконання рішення орган державної влади, орган місцевого самоврядування, посадова чи службова особа повідомляє суд і заявника не пізніше ніж у місячний строк з дня одержання рішення суду.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.06.2003 р. N 917-IV)

Стаття 248¹⁰. Виключена.

(згідно із Законом України
від 19.10.2000 р. N 2056-III)

(Глава у редакції Закону
України від 31.10.95 р. N 403/95-ВР)

Глава 31-Б

Скарги на рішення, прийняті відносно релігійних організацій

(Доповнено главою 31-Б згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 28.01.91 р. N 659-ХІІ)

Стаття 248¹¹. Рішення державних органів, прийняті відносно релігійних організацій, що можуть бути оскаржені в судовому порядку

У судовому порядку можуть бути оскаржені рішення державних органів з питань:

перевищення встановленого законом строку прийняття рішень про реєстрацію статутів (положень) релігійних організацій;

відмови в реєстрації статутів (положень) релігійних організацій;

володіння та користування культовими будівлями та майном.

(У редакції Закону України
від 23.04.92 р. N 2295-ХІІ)

Стаття 248¹². Подання скарги

Скаргу може бути подано в суд громадянами - засновниками релігійної організації у разі відмови в її реєстрації або релігійною організацією, права якої порушено.

Скарги на рішення місцевих державних органів подаються до Верховного Суду Республіки Крим, обласного, Київського і Севастопольського міських судів, а на рішення державного органу України у справах релігій - до Верховного Суду України.

Скаргу може бути подано в суд у місячний строк, обчислюваний з дня прийняття рішення державним органом.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 23.04.92 р. N 2295-ХІІ,
від 24.02.94 р. N 4018-ХІІ)

Стаття 248¹³. Розгляд скарги

Скаргу на рішення відповідного державного органу суд повинен розглянути в десятиденний строк у відкритому засіданні за участю громадян-засновників чи їх представників чи представників релігійної організації та представника державного органу, рішення якого оскаржується. Неявка в судове засідання зазначених осіб не перешкоджає розгляду скарги.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 23.04.92 р. N 2295-ХІІ)

Стаття 248¹⁴. Рішення суду по скарзі

Якщо суд визнає, що оскаржуване рішення прийнято з порушенням вимог закону, він постановляє рішення, яким зобов'язує відповідний державний орган усунути допущене порушення.

Якщо суд встановить, що оскаржуване рішення прийнято відповідно до закону, він постановляє рішення про відмову в задоволенні скарги.

Рішення суду по скарзі надсилається до державного органу, що прийняв рішення, та заявникові.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 23.04.92 р. N 2295-XII)

Глава 31-В

Заява прокурора про визнання незаконними правового акта органу, рішення чи дії службової особи

(Доповнено главою 31-В згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 248¹⁵. Подача заяви прокурором

Прокурор має право звернутися до суду із заявою про визнання незаконними правового акта органу, рішення чи дії службової особи, крім акта, перевірку законності якого віднесено до компетенції Конституційного Суду України.

Заява подається в разі відхилення протесту прокурора в порядку загального нагляду або якщо протест не був розглянутий службовою особою чи органом у десятиденний строк після його надходження.

Подача заяви зупиняє дію правового акта.

Суддя відмовляє у прийнятті заяви прокурора, якщо вона має бути розглянута в порядку позовного провадження.

Стаття 248¹⁶. Строки для звернення прокурора до суду

Заяву до суду може бути подано прокурором протягом п'ятнадцяти днів з моменту одержання повідомлення про відхилення протесту або якщо він не був розглянутий у встановлений десятиденний строк.

Стаття 248¹⁷. Підсудність справ, які розглядаються за заявою прокурора

Заява прокурора подається до районного (міського) суду, відповідного військового суду за місцерозташуванням органу чи роботи службової особи, акт яких було опротестовано.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 24.02.94 р. N 4018-XII)

Стаття 248¹⁸. Порядок судового розгляду заяви прокурора

Заява прокурора розглядається суддею одноособово в десятиденний строк з дня її надходження у відкритому судовому засіданні з участю прокурора і представника органу чи службової особи, які прийняли рішення про відхилення протесту або не розглянули протест у встановлений строк після його надходження.

Неявка у судове засідання без поважних причин представника органу, службової особи не перешкоджає розглядові заяви прокурора, проте суддя може визнати їх явку обов'язковою.

Суддею повинні бути досліджені матеріали, які стали підставою для принесення протесту та його відхилення органом або службовою особою, необхідні документи та інші докази.

Стаття 248¹⁹. Рішення суду

Суддя, встановивши, що опротестовані акт органу, рішення чи дія службової особи не відповідають вимогам закону, постановляє рішення про задоволення заяви, визнання акта органу, рішення чи дії службової особи незаконними та про їх скасування і стягнення судових витрат з службової особи, яка видала незаконний акт.

Якщо буде встановлено, що опротестовані акт органу, рішення чи дія службової особи не суперечать вимогам закону, суддя постановляє рішення про відмову у задоволенні заяви.

Глава 31-Г

Скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби

(Доповнено главою 31-Г згідно із
Законом України від 19.10.2000 р. N 2056-III)

Стаття 248²⁰. Право на звернення із скаргою до суду

Учасники виконавчого провадження та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до суду зі скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби порушено їх права чи свободи.

Стаття 248²¹. Подання скарги

Скаргу може бути подано до суду безпосередньо або після оскарження рішення, дії або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби до начальника відповідного відділу державної виконавчої служби.

Скарга подається до суду за місцезнаходженням відповідного відділу державної виконавчої служби або до іншого суду згідно з вимогами закону.

Про подання скарги суд повідомляє відповідний відділ державної виконавчої служби не пізніше ніж наступного дня після прийняття її судом.

Стаття 248²². Строки для звернення зі скаргою

Скаргу може бути подано до суду:

у десятиденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав чи свобод;

у триденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав чи свобод, у разі оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій.

Пропущений з поважних причин строк для подання скарги може бути поновлено судом.

Стаття 248²³. Розгляд скарги

Скарга розглядається у десятиденний строк у судовому засіданні за участю заявника і державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби, рішення, дія чи бездіяльність якої оскаржується.

Якщо заявник, державний виконавець або інша посадова особа державної виконавчої служби не можуть з'явитися до суду з поважних причин, справу може бути розглянуто за участю їх представників.

Якщо суд встановить, що особа, рішення, дія чи бездіяльність якої оскаржуються, не працює на попередній посаді, він залучає до участі в справі посадову особу, до компетенції якої належить вирішення питання про усунення порушення прав чи свобод заявника.

Стаття 248²⁴. Рішення суду по скарзі

За результатами розгляду скарги суд постановляє рішення.

У разі встановлення обґрунтованості скарги суд визнає оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність неправомірними і зобов'язує державного виконавця або іншу посадову особу державної виконавчої служби задовольнити вимогу заявника та усунути порушення або іншим шляхом поновлює його порушені права чи свободи.

Якщо оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність були прийняті або вчинені відповідно до закону, в межах повноважень державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби і права чи свободи заявника не було порушено, суд постановляє рішення про відмову в задоволенні скарги.

При задоволенні скарги суд може допустити негайне виконання рішення.

Рішення суду у справі може бути оскаржено.

Стаття 248²⁵. Розподіл витрат, пов'язаних з розглядом скарги

Витрати, пов'язані з розглядом скарги, включаючи й витрати для надання юридичної допомоги, а також витрати, пов'язані з поїздками, покладаються судом на заявника, якщо було постановлено рішення про відмову в задоволенні його скарги, або на відділ державної виконавчої служби, якщо було постановлено рішення про задоволення скарги заявника.

Стаття 248²⁶. Виконання рішення суду

Рішення суду за скаргою надсилається не пізніше десяти днів після набрання ним законної сили до відповідного відділу державної виконавчої служби для виконання, а також заявнику.

Про виконання рішення відповідний орган державної виконавчої служби повідомляє суд і заявника не пізніше ніж у місячний строк з дня одержання рішення суду.

Глава 32

Справи про стягнення з громадян недоїмки по податках, самооподаткуванню сільського населення і державному обов'язковому страхуванню

(Назва глави у редакції Указу Президії Верховної
Ради Української РСР від 11.01.82 р. N 2994-X)

Стаття 249. Подання заяви

Заява про стягнення з громадян недоїмки по податках, самооподаткуванню сільського населення і державному обов'язковому страхуванню подається відповідно фінансовим відділом виконавчого комітету районної, міської або районної в місті Ради народних депутатів, або виконавчим комітетом селищної чи сільської Ради народних депутатів, або органом державного страхування в суд за місцем проживання недоїмника чи місцем знаходження його майна.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
у редакції Указу Президії Верховної Ради Української РСР
від 11.01.82 р. N 2994-X)

Стаття 250. Зміст заяви

В заяві повинно бути зазначено: прізвище, ім'я і по батькові недоїмника та місце його проживання; закон, на підставі якого громадянин притягнений до сплати відповідних платежів, сума платежів і строки їх сплати, сума недоїмки, що підлягає стягненню, пені і строк платежу, по якому утворилась недоїмка.

До заяви повинні бути додані: копія платіжного повідомлення, страхового свідоцтва або виписка з особистого рахунку недоїмника з зазначенням часу вручення йому платіжного документа, розміру і строку платежу; виписка з постанови загальних зборів громадян про проведення самооподаткування і суму самооподаткування, акт опису майна недоїмника, а при відсутності у недоїмника майна, на яке за законом може бути звернено стягнення, - акт про відсутність майна; довідка від інших осіб про належні з них недоїмникові грошові суми при відсутності майна або недостатності його для погашення недоїмки.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 11.01.82 р. N 2994-X)

Стаття 251. Розгляд заяви

При розгляді справи суд повинен перевірити: чи передбачений законом даний вид платежу; чи є законні підстави для стягнення з громадянина даного платежу; чи

додержано органами стягнення встановленого законом порядку притягнення громадянина до платежу; чи взято до уваги органами стягнення пільги в разі, якщо за законом громадянин має право на них.

Якщо у суду виникнуть сумніви в правильності обчислення розміру платежу, він своєю ухвалою зупиняє провадження у справі і надсилає матеріал органів стягнення для перевірки. Провадження у справі відновлюється після перерахунку платежу органом стягнення або підтвердження заяви про стягнення його вищестоящим органом.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 11.01.82 р. N 2994-X)

Стаття 252. Рішення суду по заяві

Суд, встановивши, що вимога про стягнення недоїмки є законною, постановляє рішення про вилучення у недоїмника майна згідно з поданим у суд актом опису, а в разі відсутності майна або недостатності цього майна для погашення недоїмки - про звернення стягнення на грошові суми, які недоїмникові належить одержати від інших осіб.

Якщо до акта опису включено майно, на яке за законом не може бути звернуто стягнення, суд вилучає з акта опису це майно.

Якщо суд встановить, що вимога про стягнення недоїмки є незаконною, він відмовляє в задоволенні заявленої вимоги.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 11.01.82 р. N 2994-X)

Стаття 253. Виконання рішення

Виконання рішення суду про стягнення недоїмки провадиться відповідним органом стягнення за правилами, встановленими законодавством України.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 11.01.82 р. N 2994-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

В. Окреме провадження

Глава 33

Загальні положення

Стаття 254. Справи, розглядувані судом в порядку окремого провадження

Суд розглядає в порядку окремого провадження справи:

- 1) про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним;
- 2) про визнання громадянина безвісно відсутнім чи про оголошення громадянина померлим;

- 2¹⁾ про усиновлення дітей, які проживають на території України;
- 3) про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану;
- 4) про встановлення фактів, що мають юридичне значення;
- 5) про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника;
- 6) про оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР від 25.04.75 р. N 3764-VIII, від 23.01.81 р. N 1461-X; Законом України від 12.07.96 р. N 329/96-ВР)

Стаття 255. Порядок розгляду справ окремого провадження

Справи, перелічені в статті 254 цього Кодексу, розглядаються судом за правилами цього Кодексу з винятками і доповненнями, зазначеними в главах 34 - 39 цього Кодексу.

Справи окремого провадження суд розглядає з участю заявника і заінтересованих осіб, органів державного управління, державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій.

Якщо при розгляді справи порядком окремого провадження виникне спір про право, підвідомчий судам, суд залишає заяву без розгляду і роз'яснює заінтересованим особам, що вони вправі подати позов на загальних підставах.

Справи, перелічені у статті 254 цього Кодексу, вирішуються суддею одноособово. Справи про визнання громадянина недієздатним і про усиновлення дітей у разі скасування рішення, постановленого одноособово суддею, а також у випадках, передбачених частинами другою і третьою статті 124¹, розглядаються у колегіальному складі суду.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X; законами України від 17.06.92 р. N 2464-XII, від 22.04.93 р. N 3129-XII, від 12.07.96 р. N 329/96-ВР)

Глава 34

Визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним

Стаття 256. Підсудність

Справа про визнання громадянина обмежено дієздатним внаслідок зловживання спиртними напоями або наркотичними засобами чи недієздатним внаслідок психічної хвороби або недоумства може бути розпочата за заявою членів його сім'ї, профспілок та інших громадських організацій, прокурора, органів опіки і піклування, психіатричного лікувального закладу.

Заява про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним подається до суду за місцем проживання цього громадянина, а якщо він перебуває на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі, то за місцем знаходження лікувального закладу.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 21.08.87 р. N 4452-XI)

Стаття 257. Зміст заяви

В заяві про визнання громадянина обмежено дієздатним повинні бути викладені обставини, що стверджують дії, внаслідок яких громадянин, який зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами, ставить себе і свою сім'ю в тяжке матеріальне становище.

В заяві про визнання громадянина недієздатним повинні бути викладені обставини, що свідчать про психічну хворобу або недоумство, внаслідок чого особа не може розуміти значення своїх дій або керувати ними.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 21.08.87 р. N 4452-XI)

Стаття 258. Призначення експертизи у справах про визнання громадян недієздатними

Суддя в порядку підготовки справи до розгляду при наявності достатніх даних про психічну хворобу або недоумство громадянина призначає для визначення його психічного стану судово-психіатричну експертизу.

У виняткових випадках, коли особа, відносно якої порушено справу про визнання її недієздатною, явно ухиляється від проходження експертизи, суд в судовому засіданні за участю прокурора і психіатра може винести ухвалу про примусове направлення громадянина на судово-психіатричну експертизу.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р.,
від 15.10.73 р. N 2135-VIII)

Стаття 259. Розгляд справи

Справи про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним суд розглядає з обов'язковою участю представників органів опіки та піклування. Питання про виклик громадянина, щодо якого розглядається справа, вирішується в кожному випадку судом з урахуванням стану його здоров'я.

Судові витрати по провадженню справи про визнання громадянина недієздатним або обмежено дієздатним відносяться за рахунок держави.

Суд, встановивши, що заявник діяв несумлінно, з метою позбавити дієздатності або обмежити дієздатність психічно здорового громадянина, стягує з заявника всі судові витрати.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 260. Рішення суду

Рішення суду про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним після набрання ним законної сили надсилається органіві опіки та піклування. Воно є підставою для призначення обмежено дієздатному піклувальника, а недієздатному - опікуна.

Скасування обмеження дієздатності громадянина, який припинив зловживання спиртними напоями або наркотичними засобами (стаття 15 Цивільного кодексу України), здійснюється рішенням суду за заявою самого громадянина, його піклувальника або установ, організацій та осіб, зазначених у статті 256 цього Кодексу, а також з власної ініціативи суду.

Поновлення громадянина в дієздатності у разі його видужання або значного поліпшення здоров'я (стаття 16 Цивільного кодексу України) здійснюється рішенням суду на підставі відповідного висновку судово-психіатричної експертизи за заявою опікуна або установ, організацій та осіб, зазначених у статті 256 цього Кодексу, а також з власної ініціативи суду.

Рішення суду після набрання ним законної сили надсилається органіві опіки та піклування. Воно є підставою для зняття встановлених над громадянином опіки чи піклування.

(Із змінами, внесеними згідно з указами Президії
Верховної Ради Української РСР від 15.10.73 р. N 2135-VIII,
від 21.08.87 р. N 4452-XI)

Глава 35

Визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення його померлим

Стаття 261. Підсудність

Справи про визнання громадянина безвісно відсутнім або про оголошення громадянина померлим розглядаються районним (міським) судом за місцем проживання заявника.

Стаття 262. Зміст заяви

В заяві повинно бути зазначено: для якої мети необхідно заявникові визнати громадянина безвісно відсутнім або оголосити його померлим; обставини, що стверджують безвісну відсутність громадянина, або обставини, що загрожували громадянину, який пропав без вісті, або які дають підставу припустити його загибель від певного нещасного випадку.

Стаття 263. Підготовка справи до розгляду

Суддя в порядку підготовки справи до розгляду з'ясовує осіб (родичів, співробітників та ін.), які можуть дати відомості про відсутнього, а також запитує відповідні організації за останнім місцем проживання відсутнього (домоуправління, органи внутрішніх справ або виконавчий комітет місцевої Ради народних депутатів) і за останнім місцем його роботи про наявність відомостей щодо відсутнього.

Одночасно районний (міський) суд вживає заходів через органи опіки і піклування щодо призначення опікуна для охорони майна відсутнього, а якщо потрібно, то і для управління цим майном.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 264. Розгляд справи

Суд розглядає справу за участю заявника, свідків, зазначених у заяві, та осіб, яких сам суд визнає за потрібне допитати, і постановляє рішення про визнання громадянина безвісно відсутнім або про оголошення його померлим.

Після того як рішення про оголошення громадянина померлим набере законної сили, суд надсилає рішення органів запису актів громадянського стану, що є в районі діяльності суду, для реєстрації смерті громадянина, а також до нотаріальної контори або органу, що виконує нотаріальні дії, для вжиття заходів по охороні спадкового майна.

Стаття 265. Дії суду в разі з'явлення громадянина, що був визнаний безвісно відсутнім або оголошений померлим

Якщо з'явиться громадянин, якого визнано безвісно відсутнім або оголошено померлим, районний (міський) суд, одержавши відповідну заяву, призначає справу до слухання з участю цього громадянина, заявника та інших заінтересованих осіб і скасовує своє рішення про визнання громадянина безвісно відсутнім або про оголошення його померлим.

Копію рішення суд надсилає відповідному органу запису актів громадянського стану для анулювання запису про смерть, а також органам опіки та піклування для зняття опіки над майном громадянина, який повернувся.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Глава 35-А

Усиновлення дітей, які проживають на території України, громадянами України та іноземними громадянами

(Доповнено главою 35-А згідно із
Законом України від 12.07.96 р. N 329/96-ВР)

Стаття 265¹. Підсудність

Справи про усиновлення дітей, які проживають на території України, розглядаються районним (міським) судом за місцем проживання усиновлюваної дитини або за місцем проживання заявника (заявників).

Стаття 265². Зміст і форма заяви

Заява про усиновлення дитини подається громадянами України та іноземними громадянами до суду в письмовій формі і повинна містити:

назву суду, до якого подається заява, прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання заявника (заявників), а також прізвище, ім'я, по батькові, вік усиновлюваної дитини, її місце проживання, клопотання про зміну прізвища, імені, по батькові, дати, місця народження дитини та запис заявника або заявників батьками дитини, обізнаність про стан здоров'я дитини.

До заяви додається висновок органу опіки і піклування про доцільність усиновлення та відповідність інтересам дитини, а у разі усиновлення дитини одним з подружжя також письмова згода на це другого з подружжя. Іноземними громадянами до заяви додається також дозвіл Центру по усиновленню дітей при Міністерстві освіти України.

Стаття 265³. Підготовка справи до розгляду

Суддя в порядку підготовки справи про усиновлення до розгляду вирішує питання про участь в ній як заінтересованих осіб відповідних органів опіки і піклування, а в справах, порушених за заявами іноземних громадян, - Центру по усиновленню дітей при Міністерстві освіти України.

Відповідним органом опіки і піклування або Центром по усиновленню при Міністерстві освіти України до суду подаються документи, що підтверджують доцільність усиновлення, зокрема: висновок, виданий відповідним компетентним органом за місцем проживання заявника (заявників), про можливість бути усиновителем, медичні довідки про стан здоров'я заявника (заявників) та усиновлюваної дитини, довідка про заробіток та інші доходи, копія свідоцтва про шлюб (для одружених), копії паспортів, відомості про житлово-побутові умови усиновителів. У справах, порушених заявниками, які є іноземними громадянами, крім того додаються: дозвіл компетентного органу країни усиновителя на в'їзд і постійне проживання усиновлюваної дитини, нотаріально засвідчене зобов'язання усиновителя про надання представникам дипломатичної установи України за кордоном інформації про усиновлену дитину та можливості спілкування з нею. Документи оформляються відповідно до вимог, передбачених законодавством України.

Стаття 265⁴. Розгляд справи

Суд розглядає справу про усиновлення за обов'язковою участю заявника (заявників), з викликом заінтересованих осіб та інших осіб, яких суд визнає за потрібне допитати.

Для забезпечення таємниці усиновлення у випадках, передбачених статтею 112 Кодексу про шлюб та сім'ю України, суд розглядає справу в закритому судовому засіданні.

Суд перевіряє законність підстав для усиновлення, в тому числі наявність згоди усиновлюваної дитини, якщо така згода є необхідною.

Стаття 265⁵. Рішення суду

За результатами розгляду заяви про усиновлення суд постановляє рішення.

У разі задоволення заяви суд зазначає у резолютивній частині рішення про усиновлення дитини заявником (заявниками).

За клопотанням заявника (заявників) суд вирішує питання про зміну імені, прізвища та по батькові, дати та місця народження усиновленої дитини, про запис усиновителів батьками дитини.

Судові витрати, пов'язані з розглядом справи про усиновлення, відносяться на рахунок заявника (заявників).

Усиновлення виникає з часу набрання судовим рішенням законної сили. Для внесення змін до акта про народження усиновленої дитини копія рішення суду надсилається до відділу реєстрації актів громадянського стану за місцем винесення рішення, а в справах про усиновлення дітей іноземними громадянами - також до Центру по усиновленню дітей при Міністерстві освіти України.

Глава 36

Встановлення неправильності запису в актах громадянського стану

(Назва глави із змінами, внесеними Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 266. Підвідомчість

Справи про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану, якщо органи запису актів громадянського стану при відсутності спору про право цивільне відмовились внести виправлення в зроблений запис, підвідомчі районному (міському) судові.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 267. Підсудність

Заява про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану подається до суду за місцем проживання заявника.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 268. Зміст заяви

В заяві повинно бути зазначено: в чому саме полягає неправильність запису в актах громадянського стану, коли і яким органом запису актів громадянського стану було відмовлено у виправленні запису.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 269. Розгляд справи

Суд розглядає справу про виправлення запису в актах громадянського стану з викликом заявника.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 270. Рішення суду

Рішення суду, яким встановлено неправильність запису в актах громадянського стану, після того, як воно набере законної сили, є підставою для виправлення такого запису органами запису актів громадянського стану.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Глава 37 **Встановлення фактів, що мають юридичне значення**

Стаття 271. Підвідомчість

Справи про встановлення фактів, від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав громадян, розглядаються судовим порядком, коли діючим законодавством не передбачено іншого порядку їх встановлення, а також при неможливості одержання заінтересованими особами відповідних документів, чи при неможливості відновлення загублених або знищених документів, що посвідчують ці факти.

Стаття 272. Підсудність

Справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, розглядають районні (міські) суди по заявах громадян за місцем їх проживання.

Стаття 273. Справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, розглядувані судом

Суд розглядає справи про встановлення:

- 1) родинних відносин громадян;
- 2) перебування громадянина на утриманні;
- 3) каліцтва на виробництві або у зв'язку з виконанням державних чи громадських обов'язків, якщо це потрібно для призначення пенсії або одержання допомоги по соціальному страхуванню;
- 4) реєстрації усиновлення, шлюбу, розірвання шлюбу, народження і смерті;
- 5) перебування у фактичних шлюбних відносинах у встановлених законом випадках, якщо шлюб в органах запису актів громадянського стану не може бути зареєстрований внаслідок смерті одного з подружжя;
- 6) належності правовстановлюючих документів особі, прізвище, ім'я, по батькові, місце і час народження якої, зазначені в документі, не збігаються з ім'ям, по батькові, прізвищем,

місцем і часом народження цієї особи, вказаними у свідоцтві про народження або в паспорті;

7) факту смерті особи в певний час при відмові органів запису актів громадянського стану зареєструвати факт смерті.

Судовим порядком можуть бути встановлені також інші факти, від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав громадян, якщо діюче законодавство не передбачає іншого порядку їх встановлення.

Справи про встановлення факту належності особі квитка про членство в об'єднанні громадян, військового квитка, паспорта, а також свідоцтв, що їх видають органи запису актів громадянського стану, судовому розглядові не підлягають.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 274. Зміст заяви

У заяві повинно бути зазначено:

- 1) який факт заявник просить встановити та для якої мети;
- 2) причини неможливості одержання або відновлення документів, що посвідчують даний факт;
- 3) докази, що стверджують факт.

До заяви додаються докази, що стверджують викладені в заяві обставини, і довідка про неможливість відновлення втрачених документів.

Стаття 275. Зміст рішення суду про встановлення факту, що має юридичне значення

В рішенні суду має бути зазначено: факт, встановлений судом, мета його встановлення, а також докази, на підставі яких суд встановив цей факт.

Рішення суду про встановлення факту, який підлягає реєстрації в органах запису актів громадянського стану або підлягає оформленню в нотаріальних органах, не замінює собою документів, видаваних цими органами, а є тільки підставою для одержання цих документів.

Глава 38

Відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника

Стаття 276. Підсудність

Особа, яка втратила цінний папір на пред'явника, виданий державною трудовою ощадною касою про вклад грошових сум або про прийом на зберігання цінностей чи облігацій державних позик або цінних паперів на пред'явника, може просити суд про визнання папера недійсним і про відновлення її прав на втрачений цінний папір.

Справу розглядає районний (міський) суд за місцем знаходження установи, що видала цінний папір на пред'явника.

Стаття 277. Зміст заяви

В заяві до суду про визнання цінного папера недійсним має бути зазначено:

- 1) прізвище, ім'я та по батькові заявника і його місце проживання;
- 2) обставини, при яких втрачено цінний папір;
- 3) назву установи, яка видала цінний папір, і характерні ознаки втраченого цінного папера.

Стаття 278. Ухвала судді до розгляду заяви по суті

Суддя, одержавши заяву, своєю ухвалою постановляє:

- 1) зробити публікацію про виклик держателя цінного папера до районного (міського) суду;
- 2) заборонити установі, яка видала цінний папір, провадити видачу вкладу або облігацій по втраченому цінному паперу.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 279. Зміст публікації

Публікація про виклик держателя цінного папера повинна містити:

- 1) прізвище, ім'я, по батькові і місце проживання заявника;
- 2) назву і характерні ознаки цінного папера, з приводу якого подано заяву до суду;
- 3) пропозицію держателю цінного папера, з приводу якого подано заяву до суду, повідомити суд в тримісячний строк про свої права на цінний папір.

Публікація робиться коштом заявника у місцевій газеті.

Одночасно з публікацією суд надсилає установі, що видала цінний папір, заборону провадити видачу вкладу або облігацій протягом зазначеного строку.

Стаття 280. Обов'язки держателя цінного папера

Держатель втраченого цінного папера повинен у встановлений строк подати до районного (міського) суду, який постановив ухвалу, разом з оригіналом цінного папера заяву про те, що він є його держателем.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 281. Строк пред'явлення позову заявником до держателя цінного папера

Якщо держатель цінного папера подасть заяву до районного (міського) суду, суддя постановляє ухвалу про залишення заяви про відновлення прав на втрачений цінний папір без розгляду та надає особі, яка заявила про визнання недійсним втраченого цінного папера, строк на пред'явлення позову в загальному порядку до держателя цінного папера про відібрання його.

Зазначений строк не може бути більшим двох місяців.

Якщо заявник у встановлений судом строк не пред'явить позову до держателя цінного папера, заборона провадити видачу вкладу або облігацій за цим цінним папером втрачає силу, про що районний (міський) суд повідомляє установу, яка видала цінний папір.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 282. Призначення справи до розгляду

Якщо протягом тримісячного строку з дня публікації від держателя цінного папера не надійде заяви, зазначеної в статті 280 цього Кодексу, суд призначає справу до розгляду.

Про день розгляду справи суд повідомляє як заявника, так і установу, яка видала цінний папір.

Стаття 283. Вирішення справи

Розглянувши справу, суд постановляє рішення, в якому вказує, що втрачений цінний папір є недійсним. Це рішення є підставою для видачі заявникові вкладу чи цінного папера взамін визнаного недійсним.

Стаття 284. Права держателя цінного папера на відшкодування збитків

Держатель цінного папера має право стягнути з заявника збитки, заподіяні йому заборонаю видачі вкладів або облігацій державних позик та інших цінних паперів на пред'явника.

Держатель цінного папера, який не заявив вчасно з будь-яких причин про свої права на цінний папір, може подати в той же суд позов до особи, за якою визнано право на одержання вкладу, облігацій державних позик та інших цінних паперів на пред'явника.

Глава 39

Оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні

Стаття 285. Право на подання скарги, заяви

Заінтересована особа, яка вважає неправильно вчинену нотаріальну дію або відмову у вчиненні нотаріальної дії, вправі подати про це скаргу до районного (міського) суду за місцезнаходженням державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву,

виконавчого комітету сільської, селищної, міської Ради народних депутатів чи робочого місця приватного нотаріуса.

Скарги на неправильне посвідчення заповітів і доручень або на відмову в їх посвідченні посадовими особами, зазначеними у статті 40 Закону України "Про нотаріат", подаються до суду за місцем знаходження відповідно лікарні, іншого стаціонарного лікувально-профілактичного закладу, санаторію, будинку для престарілих та інвалідів, експедиції, госпіталю, військово-лікувального закладу, військової частини, з'єднання, установи, військово-навчального закладу, місця позбавлення волі.

Скарги на неправильне посвідчення заповіту або на відмову в його посвідченні капітаном морського судна або судна внутрішнього плавання, що плаває під прапором України, подаються до суду за місцем порту приписки судна.

Прокурор може звернутися до суду з заявою на неправильно вчинену нотаріальну дію або відмову у вчиненні нотаріальної дії.

Спір про право, оснований на вчиненій нотаріальній дії, розглядається судом у порядку позовного провадження.

Стаття 286. Строк на подання скарги, заяви

На подання скарги, заяви встановлюється десятиденний строк з дня вчинення неправильної нотаріальної дії або відмови вчинити нотаріальну дію.

Стаття 287. Порядок подання скарги, заяви

Скарга, заява через нотаріуса або посадову особу, яка вчиняє нотаріальні дії, подаються до суду. Нотаріус або посадова особа, яка вчиняє нотаріальні дії, повинні передати скаргу, заяву із своїм поясненням щодо суті скарги, заяви разом з оригіналами або копіями потрібних документів до суду не пізніше трьох днів з дня одержання скарги, заяви.

Стаття 288. Рішення по скарзі, заяві

У разі задоволення скарги, заяви суд постановляє рішення про скасування вчиненої нотаріальної дії або зобов'язує нотаріуса чи посадову особу, яка вчиняє нотаріальні дії, вчинити нотаріальну дію.

Копія рішення надсилається нотаріусу чи посадовій особі, яка вчиняє нотаріальні дії.

(Глава із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами
Президії Верховної Ради Української РСР від 25.04.75 р. N 3764-VIII,
від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII;
у редакції Закону України від 14.12.94 р. N 287/94-ВР)

Розділ IV ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ

(Розділ у редакції
Закону України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Глава 40 **Апеляційне провадження**

Стаття 289. Суди апеляційної інстанції

Судами апеляційної інстанції є суди, визначені Законом України "Про судоустрій України".

Стаття 290. Право апеляційного оскарження

Сторони, а також інші особи та прокурор, які брали участь у розгляді справи, мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково.

Ухвала суду першої інстанції оскаржується в апеляційному порядку окремо від рішення суду у випадках, передбачених цим Кодексом.

Апеляційна скарга, апеляційне подання прокурора на ухвалу суду першої інстанції подається і розглядається у тому ж порядку, що і апеляційна скарга, подання на рішення суду.

Стаття 291. Ухвали, на які можуть бути подані скарги, подання

Сторони чи інші особи, якщо вони брали участь у розгляді справи, мають право протягом п'ятнадцяти днів після оголошення ухвали суду першої інстанції подати до суду апеляційної інстанції скаргу на ухвалу, а прокурор, який брав участь у розгляді справи, - апеляційне подання, у випадках:

- 1) якщо постановлені ухвали перешкоджають подальшому провадженню справи;
- 2) у випадках, передбачених статтями 39, 62⁹, 81, 83, 89, 132, 136, 157, 213, 214, 215, 223, 347, 350, 351, 353, 354, 355, 421 цього Кодексу.

Заперечення проти ухвал, що не підлягають оскарженню, можна включити до апеляційної скарги або апеляційного подання на рішення суду.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 292. Строки апеляційного оскарження

Апеляційні скарги, апеляційне подання прокурора на рішення суду першої інстанції можуть бути подані протягом одного місяця з наступного дня після проголошення рішення.

Якщо в справі ухвалено додаткове рішення, зазначене в частині першій цієї статті, то строк на апеляційне оскарження обчислюється з наступного дня після його проголошення.

Скарги, подання на ухвали суду першої інстанції подаються протягом п'ятнадцяти днів з наступного дня після їх ухвалення.

Скарги, подання, подані після закінчення строків, встановлених цією статтею, залишаються без розгляду, якщо суд за заявою особи, що їх подала, не знайде підстав для поновлення строку, про що постановлюється ухвала.

Стаття 293. Форма і зміст апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора

Апеляційна скарга, апеляційне подання прокурора викладається чітким машинописним текстом.

В апеляційній скарзі, апеляційному поданні прокурора зазначається:

- 1) назва суду, до якого подається скарга, апеляційне подання прокурора;
- 2) особа, яка подає скаргу, подання, її місце проживання або знаходження, поштовий індекс, номер засобів зв'язку;
- 3) повна і точна назва інших осіб, які беруть участь у справі, їх місце проживання або знаходження, поштовий індекс, номер засобів зв'язку;
- 4) посилання на рішення, ухвалу, що оскаржується, та межі оскарження;
- 5) обґрунтування апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора: у чому полягає неправильність рішення (ухвали) суду, обставини справи та закон, якими спростовується рішення; нові факти чи засоби доказування, які мають значення для справи і заперечення проти доказів, коли суд першої інстанції необґрунтовано відмовив у їх прийнятті або коли неможливість їх подання раніше зумовлена поважними причинами; перелік з використаних судом першої інстанції доказів, що підлягають дослідженню в суді апеляційної інстанції;
- 6) прохання особи, яка подає скаргу, чи клопотання прокурора;
- 7) перелік письмових матеріалів, що додаються до скарги, апеляційного подання прокурора.

Апеляційна скарга підписується особою, яка її подає, або її представником; апеляційне подання прокурора - прокурором, що його подав.

До апеляційної скарги, поданої представником, додається довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо в справі немає такого документа.

До апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора додаються їх копії з додатковими матеріалами у кількості примірників відповідно до числа осіб, які брали участь у справі.

Стаття 294. Порядок внесення апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора

Апеляційна скарга, апеляційне подання прокурора подаються через суд першої інстанції, який розглянув справу.

До апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора, оформлених з порушенням вимог, встановлених статтею 293 цього Кодексу, а також апеляційної скарги, не оплаченої державним митом, застосовуються правила статті 139 цього Кодексу.

Стаття 295. Надіслання копій апеляційної скарги, подання особам, які беруть участь у справі та передача справи до апеляційного суду

Суд не пізніше наступного дня після отримання належно оформленої апеляційної скарги чи апеляційного подання прокурора надсилає їх копії та додані матеріали особам, які беруть участь у справі, та встановлює строк, протягом якого вони можуть надати пояснення на апеляційну скаргу чи апеляційне подання прокурора.

По закінченні строку на апеляційне оскарження суд надсилає апеляційну скаргу чи апеляційне подання прокурора разом зі справою до апеляційного суду.

Стаття 296. Пояснення на апеляційну скаргу, подання

Особи, які беруть участь у справі, вправі у встановлений судом строк подати пояснення або заперечення на апеляційну скаргу, подання як до суду, що постановив рішення, так і до апеляційного суду.

За змістом і формою пояснення або заперечення на апеляційну скаргу, подання повинні відповідати вимогам статті 293 цього Кодексу.

Стаття 297. Приєднання співучасників та третіх осіб до апеляційної скарги

Співучасники та треті особи мають право приєднатися до апеляційної скарги, поданої особою, на стороні якої вони виступали.

Заява про приєднання до апеляційної скарги може бути подана в межах строку на апеляційне оскарження.

Заява про приєднання до апеляційної скарги державним митом не оплачується.

Стаття 298. Доповнення, зміни до апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора або відмова від них

Особа, яка подала апеляційну скаргу, чи прокурор, що подав апеляційне подання, має право доповнити чи змінити її протягом строку на апеляційне оскарження.

Особа, яка подала апеляційну скаргу, чи прокурор, що подав апеляційне подання, має право протягом усього часу розгляду справи відмовитися від неї повністю або частково.

Особа, яка подала апеляційну скаргу, чи прокурор, що подав апеляційне подання, має право відкликати її до початку розгляду справи в апеляційному суді, а протилежна сторона може визнати апеляційну скаргу, апеляційне подання обгрунтованою повністю чи частково.

Про відкликання апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора суд першої інстанції, коли справа знаходиться в цьому суді, або суддя, який готував справу до

розгляду в суді апеляційної інстанції, постановлює ухвалу про повернення скарги, подання.

Питання про прийняття відмови від апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора і закриття в зв'язку з цим апеляційного провадження вирішується апеляційним судом, який розглядає справу, в судовому засіданні за правилами вчинення зазначеної процесуальної дії, визначеними цим Кодексом. У разі закриття з цих підстав апеляційного провадження повторне оскарження судових рішень цією особою не допускається.

Визнання апеляційної скарги, подання протилежною стороною враховується апеляційним судом щодо наявності або відсутності фактів, які мають значення для вирішення справи.

Стаття 299. Підготовка апеляційного розгляду справи

Справи з апеляційними скаргами, апеляційним поданням прокурора подаються до апеляційного суду через канцелярію суду, де вони реєструються, оформляються і передаються в порядку черговості судді-доповідачу.

Протягом десятиденного строку суддя-доповідач:

- 1) з'ясовує питання про склад осіб, які беруть участь у справі;
- 2) визначає характер спірних правовідносин та матеріальний закон, який їх регулює;
- 3) з'ясовує обставини (факти), на які посилаються сторони, інші особи та прокурор, які брали участь у розгляді справи;
- 4) з'ясовує, які обставини (факти) визнаються і проти яких заперечують сторони, інші особи та прокурор, які брали участь у справі;
- 5) визначає, якими додатковими доказами сторони та прокурор можуть обґрунтувати апеляційну скаргу, апеляційне подання прокурора чи заперечення проти них і встановлює строк для їх надання;
- 6) визначає розмір судових витрат та строки їх сплати;
- 7) за клопотанням сторін вирішує питання про виклик у судові засідання свідків, призначення експертизи, про залучення до участі в справі спеціалістів та про витребування інших доказів;
- 8) виконує інші дії, пов'язані з забезпеченням апеляційного розгляду справи.

Після проведення підготовчих дій суддя доповідає про них колегії суддів, яка постановлює ухвалу про їх закінчення.

Стаття 300. Призначення справи до розгляду у суді апеляційної інстанції

Після проведення необхідних підготовчих дій головуєчий у колегії суддів призначає дату розгляду справи в судовому засіданні не пізніше місячного строку з дня їх закінчення. Канцелярія суду невідкладно надсилає повідомлення сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, про час і місце судового засідання.

Стаття 301. Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції

При розгляді справи в апеляційній інстанції суд перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора.

Суд апеляційної інстанції може встановлювати нові факти, досліджувати нові докази, а також докази, які, на думку осіб, що беруть участь у справі, судом першої інстанції досліджувались з порушенням встановленого цим Кодексом порядку.

Суд апеляційної інстанції перевіряє законність і обґрунтованість рішення лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції.

Стаття 302. Порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції

Справи в суді апеляційної інстанції розглядаються за правилами, встановленими для розгляду справ у суді першої інстанції за винятками, встановленими в цій главі.

Суддя-доповідач доповідає зміст оскаржуваного рішення (ухвали) суду першої інстанції, мотиви апеляційної скарги чи апеляційного подання прокурора, межі перевірки законності й обґрунтованості рішення суду першої інстанції, а також щодо досліджених доказів і обставин (фактів), встановлених судом першої інстанції.

Після доповіді судді пояснення дає особа, яка подала апеляційну скаргу, чи прокурор, який подав апеляційне подання. У разі апеляційного оскарження рішення суду обома сторонами, - першим дає пояснення позивач.

Після встановлення обставин (фактів) і перевірки доказів суд апеляційної інстанції надає особам, які беруть участь у справі, та прокурору можливість виступити у дебатах у тій же послідовності, в якій вони давали пояснення. Суд може обмежити тривалість судових дебатів, встановлюючи для всіх учасників процесу рівний проміжок часу, про що оголошується на початку судового засідання.

Після закінчення дебатів склад суду продовжує засідання у нарадчій кімнаті.

При розгляді справи в апеляційному порядку суд може оголосити перерву або відкласти розгляд справи. Розгляд відкладеної справи починається заново.

Стаття 303. Наслідки неявки в судові засідання осіб, які беруть участь у справі

Суд відкладає розгляд справи в разі неявки в судові засідання особи, яка бере участь у справі, щодо якої немає відомостей про вручення їй повістки.

Суд може відкласти розгляд справи за клопотанням особи, яка бере участь у справі, коли повідомлені нею причини неявки будуть визнані судом поважними.

Неявка сторони або інших осіб, які беруть участь у справі, повідомлених про час і місце розгляду справи, не перешкоджає розглядові справи.

Стаття 304. Мирова угода сторін

У суді апеляційної інстанції сторони мають право укласти мирову угоду відповідно до загальних правил про цю процесуальну дію, незалежно від того, хто подав апеляційну скаргу.

Стаття 305. Повноваження суду апеляційної інстанції

Суд в апеляційному провадженні має право:

- 1) постановити ухвалу про відхилення апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора;
- 2) постановити ухвалу про скасування рішення суду першої інстанції і направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції, якщо встановлено порушення процесуального права, що перешкоджає суду апеляційної інстанції дослідити нові докази чи обставини, які не були предметом розгляду в суді першої інстанції;
- 3) постановити ухвалу про скасування рішення суду першої інстанції і закрити провадження у порушеній справі або залишити заяву без розгляду;
- 4) змінити або ухвалити нове рішення по суті позовних вимог.

При розгляді скарги на ухвалу суду першої інстанції суд апеляційної інстанції має право:

- 1) відхилити скаргу;
- 2) скасувати ухвалу і передати питання на розгляд суду першої інстанції;
- 3) змінити або скасувати ухвалу і вирішити питання по суті.

Стаття 306. Підстави для відхилення апеляційної скарги, подання

Суд апеляційної інстанції відхиляє апеляційну скаргу, апеляційне подання прокурора, якщо встановлює, що суд першої інстанції постановив рішення з додержанням вимог матеріального і процесуального права.

Не може бути скасовано правильне по суті рішення суду з одних лише формальних міркувань.

Стаття 307. Підстави для скасування рішення суду і передачі справи на новий розгляд

Рішення суду підлягає скасуванню з направленням справи на новий розгляд, якщо:

- 1) справа розглянута неповноважним суддею;
- 2) рішення ухвалено чи підписано не тим суддею, який розглядав справу;
- 3) справу розглянуто за відсутності будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, не повідомлених про час і місце судового засідання;
- 4) суд вирішив питання про права і обов'язки осіб, які не були притягнуті до участі в справі.

Стаття 308. Підстави для скасування рішення із закриттям провадження в справі або залишенням заяви без розгляду

Рішення суду підлягає скасуванню в апеляційному порядку з закриттям провадження у справі або з залишенням заяви без розгляду з підстав, передбачених статтями 227, 229 цього Кодексу.

Положення частини першої цієї статті не застосовується до випадків, коли після ухвалення рішення судом першої інстанції у справі, в якій фізична особа - сторона в спірних правовідносинах, померла після ухвалення рішення, внаслідок чого не може бути здійснено правонаступництво.

Стаття 309. Підстави для скасування рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення

Підставами для скасування рішення в апеляційному порядку і ухвалення нового рішення є:

- 1) неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи;
- 2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд вважає встановленими;
- 3) невідповідність висновків суду обставинам справи;
- 4) порушення або неправильне застосування судом норм матеріального права.

Норми матеріального права вважаються порушеними або неправильно застосованими, якщо застосовано закон, який не поширюється на дані правовідносини, або не застосовано закон, який підлягав застосуванню.

Випадки порушення або неправильного застосування норм процесуального права можуть бути підставою для скасування рішення суду першої інстанції лише за умови, якщо це порушення призвело або могло призвести до неправильного вирішення справи.

Стаття 310. Підстави для відхилення скарги, подання прокурора на ухвалу суду першої інстанції, зміна чи скасування ухвали суду першої інстанції

За результатами розгляду скарги, подання прокурора на ухвалу суду першої інстанції, суд апеляційної інстанції може:

- 1) відхилити скаргу, подання прокурора, якщо судом першої інстанції ухвалу постановлено з додержанням вимог закону;
- 2) змінити ухвалу суду першої інстанції у разі правильного по суті вирішення питання, але із помилковим застосуванням норм цього Кодексу;
- 3) скасувати ухвалу і передати питання на новий розгляд до суду першої інстанції, якщо суд порушив порядок його вирішення;
- 4) скасувати ухвалу суду першої інстанції і постановити нову ухвалу з питання, яке вирішено судом першої інстанції з порушенням норм цього Кодексу.

Стаття 311. Порядок ухвалення рішень та ухвал судом апеляційної інстанції

Рішення суду апеляційної інстанції підготовлюється суддею-доповідачем і підписується всім складом суду, який розглянув справу.

Судді не мають права розголошувати обговорення суті справи у нарадчій кімнаті.

Стаття 312. Ухвала суду апеляційної інстанції

За результатами розгляду справи суд апеляційної інстанції постановляє ухвалу про:

- 1) відхилення апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора і залишення без зміни рішення суду першої інстанції;
- 2) скасування рішення суду першої інстанції з направленням справи на новий розгляд;
- 3) скасування рішення суду першої інстанції із закриттям провадження в справі або залишенням заяви без розгляду;
- 4) часткове задоволення апеляційної скарги чи апеляційного подання прокурора на рішення суду першої інстанції та часткової зміни рішення суду першої інстанції;
- 5) задоволення скарги чи подання прокурора на ухвалу суду першої інстанції із її скасуванням і направленням справи на новий розгляд;
- 6) відхилення скарги, подання прокурора і залишення скарги без задоволення.

Стаття 313. Зміст ухвали суду апеляційної інстанції

В ухвалі суду апеляційної інстанції зазначається:

- 1) час і місце її постановлення;
- 2) назва суду, прізвище і ініціали головуючого та суддів;
- 3) прізвище та ініціали секретаря судового засідання;
- 4) особи, які беруть участь у справі;
- 5) короткий зміст заявлених вимог;
- 6) посилання на рішення суду першої інстанції;
- 7) узагальнені доводи апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора;
- 8) мотиви, за якими суд апеляційної інстанції дійшов до свого висновку, і посилання на закон, яким він керувався;
- 9) наслідки розгляду апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора, які формулюються в резолютивній частині ухвали.

При відхиленні апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора в ухвалі зазначаються конкретні обставини і факти, що спростовують її доводи.

У разі скасування рішення суду першої інстанції і направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції в ухвалі зазначається, в чому полягала неправильність рішення.

В ухвалі суду апеляційної інстанції, постановленій при розгляді скарги на ухвалу суду першої інстанції, зазначаються відомості, передбачені пунктами 1 - 4 частини першої цієї статті, з посиланням на ухвалу суду першої інстанції.

Стаття 314. Зміст рішення суду апеляційної інстанції

У рішенні суду апеляційної інстанції повинно бути зазначено:

- 1) час і місце його постановлення;
- 2) назва суду, прізвище та ініціали головуючого, суддів і секретаря судового засідання;
- 3) особи, які беруть участь у справі;
- 4) короткий зміст заявлених вимог;
- 5) посилання на рішення суду першої інстанції;
- 6) узагальнені доводи апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора;
- 7) мотиви скасування рішення суду першої інстанції і необхідності постановлення нового рішення;
- 8) встановлені факти і відповідні до них правовідносини;
- 9) порушення прав і свобод, за захистом яких спрямоване звернення до суду, чи невиконання зобов'язань або інші підстави щодо задоволення вимог;
- 10) назва, стаття, її частина, абзац, пункт, підпункт закону (стаття 9 цього Кодексу), за якими вирішено справу, норми процесуального закону, якими суд керувався;
- 11) висновок суду про задоволення позову або відмову в позові повністю чи частково, вказівка на розподіл судових витрат, строк і порядок оскарження рішення.

За письмовою заявою, що подається протягом десяти днів з дня проголошення рішення, сторони чи іншої особи, яка бере участь у справі, суд у десятиденний строк з дня заявлення вимоги обґрунтовує висновки суду в окремому процесуальному документі, оформленому відповідно до вимог цієї статті.

Стаття 315. Проголошення ухвал та рішень суду апеляційної інстанції

Постановлені ухвали чи рішення суду апеляційної інстанції проголошуються відповідно до вимог статті 212 цього Кодексу.

Стаття 316. Порядок розгляду апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора, що надійшли до суду після закінчення апеляційного розгляду справи

У разі подання апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора на рішення суду першої інстанції в установлені строки, але якщо вони надійшли до суду апеляційної інстанції після закінчення апеляційного розгляду справи або коли строки на подання апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора були поновлені або продовжені, суд апеляційної інстанції розглядає апеляційну скаргу чи апеляційне подання прокурора за правилами цієї глави.

Суд постановлює ухвалу або рішення відповідно до статті 305 цього Кодексу.

Стаття 317. Чинність рішень і ухвал суду апеляційної інстанції

Рішення або ухвали за апеляційною скаргою, апеляційним поданням прокурора, постановлені судом апеляційної інстанції, набувають чинності негайно після їх ухвалення.

З ухваленням рішення або ухвали судом апеляційної інстанції рішення або ухвала суду першої інстанції втрачають свою чинність.

Стаття 318. Повернення справ

Після закінчення апеляційного провадження справа направляється в суд першої інстанції, який її розглянув.

Глава 41

Касаційне провадження

Стаття 319. Суд касаційної інстанції

Судом касаційної інстанції є Верховний Суд України.

Стаття 320. Право касаційного оскарження, касаційного подання судових рішень

Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також прокурор і особи, які не брали участі у справі, коли суд вирішив питання щодо їх права і обов'язків, мають право оскаржити у касаційному порядку рішення і ухвали, постановлені судом першої інстанції, які були предметом розгляду суду апеляційної інстанції, а також ухвали і рішення суду апеляційної інстанції.

Підставами касаційного оскарження, касаційного подання є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.03.2002 р. N 3083-III)

Стаття 321. Строк на касаційне оскарження, касаційне подання

Касаційна скарга, касаційне подання прокурора подається протягом одного місяця з дня проголошення ухвали або рішення суду апеляційної інстанції.

У разі пропуску строку на касаційне оскарження з причин, визнаних судом поважними, суд за заявою особи, яка подала скаргу, чи подання прокурора може поновити цей строк, але не більше, ніж в межах одного року з дня виникнення права на касаційне оскарження.

Про поновлення строку на касаційне оскарження або повернення касаційної скарги, касаційного подання прокурора судом першої інстанції виноситься ухвала.

(Із змінами, внесеними згідно
із Законом України від 07.03.2002 р. N 3083-III)

Стаття 322. Форма і зміст касаційної скарги, подання

Касаційна скарга, касаційне подання прокурора викладається чітким машинописним текстом.

У касаційній скарзі, касаційному поданні прокурора зазначається:

- 1) назва суду, до якого подається скарга, подання;
- 2) особа, яка подає скаргу, подання, її місце проживання або знаходження, поштовий індекс, номер засобів зв'язку;
- 3) прокурор, який подав касаційне подання;
- 4) посилання на рішення, ухвалу, що оскаржується, та межі оскарження;
- 5) обґрунтування касаційної скарги, касаційного подання прокурора: назва закону, з порушенням якого постановлено рішення, ухвалу; в чому полягає порушення або неправильне його застосування та яке свідчить про те, що рішення чи ухвала, постановлені внаслідок цього порушення;
- 6) прохання особи, яка подає скаргу, чи клопотання прокурора;
- 7) перелік письмових матеріалів, що додаються до скарги, апеляційного подання прокурора.

Касаційна скарга підписується особою, яка її подає, або її представником; касаційне подання прокурора - прокурором, що його подав.

До касаційної скарги, поданої представником, додається довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо в справі немає такого документа.

До касаційної скарги, касаційного подання прокурора додаються їх копії з додатковими матеріалами у кількості примірників відповідно до числа осіб, які брали участь у справі.

Стаття 323. Порядок подачі касаційної скарги, касаційного подання прокурора

Касаційна скарга, касаційне подання прокурора подається через суд першої інстанції, в якому знаходиться справа.

До касаційної скарги, касаційного подання прокурора, оформлених з порушенням вимог, встановлених статтею 322 цього Кодексу, а також касаційної скарги, не оплаченої державним митом, застосовуються правила статті 139 цього Кодексу.

Стаття 324. Надіслання копій касаційної скарги, касаційного подання прокурора особам, які беруть участь у справі, та пояснення на касаційну скаргу, касаційне подання прокурора

Суд не пізніше наступного дня після отримання належно оформленої касаційної скарги чи касаційного подання прокурора надсилає їх копії та додані матеріали особам, які беруть участь у справі, і встановлює строк, протягом якого вони можуть надати пояснення на касаційну скаргу чи касаційне подання прокурора.

Особи, які брали участь у справі, мають право у встановлений судом строк подати пояснення на касаційну скаргу, подання.

Пояснення на касаційну скаргу, касаційне подання прокурора подається відповідно до вимог статті 322 цього Кодексу.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.03.2002 р. N 3083-III)

Стаття 325. Передача справи до касаційного суду

Після закінчення встановленого судом строку для подання пояснень на касаційну скаргу, касаційне подання прокурора суд невідкладно надсилає касаційну скаргу, касаційне подання прокурора разом з доданими до неї матеріалами та справу до касаційного суду.

Стаття 326. Приєднання співучасників до касаційної скарги

Співучасники та треті особи мають право приєднатися до касаційної скарги, поданої особою, на стороні якої вони виступали.

Заява про приєднання до касаційної скарги подається в межах строку на касаційне оскарження.

Заява про приєднання до касаційної скарги державним митом не оплачується.

Стаття 327. Доповнення, зміна касаційної скарги, касаційного подання прокурора або відмова від них

Особа, яка подала касаційну скаргу, чи прокурор, що подав касаційне подання, мають право доповнити чи змінити її протягом строку на касаційне оскарження.

Особа, яка подала касаційну скаргу, чи прокурор мають право до початку розгляду справи відкликати її або відмовитися від неї протягом усього часу розгляду справи.

Про відкликання касаційної скарги, касаційного подання прокурора суд першої інстанції, якщо справа знаходиться в цьому суді, або суд, який вирішує питання про допуск справи до касаційного розгляду, постановляє ухвалу про повернення скарги.

Питання про прийняття відмови від касаційної скарги, касаційного подання прокурора і закриття в зв'язку з цим касаційного провадження вирішується судом, що розглядає справу, в судовому засіданні. У разі закриття з цих підстав касаційного провадження повторне оскарження судових рішень цією особою не допускається.

Стаття 328. Підготовка касаційного розгляду справи

Справи з касаційними скаргами, касаційним поданням прокурора подаються до суду касаційної інстанції через канцелярію суду, де вони реєструються, оформляються і передаються в порядку черговості судді-доповідачу.

Протягом десятиденного строку суд встановлює наявність підстав для передачі справи на розгляд складу судової палати.

Справа обов'язково переглядається складом судової палати, якщо:

- 1) наведені в скарзі, поданні прокурора доводи містять ознаки неправильного застосування судом норм процесуального права, що тягне скасування ухваленого рішення;
- 2) в касаційному провадженні суду знаходиться справа аналогічного характеру;
- 3) суд допустив інше застосування закону ніж касаційна інстанція при розгляді справи аналогічного характеру;
- 4) справа по першій інстанції розглянута апеляційним судом.

Справа може бути передана на розгляд складу судової палати, якщо оскаржуване рішення має важливе значення для забезпечення однакового застосування закону судами України, а також якщо наведені в скарзі доводи дають підстави для висновку, що неправильне застосування судом норм матеріального або процесуального права призвело або могло призвести до неправильного вирішення справи.

Стаття 329. Порядок вирішення питання про передачу справи на розгляд складу судової палати

Питання про передачу справи на розгляд складу судової палати вирішується судом у складі трьох суддів у нарадчій кімнаті без виклику осіб, які беруть участь у справі.

Справа передається на розгляд всього складу судової палати, якщо хоча б один суддя із складу суду прийшов до такого висновку.

Якщо справа передана на розгляд складу судової палати, то суд може зупинити виконання відповідних рішень до закінчення касаційного провадження.

У разі відсутності підстав для передачі справи на розгляд всього складу судової палати, суд постановляє ухвалу про відмову в задоволенні скарги.

Ухвала підписується всім складом суду і оскарженню не підлягає.

Якщо судом відмовлено в задоволенні касаційної скарги, то справа повертається до суду першої інстанції, а копія ухвали протягом трьох днів надсилається особам, які брали участь у справі.

Справа, передана до касаційного розгляду всім складом судової палати, передається судді-доповідачу для підготовки.

Стаття 330. Підготовка справи до касаційного розгляду

При підготовці справи до судового розгляду суддя-доповідач готує доповідь, в якій викладає обставини, необхідні для ухвалення рішення суду касаційної інстанції.

Підготовлена доповідь передається суддям судової колегії, і справа призначається до розгляду, про що повідомляються особи, які беруть участь у справі.

Стаття 331. Порядок розгляду справи судом касаційної інстанції

У касаційному порядку справа розглядається не менш як двома третинами суддів судової колегії в цивільних справах Верховного Суду України.

Головуючий відкриває судове засідання і оголошує, яка справа, за чією скаргою та на рішення якого суду розглядається, а також з'ясовує, хто з осіб, які брали участь у справі, з'явився, встановлює їх особу, а також повноваження представників і адвокатів, після чого оголошує склад суду, прізвище перекладача і роз'яснює особам, які беруть участь у справі, їх право заявляти відводи та інші процесуальні права і обов'язки.

Заявлені відводи, а також клопотання і заяви осіб, які беруть участь у справі, з усіх питань, пов'язаних з розглядом справи в касаційній інстанції, вирішуються судом після заслуховування думки інших осіб, які беруть участь у справі, в порядку, встановленому цим Кодексом.

Суд може відкласти розгляд справи в разі неявки в судове засідання особи, яка бере участь у справі, про яку немає відомостей, що їй вручена повістка, або за її клопотанням, коли повідомлені нею причини неявки будуть визнані судом поважними.

Неявка сторони або інших осіб, які беруть участь у справі, повідомлених про час і місце розгляду справи, не перешкоджає розглядові справи.

Суддя-доповідач доповідає зміст оскаржуваного рішення суду та доводи касаційної скарги, касаційного подання прокурора.

Сторони, інші особи, які беруть участь у справі, та прокурор дають свої пояснення. Першою дає пояснення сторона, яка подала касаційну скаргу, або прокурор. Якщо рішення оскаржили обидві сторони, то першим дає пояснення позивач. Суд може обмежити тривалість судових дебатів, встановлюючи для всіх учасників процесу рівний проміжок часу, який оголошується на початку судового засідання.

У своїх поясненнях сторони, інші особи, які беруть участь у справі, та прокурор вправі наводити тільки ті доводи, які стосуються підстав касаційного розгляду справи.

Після пояснень осіб, які беруть участь у справі, чи прокурора суд касаційної інстанції ухвалює рішення у відсутності осіб, які беруть участь у справі.

У разі необхідності при розгляді справи в касаційному порядку може бути оголошена перерва або розгляд її відкладено. Новий розгляд справи в касаційному порядку після її відкладення починається заново.

Стаття 332. Відмова позивача від позову і укладення мирової угоди сторін в суді касаційної інстанції

Позивач має право відмовитися від позову, а сторони мають право укласти між собою мирову угоду з додержанням правил цього Кодексу, незалежно від того, хто подав касаційну скаргу.

Стаття 333. Межі розгляду справи судом касаційної інстанції

Під час розгляду справи в касаційному порядку суд перевіряє правильність застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального або норм процесуального права і не вправі встановлювати або вважати доведеними обставини (факти), що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Якщо судові рішення постановлені з порушенням закону, на які не було посилення в касаційній скарзі, то суд касаційної інстанції застосовує відповідний закон.

Суд касаційної інстанції перевіряє законність судових рішень лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції.

Стаття 334. Повноваження суду касаційної інстанції

Суд касаційної інстанції має право:

- 1) постановити ухвалу про відхилення касаційної скарги, касаційного подання прокурора;
- 2) постановити ухвалу про повне або часткове скасування оскаржуваного судового рішення і направити справу на новий розгляд у суд першої або апеляційної інстанції;
- 3) постановити ухвалу про скасування оскаржуваного рішення і залишити в силі судове рішення, що було помилково скасовано судом апеляційної інстанції;
- 4) постановити ухвалу про скасування судових рішень і закрити провадження в порушеній цивільній справі або залишити заяву без розгляду;
- 5) змінити рішення по суті справи, не передаючи її на новий розгляд.

Стаття 335. Підстави для відхилення касаційної скарги, касаційного подання прокурора

Суд касаційної інстанції відхиляє касаційну скаргу, касаційне подання прокурора, якщо визнає, що судові рішення постановлені з додержанням вимог матеріального і процесуального права.

Стаття 336. Підстави для скасування судових рішень і передачі справи на новий розгляд

Судове рішення підлягає скасуванню з направленням справи на новий розгляд, якщо:

- 1) справа розглянута неправомочним суддею або складом суду;
- 2) рішення постановлено чи підписано не тим складом суддів, які розглянули справу;
- 3) справу розглянуто у відсутності будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, не повідомлених про час і місце судового засідання;
- 4) суд вирішив питання про права і обов'язки осіб, які не були притягнуті до участі в справі.

Інші випадки порушення або неправильного застосування норм процесуального права можуть бути підставою для скасування рішення суду першої інстанції лише за умови, якщо ці порушення призвели до неправильного вирішення справи.

У випадках, коли зазначені в частині першій цієї статті порушення закону, допущені судом першої інстанції не були усунені судом апеляційної інстанції або одночасно допущені судом апеляційної інстанції після скасування судових рішень, справа направляється на новий розгляд суду першої інстанції. При допущенні цих порушень лише судом апеляційної інстанції справа направляється на новий апеляційний розгляд.

Стаття 337. Обов'язковість висновків і мотивів касаційної інстанції

Висновки і мотиви суду, який розглянув справу в касаційному порядку, є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції при повторному розгляді справи.

Стаття 338. Підстави для скасування судового рішення апеляційної інстанції та залишення в силі судового рішення, що помилково скасовано

Суд касаційної інстанції скасовує судове рішення апеляційної інстанції і залишає в силі рішення суду першої інстанції, якщо постановлене у відповідності із законом рішення суду першої інстанції було помилково скасовано судом апеляційної інстанції.

Стаття 339. Підстави для скасування рішення із закриттям провадження в справі або залишенням заяви без розгляду

Судове рішення підлягає скасуванню в касаційному порядку із закриттям провадження в справі або залишенням заяви без розгляду з підстав, передбачених статтями 227, 229 цього Кодексу.

Положення частини першої цієї статті не застосовується до випадків, коли після ухвалення рішення судом першої або апеляційної інстанції у справі, в якій фізична особа - сторона в спірних правовідносинах померла після ухвалення рішення, внаслідок чого не може бути здійснено правонаступництво.

Стаття 340. Підстави для скасування чи зміни судового рішення

Суд касаційної інстанції має право скасовувати або змінити судове рішення, якщо обставини справи встановлені повно і правильно, але порушено або неправильно застосовано закон, який не поширюється на дані правовідносини або не застосовано закон, який підлягав застосуванню.

Стаття 341. Порядок постановлення ухвал та рішень судом касаційної інстанції

Суд касаційної інстанції постановляє ухвали та рішення відповідно до цього Кодексу.

Судове рішення постановляється в порядку, передбаченому статтею 17 цього Кодексу. Жоден із суддів не має права утримуватися від висловлювання думки щодо обговорюваних питань та правильності оскаржуваного рішення.

Рішення або ухвала суду касаційної інстанції виготовляється суддею-доповідачем і підписується головою та суддею-доповідачем.

Судді не мають права розголошувати обговорення суті справи у нарадчій кімнаті.

Стаття 342. Ухвала суду касаційної інстанції

За результатами розгляду справи суд касаційної інстанції постановляє ухвалу про:

- 1) відхилення касаційної скарги, подання і залишення судового рішення без зміни;
- 2) скасування судового рішення із направленням справи на новий розгляд;
- 3) скасування судового рішення закриттям провадження в справі або залишенням заяви без розгляду;
- 4) скасування судового рішення і залишення в силі судового рішення, що було помилково скасовано судом апеляційної інстанції.

Стаття 343. Зміст ухвали суду касаційної інстанції

В ухвалі суду касаційної інстанції зазначається:

- 1) час і місце її постановлення;
- 2) назва суду, прізвище та ініціали головуєчого та суддів;
- 3) особи, які беруть участь у справі;
- 4) короткий зміст заявлених вимог;
- 5) посилання на рішення суду першої та апеляційної інстанції;
- 6) узагальнені доводи касаційної скарги, подання;
- 7) мотиви суду з посиланням на закон, яким він керувався;

8) наслідки розгляду касаційної скарги, касаційного подання прокурора, які формулюються у резолютивній частині.

При відхиленні касаційної скарги, касаційного подання прокурора в ухвалі зазначаються мотиви відхилення касаційної скарги, касаційного подання прокурора.

У разі скасування судових рішень і направлення справи на новий розгляд в ухвалі зазначається, в чому полягала неправильність судових рішень.

Стаття 344. Зміст рішення суду касаційної інстанції

У рішенні суду касаційної інстанції зазначається:

- 1) час і місце його постановлення;
- 2) назва суду, прізвище і ініціали головуючого та суддів;
- 3) особи, які беруть участь у справі;
- 4) короткий зміст заявлених вимог;
- 5) посилання на рішення суду першої та апеляційної інстанції, встановлені факти і визначені відповідно до них правовідносини;
- 6) узагальнені доводи касаційної скарги, касаційного подання прокурора;
- 7) мотиви скасування або рішення;
- 8) назва, стаття, її частина, абзац, пункт, підпункт закону (стаття 9 цього Кодексу), норми процесуального закону, якими суд керувався;
- 9) висновок суду про скасування або зміну рішення, задоволення позову або відмову в позові повністю чи частково, вказівку на розподіл судових витрат.

Стаття 345. Проголошення ухвал та рішень суду касаційної інстанції

Ухвалені судом касаційної інстанції рішення та ухвали проголошуються за правилами, встановленими статтею 212 цього Кодексу.

Стаття 346. Порядок розгляду касаційної скарги, касаційного подання прокурора, що надійшли до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи

У разі подання касаційної скарги, касаційного подання прокурора на судові рішення в установлені строки, але якщо вони надійшли до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи або коли строки на подання касаційної скарги, касаційного подання прокурора були поновлені, суд касаційної інстанції розглядає скаргу, касаційне подання прокурора за правилами цієї глави.

Залежно від обгрунтованості зазначеної в частині першій цієї статті скарги суд постановляє ухвалу або рішення відповідно до статті 334 цього Кодексу. При цьому за наявності підстав може бути скасована ухвала або рішення суду касаційної інстанції.

Стаття 347. Чинність рішень і ухвал суду касаційної інстанції

Ухвалені судом касаційної інстанції рішення або ухвали набирають чинності після їх ухвалення і оскарженню не підлягають.

Стаття 347¹. Повернення справ

Після закінчення касаційного провадження справа направляється в суд першої інстанції, який відкрив провадження у справі.

Глава 42

Перегляд рішень, ухвал, що набрали законної сили, у зв'язку з нововиявленими та винятковими обставинами

Стаття 347². Підстави перегляду

Рішення і ухвали судів першої, апеляційної та касаційної інстанції можуть бути переглянуті у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Підставами для перегляду рішень і ухвал у зв'язку з нововиявленими обставинами є:

- 1) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі заявникові;
- 2) завідомо неправдиві показання свідка, завідомо неправильні висновки експертів, завідомо неправильний переклад, фальшивість документів або речових доказів, що потягло за собою ухвалення незаконного рішення, що встановлено вироком суду, який набрав законної сили;
- 3) злочинні дії сторін, інших осіб, які брали участь у справі, чи злочинні діяння суддів, вчинені при розгляді даної справи, встановлені вироком суду, що набрав законної сили;
- 4) скасування рішення, вироку або ухвали (постанови) суду чи постанови іншого органу, що стали підставою для постановлення цього рішення, цієї ухвали;
- 5) визнання неконституційним закону, який був застосований судом при вирішенні справи.

Підставами для перегляду справи за винятковими обставинами є виявлене після касаційного розгляду справи неоднозначне застосування судами загальної юрисдикції одного і того ж положення закону або його застосовано всупереч нормам Конституції України, а також якщо у зв'язку з цими рішеннями міжнародна судова установа, юрисдикція якої визнана Україною, встановила факт порушення Україною міжнародних зобов'язань.

Стаття 347³. Строки подання заяв про перегляд рішень і ухвал у зв'язку з нововиявленими та винятковими обставинами

Заяви про перегляд рішень і ухвал у зв'язку з нововиявленими та винятковими обставинами можуть бути подані сторонами, іншими особами, які беруть участь у справі, та прокурором протягом трьох місяців з дня встановлення обставини, що є підставою для їх перегляду.

Строк для подання заяви про перегляд рішення, ухвали обчислюється:

- 1) у випадках, передбачених пунктом 1 частини першої та частиною другою статті 347² цього Кодексу, - з дня відкриття виняткових обставин та обставин, що мають істотне значення для справи;
- 2) у випадках, передбачених пунктами 2 і 3 частини першої статті 347² цього Кодексу, - з дня, коли вирок у кримінальній справі набере законної сили;
- 3) у випадках, передбачених пунктом 4 частини першої статті 347² цього Кодексу, - з дня набрання вироком, рішенням, ухвалою (постановою) суду законної сили або винесення іншим органом постанови, протилежної за своїм змістом вироку, рішення, ухвалі або постанові, на яких було обґрунтовано рішення, ухвалу, що переглядається у зв'язку з нововиявленими обставинами;
- 4) у випадках, передбачених пунктом 5 частини першої статті 347² цього Кодексу, - з дня ухвалення рішення Конституційним Судом України;
- 5) у випадках, передбачених пунктом 6 частини першої статті 347² цього Кодексу, - з дня виявлення обставин, які мають суттєве значення для правильного вирішення справи.

Стаття 347⁴. Суди, що переглядають рішення, ухвали

Рішення чи ухвали переглядаються у зв'язку з нововиявленими обставинами судом, який їх постановив, а за винятковими обставинами - колегією суддів у складі суддів Верховного Суду України.

Ухвала суду апеляційної і касаційної інстанції, якою було відхилено скаргу, подання на рішення суду першої чи апеляційної інстанції, в разі перегляду рішення чи ухвали у зв'язку з нововиявленими обставинами втрачає свою силу.

Стаття 347⁵. Форма і зміст заяви

Заяви про перегляд рішень або ухвал у зв'язку з нововиявленими обставинами подаються відповідно до вимог цього Кодексу щодо оформлення заяв до суду першої інстанції.

У заяві зазначаються:

- 1) назва суду, в який направляється заява;
- 2) особа, яка подала заяву, і місце її проживання чи знаходження;
- 3) інші особи, які брали участь у справі;
- 4) дата постановлення і зміст рішення, ухвали, про перегляд яких подано заяву;

5) нововиявлені чи виняткові обставини, якими обґрунтовується вимога про перегляд рішення, ухвали, і дата їх відкриття або встановлення;

б) посилання на докази, що стверджують наявність нововиявлених або виняткових обставин.

До заяви додаються її копії відповідно до числа осіб, які брали участь у справі.

Стаття 347⁶. Розгляд заяви

Заяву про перегляд рішення чи ухвали у зв'язку з нововиявленими обставинами суд розглядає у судовому засіданні в одному провадженні зі справою, по якій винесені це судове рішення чи ухвала. Заявник і інші особи, які беруть участь у справі, та прокурор повідомляються про час і місце засідання, але їх неявка не є перешкодою для розгляду заяви.

За результатами розгляду заяви суд постановляє ухвалу про задоволення заяви і скасування рішення чи ухвали у зв'язку з нововиявленими обставинами або відмовляє у її задоволенні, якщо заява необґрунтована.

Після скасування рішення, ухвали справа розглядається судом у порядку, встановленому цим Кодексом.

Верховний Суд України розглядає справи за винятковими обставинами в порядку касаційного провадження.

Якщо після касаційного розгляду справи виявлено неоднозначне застосування судами загальної юрисдикції одного і того ж положення закону, то справа розглядається на спільному засіданні відповідних палат Верховного Суду України.

Стаття 347⁷. Оскарження ухвали суду

Ухвала суду про задоволення заяви про перегляд рішення або ухвали у зв'язку з нововиявленими і винятковими обставинами оскарженню не підлягає.

Ухвала суду першої інстанції про відмову в задоволенні заяви про перегляд рішення або ухвали у зв'язку з нововиявленими обставинами може бути оскаржена в порядку, встановленому цим Кодексом.

Розділ V ЗВЕРНЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ ДО ВИКОНАННЯ ТА ПОВОРІТ ВИКОНАННЯ

Глава 44 Звернення судового рішення до виконання

Стаття 348. Звернення судового рішення до виконання

За кожним рішенням, яке набрало законної сили або допущено до негайного виконання, за заявою особи, на користь якої постановлено рішення, видається один виконавчий лист. Коли на підставі постановленого рішення належить передати майно, що є в кількох

місяцях, або коли рішення постановлено на користь кількох позивачів чи проти кількох відповідачів, суд має право за заявою стягувачів видати кілька виконавчих листів, точно зазначивши, яку частину рішення треба виконати за кожним листом.

Стаття 349. Виконання рішень судів

Виконання рішень судів здійснюється відповідно до Закону України "Про виконавче провадження".

Стаття 350. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання

Стягувачам, які пропустили строк для пред'явлення виконавчого документа до виконання з причин, визнаних судом поважними, пропущений строк може бути поновлено.

Заява про поновлення пропущеного строку подається до суду, який видав виконавчий лист, або до суду за місцем виконання і розглядається в судовому засіданні з повідомленням сторін, які беруть участь у справі, проте їх неявка не є перешкодою для вирішення питання про поновлення пропущеного строку. Суд розглядає таку заяву в десятиденний строк.

На ухвалу суду з питання поновлення строку може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

Стаття 351. Відстрочка або розстрочка виконання, зміна способу і порядку виконання рішення

За наявності обставин, що ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим, за заявою державного виконавця або за заявою сторони суд, який видав виконавчий документ, у десятиденний строк розглядає питання про відстрочку або розстрочку виконання, зміну способу і порядку виконання рішення в судовому засіданні з викликом сторін і у виняткових випадках може відстрочити або розстрочити виконання, змінити спосіб і порядок виконання рішення.

На ухвалу суду про відстрочку або розстрочку виконання, зміну способу і порядку виконання рішення може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

Стаття 352. Мирова угода і відмова від примусового виконання рішення

Мирова угода, укладена між сторонами, або відмова стягувача від примусового виконання в процесі виконання рішення подається в письмовій формі державному виконавцеві, який не пізніше триденного строку передає її до суду за місцем виконання рішення на затвердження.

Суд має право перевірити і не затвердити мирову угоду або не прийняти відмови стягувача від примусового виконання, якщо це суперечить закону або порушує права чи свободи інших осіб.

За результатами розгляду мирової угоди або відмови від примусового виконання суд постановляє ухвалу відповідно до правил статті 179 цього Кодексу.

Стаття 353. Видача дубліката виконавчого листа

Замість втраченого оригіналу виконавчого листа суд, який постановив рішення, може видати дублікат. Заява про видачу дубліката розглядається в судовому засіданні з викликом сторін і заінтересованих осіб, проте їх неявка не є перешкодою для вирішення питання про видачу дубліката.

На ухвалу суду з питання видачі дубліката може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

Стаття 354. Вирішення питання про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу

Питання про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу вирішується судом за поданням державного виконавця.

Суд у десятиденний строк розглядає це питання в судовому засіданні з викликом сторін та за обов'язковою участю представників органів опіки та піклування. Проте неявка сторін не є перешкодою для вирішення питання про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу.

На ухвалу суду про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

Стаття 355. Вирішення питання про оголошення розшуку боржника або дитини

Розшук оголошується за місцем виконання рішення або за останнім відомим місцем проживання (знаходження) боржника чи місцезнаходженням його майна, або за місцем проживання (знаходження) стягувача.

Суд має право витребувати від державного виконавця всі необхідні документи для вирішення питання про оголошення розшуку.

Суд розглядає подання державного виконавця у десятиденний строк.

На ухвалу суду з питання оголошення розшуку боржника або дитини може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

(Глава із змінами, внесеними згідно з указами
Президії Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р.,
від 25.04.75 р. N 3764-VIII,
від 18.07.75 р. N 52-IX,
від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 11.01.82 р. N 2994-X,
від 22.06.84 р. N 7194-X,
від 01.03.85 р. N 8520-X,
від 20.03.85 р. N 8627-X,
від 11.03.86 р. N 1897-XI,
від 24.12.87 р. N 5095-XI,
від 11.01.88 р. N 5207-XI,

від 04.05.90 р. N 9166-XI;
законами України від 23.04.92 р. N 2295-XII,
від 15.12.92 р. N 2857-XII,
від 05.05.93 р. N 3179-XII,
від 14.12.94 р. N 287/94-ВР,
від 15.02.95 р. N 68/95-ВР,
від 02.03.95 р. N 82/95-ВР,
від 28.02.95 р. N 75/95-ВР,
від 02.02.96 р. N 27/96-ВР,
у редакції Закону України від 19.10.2000 р. N 2056-III)

Глава 45. Виключена.

(згідно із Законом України
від 19.10.2000 р. N 2056-III)

Глава 46. Виключена.

(згідно із Законом України
від 19.10.2000 р. N 2056-III)

Глава 47. Виключена.

(згідно із Законом України
від 19.10.2000 р. N 2056-III)

Глава 48. Виключена.

(згідно із Законом України
від 19.10.2000 р. N 2056-III)

Глава 49. Виключена.

(згідно із Законом України
від 19.10.2000 р. N 2056-III)

Глава 50 Поворот виконання

Стаття 420. Порядок вирішення питань про поворот виконання

Питання про поворот виконання вирішує вищестоящий суд, якщо він, скасувавши рішення, закриває провадження в справі, залишає позов без розгляду, відмовляє у позові повністю або, змінивши рішення, задовольняє позовні вимоги в меншому розмірі.

Якщо рішення після його виконання скасовано і справу повернено на новий розгляд, а при новому розгляді справи в позові відмовлено або позовні вимоги задоволені в меншому розмірі, суд, постановляючи рішення, повинен зобов'язати позивача повернути відповідачеві безпідставно стягнене з нього за скасованим рішенням.

В разі неможливості повернути майно в рішенні, ухвалі, постанові суду передбачається відшкодування вартості цього майна в розмірі суми, одержаної від його реалізації.

Стаття 421. Строк подання заяв про поворот виконання

Якщо питання про поворот виконання рішення не було розв'язано судом при новому розгляді справи або вищестоящим судом, заява відповідача про повернення стягненого з нього за скасованим рішенням майна розглядається судом першої інстанції, в якому знаходиться справа. Заяву про поворот виконання можна подати у межах загального строку позовної давності без оплати державною пошлиною.

Суд розглядає таку заяву в судовому засіданні з викликом сторін і постановляє ухвалу.

На ухвалу суду може бути подано скаргу, внесено окреме подання.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 422. Особливості повороту виконання по окремих категоріях справ

В разі скасування порядком нагляду або у зв'язку з нововиявленими обставинами рішень у справах: про стягнення на користь члена колгоспу оплати за працю в колгоспі, про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, поворот виконання допускається, якщо скасоване рішення було обгрунтовано на повідомлених позивачем неправдивих відомостях або поданих ним підроблених документах.

По аліментних справах, а також по справах про стягнення заробітної плати чи інших виплат, що впливають з трудових правовідносин, поворот виконання не допускається незалежно від того, яким порядком скасовано рішення, за винятком тих випадків, коли рішення було обгрунтовано на підроблених документах або на завідомо неправдивих відомостях позивача.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з указами
Президії Верховної Ради Української РСР від 15.10.66 р.,
від 05.06.73 р. N 1736-VIII,
від 23.01.81 р. N 1461-X,
від 11.01.82 р. N 2994-X;
Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 422¹. Виключена.

(Доповнено статтею 422¹ згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 11.03.86 р. N 1897-XI;
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII;
виключена згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Розділ VI

ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВА ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН І ОСІБ

БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА. ПОЗОВИ ДО ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ, СУДОВІ ДОРУЧЕННЯ І РІШЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ. МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ

(Назва розділу із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

Стаття 423. Цивільні процесуальні права іноземних громадян, іноземних підприємств і організацій

Іноземні громадяни мають право звертатись до судів України і користуються цивільними процесуальними правами нарівні з громадянами України.

Іноземні підприємства і організації мають право звертатись до судів України і користуються цивільними процесуальними правами для захисту своїх інтересів.

Законодавством України можуть бути встановлені відповідні обмеження щодо громадян, підприємств і організацій тих держав, в яких допускаються спеціальні обмеження цивільних процесуальних прав громадян, підприємств або організацій України.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 424. Цивільні процесуальні права осіб без громадянства

Особи без громадянства мають право звертатись до судів України і користуються цивільними процесуальними правами нарівні з громадянами України.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.08.77 р. N 2422-IX; Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 424¹. Підсудність судам України цивільних справ по спорах, в яких беруть участь іноземні громадяни, особи без громадянства, іноземні підприємства і організації, а також по спорах, в яких хоча б одна з сторін проживає за кордоном

Підсудність судам України цивільних справ по спорах, в яких беруть участь іноземні громадяни, особи без громадянства, іноземні підприємства і організації, а також по спорах, в яких хоча б одна з сторін проживає за кордоном, визначається законодавством України.

(Доповнено статтею 424¹ згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.08.77 р. N 2422-IX; із змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 425. Позови до іноземних держав. Дипломатичний імунітет

Пред'явлення позову до іноземної держави, забезпечення позову і звернення стягнення на майно іноземної держави, яке знаходиться в Україні, можуть бути допущені лише за згодою компетентних органів відповідної держави.

Акредитовані в Україні дипломатичні представники іноземних держав та інші особи, зазначені у відповідних законах і міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, підлягають юрисдикції суду України в цивільних справах лише в межах, що визначаються нормами міжнародного права або міжнародними договорами України.

В тих випадках, коли в іноземній державі не забезпечується Україні, її майну або представникам України така ж судова недоторканність, яка, згідно з цією статтею, забезпечується іноземним державам, їх майну або представникам іноземних держав в Україні, Кабінетом Міністрів України або іншим уповноваженим органом може бути приписано щодо цієї держави, її майна або представника цієї держави застосування відповідних заходів.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII,
від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Стаття 426. Виконання судових доручень іноземних судів і звернення судів України з дорученнями до іноземних судів

Суди України виконують передані їм в установленому порядку доручення іноземних судів про проведення окремих процесуальних дій (вручення повісток та інших документів, допит сторін і свідків, проведення експертизи і огляду на місці тощо), за винятком випадків, коли:

- 1) виконання доручення суперечило б суверенітету України або загрожувало б безпеці України;
- 2) виконання доручення не належить до компетенції суду.

Виконання доручень іноземних судів про проведення окремих процесуальних дій провадиться на основі законодавства України.

Суди України можуть звертатися до іноземних судів з дорученням про виконання окремих процесуальних дій. Порядок зносин судів України з іноземними судами визначається законодавством України і міжнародними договорами України.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-XII)

Стаття 427. Визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів і арбітражів

Порядок визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів і арбітражів визначається міжнародними договорами України про надання правової допомоги, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, іншими міжнародними

двосторонніми або багатосторонніми договорами за участю України, якими передбачається визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів, і законами України.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII,
від 21.06.2001 р. N 2540-III;
у редакції Закону України від 20.02.2003 р. N 542-IV)

Стаття 428. Міжнародні договори

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що їх містить законодавство України про цивільне судочинство, то застосовуються правила відповідного міжнародного договору.

(Із змінами, внесеними згідно з Указом Президії
Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X;
законами України від 15.12.92 р. N 2857-XII,
від 21.06.2001 р. N 2540-III)

Додаток N 1
до статті 379

ПЕРЕЛІК

ВИДІВ МАЙНА ГРОМАДЯН, НА ЯКЕ НЕ МОЖЕ БУТИ ЗВЕРНЕНЕ СТЯГНЕННЯ ПО ВИКОНАВЧИХ ДОКУМЕНТАХ

Стягнення по виконавчих документах не може бути звернено на такі види майна та предмети, що належать боржникові на праві особистої власності чи є його часткою у спільній власності, необхідні для боржника, членів його сім'ї та осіб, які перебувають на його утриманні:

1. Жилий будинок з господарськими будівлями або окремі його частини - у осіб, основним заняттям яких є сільське господарство, якщо боржник та його сім'я постійно в ньому проживають, крім випадків, коли стягується позика, видана банком на будівництво будинку.

2. Носильні речі та предмети домашнього вжитку, необхідні боржникові і особам, які перебувають на його утриманні:

а) одяг - на кожну особу: одне літнє або осіннє пальто, одне зимове пальто або кофух, один зимовий костюм (для жінок - два зимових плаття), один літній костюм (для жінок - два літніх плаття), головні убори по одному на кожний сезон. Для жінок, крім того, дві літні хустки і одна тепла хустка (або шаль);

б) взуття в кількості однієї пари шкіряної, однієї пари гумової і пари валянок на кожну особу;

в) білизна у кількості двох змін на кожну особу;

г) постіль (матрац, подушка, дві простині, дві наволочки, ковдра) і два особистих рушники на кожну особу;

д) необхідний кухонний посуд;

е) меблі - по одному ліжку та стільцю (або табуретці) на кожну особу, один стіл, одна шафа і одна скриня на сім'ю;

ж) всі дитячі речі.

3. Продукти харчування, потрібні для особистого споживання боржнику, членам його сім'ї та особам, які перебувають на його утриманні, - на три місяці, а для осіб, які займаються сільським господарством, - до нового врожаю.

4. Паливо, потрібне боржникові, членам його сім'ї та особам, які перебувають на його утриманні, для готування їжі та обігрівання приміщення на протязі шести місяців.

5. Одна корова, а при відсутності корови - одна телиця, коли немає ні корови, ні телиці - одна коза, вівця чи свиня - у осіб, які займаються сільським господарством.

6. Корм для худоби, який не підлягає вилученню, - в кількості, потрібній до вигону худоби на пасовище або до збору нових кормів.

7. Насіння, потрібне для чергових посівів (осіннього і весняного), та незнятий урожай - у осіб, які займаються сільським господарством.

8. Сільськогосподарський інвентар - у осіб, які займаються сільським господарством.

9. Знаряддя особистої кустарної і ремісничої праці, а також потрібні для особистих професійних занять боржника інструменти, приладдя і книги, за винятком випадків, коли суд позбавив права займатися даною діяльністю.

10. Пайові внески до кооперативних організацій (крім дачно-будівельних кооперативів) та колгоспів.

ПРИМІТКА. Пайові внески до житлово-будівельних кооперативів можуть бути вилучені в разі, коли спорудження будинку ще не закінчено.

11. В разі конфіскації частки засудженого в спільному майні колгоспного двору чи господарства громадян, які займаються індивідуальною трудовою діяльністю в сільському господарстві, розмір його частки визначається після виключення з цього майна того, що не підлягає конфіскації.

(Додаток N 1 до статті 379 із змінами, внесеними згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 23.01.81 р. N 1461-X)

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ТРЕТЕЙСЬКИЙ СУД

Додаток N 2 втратив чинність

(Додаток N 2 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 15.12.92 р. N 2857-ХІІ;
втратив чинність згідно із Законом
України від 11.05.2004 р. N 1701-IV)

Додаток N 3

ПОРЯДОК ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО АБО ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

1. Коло осіб, які мають право подавати заяви

Втрачене судове або виконавче провадження в цивільній справі може бути відновлене судом за заявою осіб, які брали участь у справі, прокурора, а також за ініціативою суду.

2. Підсудність

Заяву про відновлення втраченого судового провадження належить подавати до суду, який розглядав справу, а заяву про відновлення втраченого виконавчого провадження - до суду за місцем виконання.

3. Зміст заяви

В заяві повинні бути зазначені докладні відомості про втрачену справу та подані до неї документи або їх копії, які збереглися у заявника і мають відношення до втраченої справи.

4. Розгляд справи

Під час розгляду справи суд використовує ту частину провадження, що збереглася, документи, видані із справи громадянам і установам до втрати провадження, копії цих документів, інші довідки і папери, що мають відношення до справи.

Суд може допитати як свідків осіб, які були присутніми при вчиненні процесуальних дій, представників осіб, які брали участь у справі, а в необхідних випадках і осіб, які входили

до складу суду, що розглядав справу, по якій втрачено провадження, а також осіб, які виконували судові рішення.

5. Рішення суду

На підставі зібраних і перевірених матеріалів суд постановляє рішення про відновлення втраченого провадження повністю або в частині, відновити яку необхідно на думку суду першої чи касаційної інстанції. Судове рішення або ухвала про закриття провадження в справі, якщо їх постановляли по втраченій справі, повинні бути обов'язково відновлені.

При недостатності зібраних матеріалів для повного відновлення втраченого провадження суд залишає заяву без розгляду.

6. Судові витрати

Витрати, понесені судом при розгляді справи про відновлення втраченого провадження, відносяться за рахунок держави.

При завідомо неправдивій заяві судові витрати стягуються з заявника.